

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ

ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Π.Μ.Σ. ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Διπλωματική Εργασία με θέμα:

Προς μια νέα αρχιτεκτονική της Παγκόσμιας Οικονομικής Διακυβέρνησης.

Ο ρόλος και η επίδραση των θεσμών της παγκόσμιας διακυβέρνησης και των διεθνών οικονομικών θεσμών στη διαμόρφωση της παγκόσμιας οικονομίας.

Στόχοι και επιδιώξεις τους.

Επιβλέπων Καθηγητής: Μαστρογιάννης Αναστάσιος

Φραντζέσκου Μαρία – Άννα
(Α.Μ.: 1212Μ100)

ΑΘΗΝΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2014

Προς μια νέα αρχιτεκτονική της Παγκόσμιας Οικονομικής
Διακυβέρνησης.

Ο ρόλος και η επίδραση των θεσμών της παγκόσμιας
διακυβέρνησης και των διεθνών οικονομικών θεσμών στη
διαμόρφωση της παγκόσμιας οικονομίας.

Στόχοι και επιδιώξεις τους.

Περίληψη

Η παγκόσμια διακυβέρνηση αποτελείται από πληθώρα δρώντων, που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η επίδραση της παγκοσμιοποίησης αύξησε την πολυπλοκότητα των σχέσεων, αλλά και την αλληλεξάρτηση μεταξύ των δρώντων αυτών. Η ανάγκη για παγκόσμια διακυβέρνηση απορρέει από την ανάγκη εφαρμογής αποτελεσματικότερων κανόνων σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Η συνεργασία των δρώντων θα ήταν πολύ δύσκολη χωρίς την καθοδήγηση από τους διεθνείς οικονομικούς θεσμούς και τους θεσμούς της οικονομικής διακυβέρνησης. Το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης κλόνισε την αξιοπιστία του οικονομικού συστήματος και του συστήματος της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Σήμερα, που η παγκόσμια οικονομία χαρακτηρίζεται πιο εύθραυστη από ποτέ, το φιλελεύθερο μοντέλο και οι υπάρχουσες δομές της παγκόσμιας διακυβέρνησης τίθενται υπό αμφισβήτηση. Το διεθνές σύστημα βρίσκεται υπό μετάβαση, από το μονοπολισμό στον πολυπολισμό, και χαρακτηρίζεται από τον προσανατολισμό των χωρών στην πολυμερή αντιμετώπιση των παγκόσμιων προβλημάτων. Η μεταρρύθμιση των διεθνών οικονομικών θεσμών και του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ωστόσο, είναι αναγκαία και μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από την πρωτοβουλία των φόρουμ των ηγετών των μεγαλύτερων οικονομιών, G8 και G20.

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την ανάγκη διαμόρφωσης της αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας οικονομίας, υπό την καθοδήγηση των θεσμών της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Σκοπός της εργασίας αποτελεί η ανάλυση των επιδιώξεων και του ρόλου των διεθνών οικονομικών θεσμών και των πολυμερών φόρουμ της άτυπης διακυβέρνησης στην παγκόσμια οικονομία.

Λέξεις – Κλειδιά

Παγκόσμια Οικονομική Διακυβέρνηση, ΗΠΑ, Παγκοσμιοποίηση, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Παγκόσμια Τράπεζα, Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, G7/G8, G20, Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

Abstract

Global governance consists of a variety of actors that interact and participate in the decision making process. The impact of globalization has increased the complexity of the relations and the interdependence of these actors. The need for global governance arises from the need to implement effective rules to a constantly changing international economic environment. The cooperation of the actors would be very difficult without the international financial institutions and governance institutions' guidance. The outbreak of the global financial crisis has shaken the credibility of the financial system and the global governance. Nowadays that the global economy is more fragile than ever, the liberal economic model and the existing structures of global governance are questioned. The international system is in transition from the unilateral governance to mutlipolarity and is being characterized by the economies orientation to multilateral approach of resolving the global issues. The reform of the international financial institutions and the financial system, however, is necessary and can be accomplished through the initiative of the major economies leaders' forum, G8 and G20.

This academic paper attempts to examine the need to develop a new architecture for the global economy, led by the institutions of global governance. This thesis aims to analyze the international financial institutions and forums of informal governance objectives and their role in the global economy.

Key words

Global Economic Governance, USA, Globalization, International Monetary Fund, The World Bank, World Trade Organization, G7/G8, G20, Financial Stability Board

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	3
Abstract	4
Πρόλογος.....	7
ΜΕΡΟΣ Α΄	9
1. Παγκόσμια Διακυβέρνηση.....	9
1.1. Ιστορικό της Παγκόσμιας Διακυβέρνησης	11
1.2. Ο ρόλος των ΗΠΑ έως σήμερα.....	12
1.2.1. Το διεθνές νομισματικό σύστημα του Bretton Woods	13
1.2.2. Η κατάρρευση του Bretton Woods.....	14
1.2.3. Οι οικονομικές εξελίξεις στη δεκαετία του '90.....	16
1.2.4. Ο ρόλος των ΗΠΑ στην παγκόσμια οικονομία του 21 ^{ου} αιώνα	18
1.3. Η ανάδυση του πολυπολισμού	20
2. Η σύγχρονη αρχιτεκτονική της Παγκόσμιας Διακυβέρνησης	22
2.1. Παγκοσμιοποίηση	23
2.2. Η υποχώρηση της κυριαρχίας του Έθνους.....	26
2.3. Διεθνείς Οικονομικοί Θεσμοί	28
2.3.1. Ο ρόλος των Διεθνών Οικονομικών Θεσμών στην παγκόσμια οικονομία	30
2.3.2. Προβλήματα και αδυναμίες των Διεθνών Οικονομικών Θεσμών	31
2.4. Προβλήματα και αδυναμίες της Παγκόσμιας Διακυβέρνησης	33
ΜΕΡΟΣ Β΄	37
3. Οι Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί	37
3.1. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.....	38
3.1.1. Το Καταστατικό και τα όργανα του ΔΝΤ	40
3.1.2. Ποσοτώσεις (quotas)	40
3.1.3. Ειδικά Τραβηχτικά Δικαιώματα	41
3.2. Οι πολιτικές του ΔΝΤ	43
3.2.1. Επιτήρηση και τεχνική υποστήριξη.....	43
3.2.2. Δανεισμός	44
3.3. Η Συνάντηση της Ουάσινγκτον (Washington Consensus)	45

3.3.1.	Η Διευρυμένη Συναίνεση της Ουάσινγκτον (Post Washington Consensus)	47
3.4.	Αξιολόγηση των πολιτικών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου	48
3.5.	Το μέλλον του ΔΝΤ στην Παγκόσμια Διακυβέρνηση	50
4.	Η Παγκόσμια Τράπεζα	52
4.1.	Στόχοι και λειτουργίες της Παγκόσμιας Τράπεζας	54
4.2.	Οι οργανισμοί του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας.....	56
4.3.	Η συνεργασία της Παγκόσμιας Τράπεζας με το ΔΝΤ	57
4.4.	Αξιολόγηση του ρόλου της Παγκόσμιας Τράπεζας.....	58
5.	Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου	60
5.1.	Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου	60
5.2.	Στόχοι και λειτουργίες του ΠΟΕ.....	62
5.3.	Η οργανωτική διάρθρωση του ΠΟΕ	64
5.4.	Μηχανισμός Επίλυσης Διαφορών	65
5.5.	Ο Γύρος της Ντόχα.....	66
5.6.	ΠΟΕ και Παγκόσμια Διακυβέρνηση.....	68
ΜΕΡΟΣ Γ'		70
6.	Η Ομάδα των Οκτώ – G8.....	70
6.1.	Οι Σύνοδοι Κορυφής της G8.....	71
6.2.	Οι προτάσεις και δεσμεύσεις της G8 για τις παγκόσμιες προκλήσεις	73
6.3.	Αξιολόγηση της δράσης και του ρόλου της G8	74
7.	Η Ομάδα των Είκοσι – G20.....	76
7.1.	Μέλη της G20	77
7.2.	Οι Σύνοδοι Κορυφής της G20.....	78
7.3.	Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Board)	82
7.4.	Αξιολόγηση της δράσης και του ρόλου της G20	84
Επίλογος.....		88
Βιβλιογραφία.....		94

Πρόλογος

Η πορεία προς τη διαμόρφωση της νέας αρχιτεκτονικής της Παγκόσμιας Οικονομικής Διακυβέρνησης παρουσιάζει έντονο ενδιαφέρον. Η παγκόσμια οικονομία δοκιμάζεται συνεχώς τις τελευταίες δεκαετίες από την εκδήλωση κρίσεων, που διαχέονται από τη μία χώρα στην άλλη, ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης και της άμεσης διασύνδεσης των οικονομιών των χωρών. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας χαρακτηρίζεται από σοβαρές ελλείψεις σε θέματα εποπτείας, ρύθμισης και διακυβέρνησης. Η φιλελευθεροποίηση και η απορρύθμιση των αγορών, αλλά και η έλλειψη ενός παγκόσμιου εποπτικού πλαισίου θεωρήθηκαν υπεύθυνοι για το ξέσπασμα των κρίσεων. Οι σύγχρονες αυτές κρίσεις έθεσαν ισχυρούς προβληματισμούς για τη βιωσιμότητα του παρόντος οικονομικού συστήματος και κατέδειξαν τις παθογένειες του καπιταλισμού, του νεοφιλελευθερισμού, καθώς και τις ανεπάρκειες των διεθνών κανόνων και θεσμών. Επιπλέον, η εμπιστοσύνη προς την ηγέτιδα δύναμη, τις ΗΠΑ, κλονίστηκε, με αποτέλεσμα η παντοδυναμία τους να βρίσκεται σε φθίνουσα πορεία. Για τους παραπάνω λόγους, καθίσταται επιτακτική η ανάγκη μεταρρύθμισης της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης και του παγκόσμιου χρηματοοικονομικού συστήματος, μέσω της ρύθμισης και εποπτείας των χρηματοπιστωτικών αγορών, του ελέγχου της πιστωτικής επέκτασης και της συλλογικής δράσης μέσω των διεθνών οικονομικών θεσμών.

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται την ανάγκη διαμόρφωσης της αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας οικονομίας, υπό την καθοδήγηση των θεσμών της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Σε μία περίοδο που οι ΗΠΑ ως ηγέτιδα δύναμη δεν έχει αφήσει μεν τα πρωτεία της κυριαρχίας, έχει όμως αποδειχθεί ανίκανη να πρωτοστατεί σε μια αδιαμφισβήτητη αμερικάνικη ηγεμονία, η δράση των υπερεθνικών οργανισμών της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης καθίσταται αναγκαία, ώστε να αποφευχθεί η εκδήλωση νέων κρίσεων και να προωθηθεί η σταθερότητα και η ανάπτυξη. Παρά την πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει τις σχέσεις μεταξύ των δρώντων της παγκόσμιας οικονομίας υπό την απουσία μιας υπερδύναμης, τα οικονομικά ζητήματα που ταλανίζουν το παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον δύναται να επιλυθούν αποτελεσματικότερα μόνο μέσα από τη συλλογική δράση.

Οι κύριες ερωτήσεις που θα επιχειρηθούν να απαντηθούν στην παρούσα εργασία επικεντρώνονται στη δράση των διεθνών οικονομικών οργανισμών και των άτυπων ομάδων παγκόσμιας διακυβέρνησης, των G8 και G20. Ποιοι είναι οι στόχοι των θεσμών της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης και των διεθνών οικονομικών οργανισμών και με

ποια μέσα επιχειρούν να τους πραγματοποιήσουν; Τι έχουν επιτύχει έως τώρα σε μακροοικονομικό επίπεδο και στο χρηματοπιστωτικό τομέα; Διέπονται από κοινό όραμα; Υπάρχει συνεργασία μεταξύ τους και αν ναι, σε ποιο βαθμό οι ενέργειές τους είναι συγχρονισμένες; Ποιος θα είναι ο νέος ρόλος τους στην παγκόσμια διακυβέρνηση και με ποιους τρόπους θα επιδράσουν στη διαμόρφωση του νέου παγκόσμιου οικονομικού περιβάλλοντος; Ποιος θα είναι ο νέος ρόλος των ΗΠΑ; Σε ποιο βαθμό οι ΗΠΑ ηγούνται των υπερεθνικών θεσμών και τι επιθυμούν να προωθήσουν μέσα από τη συμμετοχή τους σε αυτούς;

Διάρθρωση Εργασίας

Στο πρώτο μέρος της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα αναλυθεί η έννοια της παγκόσμιας διακυβέρνησης, το ιστορικό της υπόβαθρο από το 19^ο αιώνα και ο ρόλος των ΗΠΑ στη διακυβέρνηση από τις απαρχές της κυριαρχίας τους έως σήμερα. Επιπλέον, θα τεθούν οι θεωρητικές βάσεις για την ανάλυση της σύγχρονης παγκόσμιας διακυβέρνησης, μέσα από την παρουσίαση των επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης, που επέφερε την υποχώρηση της ισχύος του κράτους, καθώς και μέσα από την εξέταση του ρόλου των διεθνών οικονομικών οργανισμών στην παγκόσμια οικονομία.

Στο δεύτερο μέρος, θα μελετηθούν οι στόχοι και οι επιδιώξεις των σημαντικότερων διεθνών οικονομικών οργανισμών, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Οι οργανισμοί αυτοί από την ίδρυσή τους καθίστανται οι πυλώνες της διαμόρφωσης του οικονομικού συστήματος και είναι οι κυριότεροι οργανισμοί που έχουν τη δυνατότητα να υποστηρίξουν τα κράτη μέσα από τη διαμόρφωση της νέας αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης. Τέλος, για κάθε έναν από αυτούς, καταλήγουμε σε συμπεράσματα σχετικά με την επίτευξη των στόχων που έχουν θέσει και αξιολογούμε το ρόλο τους στην παγκόσμια διακυβέρνηση.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος, παρατίθεται μια ανάλυση των φόρουμ διακυβέρνησης, με τη G8 και τη G20 να αποτελούν τα κυρίαρχα φόρουμ παγκόσμιας διακυβέρνησης. Η ανάδυσή τους αποτέλεσε μια προσπάθεια κάλυψης των κενών που υπήρχαν στη διακυβέρνηση της συλλογικής δράσης των κρατών και της μεταρρύθμισης των διεθνών οικονομικών οργανισμών. Ωστόσο, δεν παύουν να εμφανίζουν αδυναμίες οι οποίες υπονομεύουν σε μεγάλο βαθμό την αξιοπιστία των δράσεών τους. Η εργασία κλείνει με ορισμένα καταληκτικά συμπεράσματα σχετικά την πορεία προς τη νέα αρχιτεκτονική της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης.

ΜΕΡΟΣ Α΄

1. Παγκόσμια Διακυβέρνηση

Οι κυβερνήσεις, οι θεσμοί, οι πολυμερείς οργανισμοί, οι επιχειρήσεις και οι αγορές αποτελούν στην εποχή μας τους κύριους δρώντες του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος. Η πολυπλοκότητα των σχέσεων των παραπάνω δρώντων είναι γεγονός που απορρέει από την παγκοσμιοποίηση και την ολοένα αυξανόμενη αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση τους στο διεθνές οικονομικό σύστημα. Η αλληλεξάρτηση των δρώντων επιβεβαιώνεται και από την άμεση μεταδοτικότητα των οικονομικών κραδασμών από τη μία χώρα στην άλλη (spillover effect), με πιο πρόσφατο παράδειγμα το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, η οποία ενώ ξεκίνησε από τις ΗΠΑ το 2007, γρήγορα εξαπλώθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο, λόγω των οικονομικών διασυνδέσεων των χωρών. Η διαχείριση και η αντιμετώπιση των επιπτώσεων των κρίσεων είναι ένας σημαντικός τομέας εστίασης του ενδιαφέροντος της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης, η οποία εστιάζει τη δράση της κυρίως στη διακυβέρνηση των παγκόσμιων αλληλεπιδράσεων.

Σε εθνικό επίπεδο, ο όρος διακυβέρνηση αναφέρεται στην ανάληψη και εφαρμογή των πολιτικών αποφάσεων των κυβερνήσεων, στη δυνατότητά τους να παρέχουν στους πολίτες όλα τα απαραίτητα για τις βασικές τους ανάγκες, όπως τροφή, εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη, άμυνα και άλλες βασικές υπηρεσίες, καθώς και στην ύπαρξη δικτύων αλληλεπίδρασης μεταξύ κυβέρνησης και πολιτών¹. Ωστόσο, σε ένα ευρύτερο σύστημα, στο διεθνές, η έννοια της παγκόσμιας διακυβέρνησης δε δύναται να οροθετηθεί στενά, λόγω της ύπαρξης πληθώρας δρώντων και ενός πολύπλοκου δικτύου σχέσεων και αλληλεπίδρασης μεταξύ τους. Στο διεθνές σύστημα η διακυβέρνηση αποτελεί κοινωνική λειτουργία και καθολικό φαινόμενο, και δε θα πρέπει να συγχέεται με τον όρο κυβέρνηση, η οποία αναφέρεται στην άσκηση εγχώριας πολιτικής και στους τυπικούς θεσμούς εθνικής κυριαρχίας². Η παγκόσμια διακυβέρνηση χαρακτηρίζεται από την πολυδιάστατη εμπλοκή των

¹ Jenkins, K., Plowden, W. (2006). *Governance and Nationbuilding: The Failure of International Intervention*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publications. σελ. 8

² Gilpin, R. (2002). "A Realist Perspective on International Governance", στο Held, D. & McGrew, A.(ed.) *Governing Globalization. Power, Authority and Global Governance*. Cambridge: Polity Press. σελ. 240

δρώντων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που αφορούν στην ανάπτυξη της παγκόσμιας δημόσιας πολιτικής³.

Η ανάγκη για παγκόσμια διακυβέρνηση είναι άμεση και απορρέει από την ανάγκη εφαρμογής νέων και πιο αποτελεσματικών στρατηγικών διακυβέρνησης σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Ειδικότερα, η παγκόσμια οικονομία χρήζει διαχείρισης, καθώς καθίσταται σημαντικά ασταθής και εύθραυστη, σε σημείο που μία νέα κρίση θα μπορούσε να σημάνει ακόμη και την κατάρρευση του συστήματος. Οι νέες στρατηγικές θα πρέπει να έχουν ως στόχο την εξασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας και την προώθηση συγκεκριμένων κοινωνικών συμφερόντων και αξιών. Η παγκοσμιοποίηση και το σύγχρονο ευμετάβλητο οικονομικό περιβάλλον έχουν δημιουργήσει συνδυαστικά την ανάγκη για νέους κανόνες, νέους θεσμούς και πολιτικές για την αντιμετώπιση των επιδράσεών τους⁴. Η σύγχρονη παγκόσμια διακυβέρνηση θα πρέπει να διαθέτει όργανα, θεσμούς και κανόνες μέσω των οποίων θα έχει τη δυνατότητα να επιτύχει τους στόχους της.

Οι λόγοι για τους οποίους είναι απαραίτητη η ύπαρξη παγκόσμιας διακυβέρνησης είναι οι ακόλουθοι⁵:

α) χωρίς καθοδήγηση το αυτόνομο σύστημα της αγοράς θα υποφέρει από προβλήματα έλλειψης σταθερότητας, νομιμότητας και αποτελεσματικότητας. Συνεπώς, η παγκόσμια διακυβέρνηση είναι απαραίτητη για να γεμίσει το κενό της έλλειψης της αποτελεσματικότητας και της δημοκρατίας των αγορών. Η επέκταση των πολιτικών θεσμών και κανόνων σε διακρατικό επίπεδο είναι απαραίτητη για τη σταθερότητα του παγκόσμιου καπιταλισμού.

β) το παγκόσμιο περιβάλλον πλήττεται από τις θετικές και αρνητικές εξωτερικότητες που παράγονται από κάθε χώρα. Η παγκόσμια διακυβέρνηση είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των σημαντικών, κυρίως, αρνητικών εξωτερικοτήτων, οι οποίες δε θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν μονομερώς από ένα κράτος.

γ) οι θεσμοί της παγκόσμιας διακυβέρνησης είναι απαραίτητοι για τη ρύθμιση συλλογικών ζητημάτων που εκλείπει η αμοιβαία συνεργασία και εμπιστοσύνη.

³ Held, D. (2008). *Για ένα Παγκόσμιο Κοινωνικό Συμβόλαιο. Η Σοσιαλδημοκρατική απάντηση στη Συναίνεση των ΗΠΑ*. Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο. σελ. 154

⁴ Vayrynen, R. (2001). "Reforming the World Order: Multi- and Plurilateral Approaches", στο Hettne, B. & Oden, B. (ed.) (2001). *Global Governance in the 21st Century: Alternative Perspectives on World Order*. Sweden: Almqvist & Wiksell International. σελ. 112

⁵ Οπ. π. σελ. 109

1.1. Ιστορικό της Παγκόσμιας Διακυβέρνησης

Κυρίαρχη ευρωπαϊκή δύναμη από τα τέλη του 15^{ου} έως τα μέσα του 17^{ου} αιώνα ήταν η Ισπανία, η οποία βαθμιαία παρέδωσε τα πρωτεία της κυριαρχίας στη Γαλλία. Μετά την ήττα της Γαλλίας υπό τον Ναπολέοντα το 19^ο αιώνα, η Μ. Βρετανία κατέστη ηγέτιδα δύναμη, χάρη στο εμπόριο, τις συμμαχίες της και την κυριαρχία που ασκούσε στις θάλασσες. Υπήρξε κυρίαρχος σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο και αποτέλεσε οικονομικό και εμπορικό κέντρο του κόσμου⁶. Οι τρεις πυλώνες της κυριαρχίας της ήταν⁷:

- α) ο έλεγχος των θαλασσών και του θαλάσσιου εμπορίου
- β) η χειραγώγηση της παγκόσμιας προσφοράς χρυσού, μέσω του χρηματοπιστωτικού της συστήματος
- γ) η γεωπολιτική κυριαρχία στις κυριότερες πηγές πρώτων υλών στον κόσμο και κυρίως στο πετρέλαιο. Ο έλεγχος των πετρελαιοπηγών αποτέλεσε γεωπολιτικό στόχο της Μ. Βρετανίας από το 1913, καθώς προσέβλεπε στη μελλοντική ανάπτυξη του πετρελαίου όχι μόνο ως στρατηγική πρώτη ύλη, αλλά και ως σημαντική πηγή ενέργειας για τα στρατιωτικά της οχήματα, ιδίως την εποχή του Α' Παγκοσμίου Πολέμου⁸.

Η κυριαρχία της, ωστόσο, διήρκεσε έως τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οπότε και η ισχύς της άρχισε να φθίνει. Ο πόλεμος επέφερε οικονομικές δυσχέρειες και παρότι η Βρετανία ήταν πρωτοπόρος στην εκβιομηχάνιση και πλούσια χώρα, η οικονομία της κλονίστηκε. Η ανάπτυξη των ΗΠΑ και η επιθυμία της επιδίωξης των οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων τους, τις έφερε στο προσκήνιο της παγκόσμιας διακυβέρνησης⁹. Με το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και τη Συνθήκη των Βερσαλλιών το 1919, η Μ. Βρετανία είχε αναδειχτεί σε κυρίαρχη υπερδύναμη, αφού οι πλουτοπαραγωγικές πηγές της Γερμανίας, όπως οι πηγές σιδήρου στην Αλσατία και τη Λωρραίνη, πέρασαν στα χέρια της¹⁰. Η οικονομία της, ωστόσο, από τις απαρχές του πολέμου ήταν ήδη υπό κατάρρευση και η χρηματοδότηση της από τις ΗΠΑ για τη διεξαγωγή του ήταν απαραίτητη. Η μεταβίβαση της κυριαρχίας από τη

⁶ Brzezinski, Z. (1998). *Η Μεγάλη Σκακιέρα. Η αμερικάνικη υπεροχή και οι γεωστρατηγικές της επιταγές*. Μετάφραση: Αστερίου, Ε. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη. σελ. 46

⁷ Edghal, W. (2004). *A Century of War. Anglo-American Oil Politics and the New World Order*. London: Pluto Press. σελ. 2

⁸ Οπ. π., σελ. 38

⁹ Strange, S. (2004). *Η Υποχώρηση του Κράτους. Η Διάχυση της Εξουσίας στην Παγκόσμια Οικονομία*. Μετάφραση: Καπερναράκου, Κ., Παπαδόπουλος, Ι. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση. σελ. 351

¹⁰ Edghal, W. (2004). σελ. 68-69

Μ. Βρετανία στις ΗΠΑ έγινε με τρόπο ομαλό, αφού η Μ. Βρετανία ήταν σχεδόν χρεοκοπημένη και οικονομικά εξαρτημένη από τις αυτές, γεγονός που βοήθησε την ανάδειξη των ΗΠΑ στην παγκόσμια οικονομική σκηνή. Η οικονομική στήριξη που προσέφεραν οι ΗΠΑ στη Μ. Βρετανία μέσω δανείων και πώλησης πολεμοφοδίων, σηματοδοτεί επίσης την έναρξη των αγγλοαμερικανικών σχέσεων, πυρήνας των οποίων από το 1927 αποτέλεσε ο έλεγχος του πετρελαίου¹¹.

1.2. Ο ρόλος των ΗΠΑ έως σήμερα

Στο τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου οι ΗΠΑ αποτέλεσαν «το δημιουργό του παγκόσμιου μεταπολεμικού σκηνικού»¹². Παρότι η Μ. Βρετανία είχε ηγηθεί των προσπαθειών για τη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου και τη νομισματική σταθερότητα κατά το 19^ο αιώνα, οι ΗΠΑ ανέλαβαν τα ηνία της ηγεσίας της παγκόσμιας οικονομίας από το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και μετά¹³. Η αναρρίχηση των ΗΠΑ ως παγκόσμια ηγέτιδα δύναμη είχε ξεκινήσει ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα με την κατασκευή της διώρυγας του Παναμά, του υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και εκβιομηχάνισής, καθώς και με την προβολή της στρατιωτικής δύναμής τους στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ανάδειξη των ΗΠΑ ως ηγέτιδα δύναμη τον 20^ο αιώνα οφείλεται στην ανάπτυξη της οικονομικής ισχύος τους, ενώ αντίστοιχα η παρακμή της Μ. Βρετανίας οφειλόταν στη φθίνουσα οικονομική τους ισχύ, λόγω έλλειψης επινοητικότητας και πηγών. Η ταύτιση των πολιτικών συμφερόντων της κυβέρνησης και των οικονομικών συμφερόντων της βιομηχανίας των ΗΠΑ αποτέλεσαν την συγκυρία για την ηγεμονική παρέμβαση των ΗΠΑ¹⁴. Ο συνδυασμός της υπεροχής της Αμερικής στρατιωτικά, οικονομικά, τεχνολογικά και πολιτισμικά την κατέστησαν ως τη μόνη συνεκτική παγκόσμια υπερδύναμη¹⁵.

¹¹ Edghal, W. (2004). σελ.74

¹² Βαρουφάκης, Ι. (2012). *Παγκόσμιος Μινώταυρος. Οι Πραγματικές Αιτίες της Οικονομικής Κρίσης*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη. σελ. 448.

¹³ Gilpin, R. (2008). *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία. Η διεθνής οικονομική τάξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα. σελ. 129

¹⁴ Strange, S. (2004). σελ. 52-53

¹⁵ Brzezinski, Z. (1998). σελ. 52

1.2.1. Το διεθνές νομισματικό σύστημα του Bretton Woods

Η διεθνής οικονομία κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '30, μετά την Μεγάλη Οικονομική Κρίση του 1929, χαρακτηρίζεται κατακερματισμένη, ενώ οι διεθνείς αγορές συνέχισαν να είναι ασταθείς έως και τις αρχές του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Η συνειδητοποίηση ότι η διεθνής οικονομική συνεργασία θα βοηθούσε στη διατήρηση της διεθνούς αλλά και εγχώριας σταθερότητας ενέπνευσε την πραγματοποίηση μιας πολυμερούς συνδιάσκεψης, στην οποία θα λαμβάνονταν αποφάσεις για το σχεδιασμό ενός ισχυρού διεθνούς νομισματικού συστήματος¹⁶. Ο διακυβερνητικός μηχανισμός παγκόσμιας διακυβέρνησης που καθιερώθηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ήταν αποτέλεσμα των συμφωνιών της νομισματικής συνδιάσκεψης 44 χωρών στο Bretton Woods τον Ιούλιο του 1944¹⁷.

Βασική αρχή του συστήματος που καθιερώθηκε ήταν η σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Ο Κανόνας του Χρυσού είχε μετατραπεί σε έναν κανόνα μετατρεψιμότητας των νομισμάτων των χωρών σε δολάρια, με ισοτιμία που καθόριζαν οι κυβερνήσεις, ενώ μόνο το δολάριο είχε τη δυνατότητα μετατρεψιμότητας σε χρυσό με σταθερή ισοτιμία τα 35 δολάρια ανά ουγκιά. Οι ΗΠΑ συνεπώς θα αντάλλαζαν τα συναλλαγματικά αποθέματα των χωρών σε δολάρια με το χρυσό που κατείχαν, καθώς ήταν η χώρα με τα μεγαλύτερα αποθέματα χρυσού. Η σύνδεση των νομισμάτων και κατ' επέκταση των νομισματικών πολιτικών των κρατών με το δολάριο, κατέστησαν το αμερικάνικο νόμισμα το ισχυρότερο και σημαντικότερο παγκόσμιο νόμισμα κατά τη μεταπολεμική περίοδο¹⁸.

Από τη συνδιάσκεψη αυτή αναδύθηκαν και οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί, που ως σκοπό είχαν τον έλεγχο της παγκόσμιας οικονομίας. Έτσι, αποφασίστηκε η δημιουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου που θα επέβλεπε το νομισματικό σύστημα, της Παγκόσμιας Τράπεζας, η οποία θα βοηθούσε στην ανοικοδόμηση των χωρών μετά τον πόλεμο και της Γενικής Συμφωνίας Εμπορίου και Δασμών, που θα βοηθούσε στη διεξαγωγή του διεθνούς εμπορίου και θα συνέβαλε στο άνοιγμα των αγορών.

¹⁶ Krugman, P. & Obstfeld, M. (2003). *Διεθνής Οικονομική. Θεωρία και Πολιτική*. Β' Τόμος. Μετάφραση: Δουλφής, Γ. & Πανταζίδης, Σ. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. σελ. 336

¹⁷ Ρουμελιώτης, Π. (2006). *Παγκόσμια Οικονομική Διακυβέρνηση*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη. σελ. 210

¹⁸ McAleese, D. (2001). *Economics for Business. Competition, Macro-stability and Globalisation*. England: Pearson Education. σελ. 592

Ο συντονισμός των νομισματικών πολιτικών των χωρών υπό την επίβλεψη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και οι έλεγχοι των διεθνών ροών κεφαλαίων, επέτρεψαν στις συναλλαγματικές ισοτιμίες να παραμένουν σταθερές. Κατά τις δεκαετίες του '50 και του '60 υπήρχε αύξηση της ανάπτυξης και της ευημερίας. Το νέο διεθνές σύστημα που επιβλήθηκε μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του '70, χαρακτηρίστηκε εξαιρετικά επιτυχές και είχε ως στόχο τη βελτίωση της βιωσιμότητας του διεθνούς οικονομικού συστήματος και τη δημιουργία μιας σταθερής παγκόσμιας τάξης.

Μέσα από το σύστημα του Bretton Woods, αναδύθηκε ο ρόλος του δολαρίου ως διεθνές αποθεματικό νόμισμα, γεγονός το οποίο αποτέλεσε κλειδί στην ισχυροποίηση της οικονομικής και πολιτικής θέσης των ΗΠΑ. «Εκφράζοντας τη βιομηχανική τους υπεροχή, οι αμερικάνοι διαπραγματευτές ήθελαν ελεύθερο εμπόριο και ανοιχτές ξένες αγορές όσο το δυνατόν γρηγορότερα»¹⁹. Οι ΗΠΑ προώθησαν τις αρχές του φιλελευθερισμού και της παγκοσμιοποίησης, με σκοπό να διευκολυνθεί η εδραίωση της ηγεμονικής τους ισχύς. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι ΗΠΑ υπερείχαν οικονομικά και στρατιωτικά σε σχέση με τις χώρες της Ευρώπης και την Ιαπωνία, ενώ οι επιχειρήσεις τους είχαν ήδη καταφέρει να πολυεθνικοποιηθούν μέσα από την εκμετάλλευση της εξέλιξης της τεχνολογίας²⁰.

1.2.2. Η κατάρρευση του Bretton Woods

Το σύστημα του Bretton Woods, ωστόσο, είχε εγγενή στοιχεία αστάθειας, αφού η επίτευξη εσωτερικής και εξωτερικής ισορροπίας, χωρίς την ανάλογη και γρήγορη προσαρμογή των συναλλαγματικών ισοτιμιών, αποτελούσε δύσκολη υπόθεση για τις κυβερνήσεις των χωρών. Οι ΗΠΑ, από την άλλη μεριά, προέβησαν σε αυξημένες δαπάνες εξαιτίας του πολέμου του Βιετνάμ, με αποτέλεσμα τη διόγκωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών. Καθώς το δολάριο έχανε την εμπιστοσύνη των διεθνών αγορών, ολοένα και περισσότερες χώρες επιθυμούσαν και ζητούσαν από την Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ να μετατρέψουν σε χρυσό τα συναλλαγματικά αποθέματα σε δολάριο που κατείχαν. Οι ΗΠΑ, ωστόσο, αδυνατούσαν να εγγυηθούν τη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό. Από τη χαλάρωση των ελέγχων των ροών κεφαλαίου, έως και την άρση τους, οι κερδοσκοπικές κινήσεις κεφαλαίων δυσχέραιναν

¹⁹ Gilpin, R. (2008). σελ. 267

²⁰ Ρουμελιώτης, Π. (2009). *Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη. σελ. 40-43

το έργο της χάραξης σταθερούς οικονομικής πολιτικής παγκοσμίως. Το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα είχε αποσταθεροποιηθεί και ήταν πιθανό το ξέσπασμα κρίσεων, αφού ακόμη και οι διεθνείς οικονομικοί θεσμοί αδυνατούσαν να διαχειριστούν την πολυπλοκότητα της κατάστασης²¹. Κάμψη στο σύστημα προκάλεσε η εμφάνιση μιας ιδιωτικής ανεπίσημης αγοράς χρυσού, όπου η τιμή του κυμαίνονταν βάσει της ζήτησης και της προσφοράς σε υψηλότερα επίπεδα τιμών από αυτές της επίσημης αγοράς των κεντρικών τραπεζών, δηλαδή τα 35 δολάρια την ουγκιά. Τον Αύγουστο του 1971 ο πρόεδρος Nixon των ΗΠΑ ανακοίνωσε την παύση της αυτόματης μετατρεψιμότητας του δολαρίου σε χρυσό, θέτοντας έτσι τέλος στο καθεστώς του Bretton Woods. Παρότι λίγους μήνες αργότερα, με τη συμφωνία του Smithsonian Institution της Ουάσινγκτον, σε μια προσπάθεια διατήρησης των σταθερών ισοτιμιών, συμφωνήθηκε ο επανακαθορισμός τους, η εγκατάλειψη του καθεστώτος του Bretton Woods επέφερε ολοκληρωτικά την επιστροφή στις κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες²².

Η κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods έφερε στην επιφάνεια τις αποσταθεροποιητικές τάσεις της παγκόσμιας οικονομίας. Το ξέσπασμα των δύο πετρελαϊκών κρίσεων στη δεκαετία του '70 προκάλεσε στις δυτικές κοινωνίες ένα πρωτόγνωρο φαινόμενο, αυτό του στασιμοπληθωρισμού, με ταυτόχρονη αύξηση του πληθωρισμού και της ανεργίας. Παρά τα δεινά της εμφάνισης του στασιμοπληθωρισμού, το δολάριο συνέχιζε να παίζει το ρόλο του αποθεματικού νομίσματος στην παγκόσμια οικονομία. Η κυβέρνηση της Μ. Βρετανίας με πρωθυπουργό τη Margaret Thatcher εφήρμοσε οικονομικές πολιτικές, που σκοπό είχαν τη διέξοδο από την κρίση. Συγκεκριμένα αυτές ήταν η αυστηρότερη νομισματική και δημοσιονομική πολιτική, η αναστολή της τιμαριθμοποίησης των μισθών, η απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων, ο περιορισμός του ρόλου του κράτους και η απελευθέρωση της αγοράς. Τις παραπάνω πολιτικές εφήρμοσε και ο τότε πρόεδρος των ΗΠΑ Reagan, σε μια προσπάθεια τόνωσης της προσφοράς και της απασχόλησης. Ωστόσο, οι πολιτικές αυτές δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα στις ΗΠΑ²³.

Η απειλή της Σοβιετικής Ένωσης είχε ήδη αναγκάσει τις ΗΠΑ να πραγματοποιήσουν δαπάνες σε ερευνητικά, τεχνολογικά και εκπαιδευτικά προγράμματα με σκοπό την ανάπτυξη σύγχρονης στρατιωτικής βιομηχανίας, ως τακτική ενίσχυσης του ηγεμονικού της ρόλου στο παγκόσμιο περιβάλλον. Η ισορροπία ανάμεσα στις δύο αντίπαλες δυνάμεις διατηρήθηκε με

²¹ Ρουμελιώτης, Π. (2006). σελ. 42

²² Krugman, P. & Obstfeld, M. (2003). σελ. 353-357

²³ Ρουμελιώτης, Π. (2002). *Παγκόσμια Διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση*; Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη. σελ. 76

τη χρηματοδότηση στρατιωτικών δαπανών, η οποία πραγματοποιούνταν εις βάρος των παραγωγικών επενδύσεων, κυρίως όσον αφορά στις ΗΠΑ²⁴.

1.2.3. Οι οικονομικές εξελίξεις στη δεκαετία του '90

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και το πέρασμα από το διπολισμό στο μονοπολισμό επέφερε πολύ σημαντικές αλλαγές στην παγκόσμια τάξη πραγμάτων. Ο ιδεολογικός, πολιτιστικός, οικονομικός και πολιτικός πόλεμος ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις της εποχής, των ΗΠΑ, που αντιπροσώπευαν τη Δύση, και της Σοβιετικής Ένωσης που αντιπροσώπευε το Ανατολικό μπλοκ, ξεκίνησε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και διήρκεσε έως το 1991, οπότεν διαλύθηκε το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου οι ΗΠΑ ήταν αδιαμφισβήτητα ο νικητής, ο οποίος κατείχε πλέον την πρωτοκαθεδρία, τη θέση δηλαδή της παγκόσμιας υπερδύναμης. Οι χώρες, υπό την «καθοδήγηση» των ΗΠΑ, θα ακολουθούσαν φιλελεύθερες πολιτικές, υποστηρίζοντας ιδέες όπως η δημοκρατία και η οικονομική ανάπτυξη μέσα από το σύστημα του καπιταλισμού²⁵.

Οι ΗΠΑ μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης αναδείχθηκαν σε παγκόσμιο ηγέτη, διαμορφώνοντας το σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον, καθότι²⁶:

- α) το δολάριο συνέχιζε να παίζει το ρόλο του παγκόσμιου αποθεματικού νομίσματος
- β) ήταν η ισχυρότερη στρατιωτική δύναμη στον κόσμο
- γ) κατείχαν τις περισσότερες ψήφους στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς
- δ) είχαν σημαντικό επίπεδο ισχύος ενσωμάτωσης.

Οι παραπάνω ενδείξεις ευνόησαν τις ΗΠΑ, οι οποίες απολάμβαναν τα οφέλη λόγω της αύξησης της ευημερίας τους, αλλά και τα κόστη της παγκόσμιας υπερδύναμης. Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ των ΗΠΑ κινήθηκε τη δεκαετία αυτή πολύ θετικά, καθώς το 1994 ήταν στο 4%, το 1997 στο 4,50% και το 1999 στο 4,80%²⁷. Η στρατηγική τους κινήθηκε προς την προώθηση της παγκοσμιοποίησης και της οικονομίας της αγοράς, τη μεταρρύθμιση των διεθνών οικονομικών οργανισμών και τη δημιουργία πολυμερών περιφερειακών εμπορικών

²⁴ Ρουμελιώτης, Π. (2009). σελ. 42

²⁵ Levine, P. (2002). *Η λογοτεχνική ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών 1603-2000*. Αθήνα: Πατάκης. σελ. 20

²⁶ Cohn, T. (2009). *Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία και πράξη*. Μετάφραση: Λούντος, Ν. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg. σελ. 601

²⁷ GDP Growth Data. Διαθέσιμο στο <http://data.worldbank.org/>

οργανώσεων²⁸. Ωστόσο, οι δαπάνες για τη διατήρηση της στρατιωτικής τους ισχύς ήταν πολύ υψηλές.

Οι ΗΠΑ μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου επέλεξαν να στραφούν προς το περιφερειακό εμπόριο. Το 1994 τέθηκε σε εφαρμογή η Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου της Βορείου Αμερικής (North American Free Trade Agreement - NAFTA), η οποία αποτελεί μία ζώνη ελεύθερου εμπορίου μεταξύ των ΗΠΑ, του Μεξικό και του Καναδά²⁹. Η δημιουργία της αποτελεί ορόσημο για την αλλαγή πλεύσης των ΗΠΑ από το ελεύθερο εμπόριο προς τις περιφερειακές οργανώσεις. Η ανάπτυξη και η ενδυνάμωση του εμπορίου μέσα από την περιφερειακή ενοποίηση ήταν βασικοί παράγοντες που συνέβαλλαν στο σχηματισμό της NAFTA.

Χαρακτηριστικό, ωστόσο, αποτελεί και το ξέσπασμα αρκετών και σημαντικών κρίσεων κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90. Το 1995 ξέσπασε στο Μεξικό η επονομαζόμενη «Κρίση της Τεκίλας». Η διαρροή ξένου συναλλάγματος είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των αποθεμάτων συναλλάγματος του Μεξικό. Η κυβέρνηση υποτίμησε το εγχώριο νόμισμα με σκοπό τη μείωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, αλλά οι διεθνείς επενδυτές πανικοβλήθηκαν ακόμη περισσότερο. Η χώρα δεν μπορούσε να δανειστεί από τις διεθνείς αγορές κι έτσι κατέφυγε στη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου³⁰.

Στα τέλη της δεκαετίας του '90 μία αρκετά ισχυρή οικονομική κρίση έπληξε τη Νοτιοανατολική Ασία. Η κρίση αρχικά εμφανίστηκε στην Ταϊλάνδη και στη συνέχεια λόγω των οικονομικών διασυνδέσεων μεταξύ των χωρών της περιοχής, επεκτάθηκε στη Ν. Κορέα, τις Φιλιππίνες, το Χονγκ Κονγκ, την Ινδονησία και την Μαλαισία. Η οικονομική ύφεση των χωρών αυτών ήταν τόσο ισχυρή, που στη συνέχεια επεκτάθηκε βορειότερα πλήττοντας τη Ρώσικη Ομοσπονδία, η οποία ήδη αντιμετώπιζε διάφορα οικονομικά προβλήματα, και έπειτα το 1999 έπληξε ακόμη και τις μεγάλες χώρες της Λατινικής Αμερικής, όπως η Αργεντινή και η Βραζιλία³¹.

Η κριτική εστιάστηκε στο ότι οι δυτικές χώρες και κυρίως οι ΗΠΑ δε βοήθησαν τελικά στο να αποτρέψουν το ξέσπασμα των παραπάνω κρίσεων. Αντιθέτως, έσπρωξαν κατά μία έννοια τις χώρες αυτές στην ανάληψη βοήθειας από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Το Ταμείο επέβαλε με τη σειρά του πολύ σκληρά μέτρα προσαρμογής, τα οποία είχαν ως

²⁸ Ρουμελιώτης, Π. (2009). σελ. 79

²⁹ Παπάζογλου, Χ. (2010). *Εισαγωγή στη Διεθνή Οικονομική*. Αθήνα. σελ. 126

³⁰ Krugman, P. & Obstfeld, M. (2003). σελ. 548

³¹ Ρουμελιώτης, Π. (2002). σελ. 134

αντίκτυπο την εξαθλίωση των λαών. Οι αρχές που βασίζονταν οι πολιτικές προσαρμογής που επιβλήθηκαν στις χώρες από το Ταμείο, βασίζονταν στις πρακτικές των ΗΠΑ για γρήγορη φιλελευθεροποίηση των οικονομιών των χωρών, με σκοπό την ενθάρρυνσή τους να ακολουθήσουν κοινές πολιτικές με αυτές των ΗΠΑ. Επιπλέον, πιστεύεται ότι λόγω της αύξησης της κινητικότητας των κεφαλαίων και της ενσωμάτωσης των χωρών στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα μέσα από την άρση των πολιτικών φραγμών, επήλθε η αστάθεια του χρηματοπιστωτικού συστήματος των χωρών αυτών με αποκορύφωμα το ξέσπασμα των κρίσεων³². Τα παραπάνω γεγονότα αποτέλεσαν την αφορμή για την πραγματοποίηση ενός διεθνούς διαλόγου, ώστε να διαμορφωθεί μια ευνοϊκότερη παγκόσμια τάξη. Αποτέλεσμα της βούλησης αυτής ήταν η δημιουργία της Ομάδας των Είκοσι σε μια προσπάθεια διεύρυνσης του διαλόγου προς τον αναπτυσσόμενο κόσμο, γεγονός που θα αναλυθεί στο τρίτο μέρος της παρούσας εργασίας.

1.2.4. Ο ρόλος των ΗΠΑ στην παγκόσμια οικονομία του 21^{ου} αιώνα

Στις απαρχές του 21^{ου} αιώνα οι ΗΠΑ αποτελούσαν τη μοναδική υπερδύναμη η οποία ήλεγχε την πορεία της παγκοσμιοποίησης. Η στροφή προς τη μονομέρεια και την προώθηση του δημοκρατικού ιδεώδους της κυβέρνησης Μπους κατά τις αρχές της δεκαετίας του 2000, αποτέλεσε το αποκορύφωμα της παγκόσμιας κυριαρχίας τους. Ωστόσο, λόγω των αλλαγών στο πολιτικό και οικονομικό σύστημα που οδήγησαν στην εμφάνιση κι άλλων ισχυρών συστημικών παικτών, η δύναμη της κυριαρχίας της άρχισε να αμφισβητείται. Τα σημαντικότερα γεγονότα στα οποία οφείλεται η υποχώρηση της ηγεμονίας και της κυριαρχίας των ΗΠΑ στον οικονομικό τομέα είναι τα εξής³³:

- η διαχρονική μείωση της εγχώριας αποταμίευσης και η αύξηση του χρέους των αμερικάνικων νοικοκυριών. Έτσι, η κατανάλωση στηρίχθηκε από το δανεισμό και την αύξηση των εισαγωγών.
- η αποβιομηχάνιση της αμερικάνικης κοινωνίας. Έτσι, μειώθηκε η ανταγωνιστικότητα της χώρας και αυξήθηκαν οι εισαγωγές, πράγμα που οδήγησε στην αύξηση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου.

³² Walt, S. (2006). *Στρατηγικές αντίστασης στην ηγεμονία των ΗΠΑ*. Μετάφραση: Αστερίου, Ε. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη. σελ. 84-85

³³ Ρουμελιώτης, Π. (2006). σελ. 102-105

- η υψηλή δημόσια κατανάλωση είχε ως αποτέλεσμα την μεγέθυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων
- η χρηματοδότηση των δίδυμων ελλειμμάτων με εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό, κυρίως από πλεονασματικές χώρες, όπως η Κίνα, αύξανε την εξάρτηση από την ξένα κεφάλαια, αλλά και το χρέος των ΗΠΑ.

Η χρηματοδότηση των ελλειμμάτων δε θα ήταν εφικτή εάν οι χώρες, των οποίων τα κεφάλαια προσέλκυαν οι ΗΠΑ, δεν χαρακτηρίζονταν από πλεονασματικό εμπορικό ισοζύγιο. Συγκεκριμένα, χαρακτηριστικό της Κίνας και της Ιαπωνίας, που αποτελούν τους δύο πιο σημαντικούς αγοραστές αμερικανικού χρέους, αποτελεί η υψηλή εξαγωγική δραστηριότητα, λόγω της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων τους και η υψηλή εγχώρια αποταμίευση. Η προσέλκυση των ξένων κεφαλαίων πραγματοποιείται λόγω και της υψηλής απόδοσης των τίτλων του αμερικανικού δημοσίου. Θετικό αποτελεί το γεγονός ότι το δολάριο διαδραματίζει ακόμη και σήμερα το ρόλο του αποθεματικού νομίσματος, με αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να απολαμβάνουν τα προνόμια του φεουδάρχη, αφού κατέχουν το εκδοτικό προνόμιο. Ο διεθνής αυτός ρόλος του δολαρίου καθιστά αδύνατη την πτώχευση των ΗΠΑ³⁴.

Οι ΗΠΑ έχουν προωθήσει μια οικονομική τάξη πραγμάτων, μέσα από την οποία μπορούν να επιτυγχάνουν εύκολα τα συμφέροντά τους. Ωστόσο, η φιλελευθεροποίηση και η άκρατη απορρύθμιση των αγορών ελλοχεύει την άμεση διάχυση των ανισορροπιών από τη μια χώρα στην άλλη, λόγω των διασυνδέσεων των οικονομιών των χωρών (spill over effect), οδηγώντας έτσι στο ξέσπασμα κρίσεων παγκόσμιας εμβέλειας. Με το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2007-2008 αναδύθηκαν οι εγγενείς παθογένειες του χρηματοπιστωτικού συστήματος, όπως αυτό είχε οικοδομηθεί υπό την αμερικανική καθοδήγηση. Η δημιουργία «φουσκών» στο χρηματοπιστωτικό σύστημα των ΗΠΑ, λόγω της αυξημένης ανάληψης ρίσκου, η οποία υποστηρίχτηκε από την απορρύθμιση των αγορών, είχε ως αποτέλεσμα την κατάρρευση του ισχυρού αμερικανικού οικοδομήματος της ελεύθερης αγοράς.

Κατά την εκλογή του, ο πρόεδρος Ομπάμα έθεσε τη διαχείριση της κρίσης ως την κορυφαία προτεραιότητα της κυβέρνησής του σε εγχώριο επίπεδο, αλλά και στην εξωτερική πολιτική. Ωστόσο, οι πολιτικές του στάθηκαν ανεπαρκείς στην τόνωση της εγχώριας ζήτησης και στην άμεση επίλυση του προβλήματος της ύφεσης που επέφερε η κρίση³⁵. Για το λόγο αυτό συνεργάστηκε με χώρες εκτός της Ομάδας των Οκτώ ισχυρότερων χωρών (G8), με

³⁴ Ρουμελιώτης, Π. (2009). σελ. 342, 371

³⁵ Krugman, P. (2013). *End this depression now*. New York: WW Norton & Company. σελ. 52

σκοπό την ανάληψη κατάλληλων πολιτικών για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και την ανάκαμψη των χωρών από αυτήν³⁶. Η απόφασή του αυτή αποτέλεσε στροφή της αμερικάνικης πολιτικής από τη μονομέρεια στη διεθνή συνεργασία.

Σε έναν κόσμο που συντελούνται σημαντικές αλλαγές, η θέση των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα βρίσκεται σε μετάλλαξη. Η πορεία προς την ολοκλήρωση της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο, η αποδυνάμωση του κράτους ως φορέας εξουσίας, η ισχυροποίηση του ρόλου των διεθνών οικονομικών θεσμών και των θεσμών της παγκόσμιας διακυβέρνησης, καθώς και η ανάδειξη των αναπτυσσόμενων χωρών σε υπολογίσιμους παίκτες στο παγκόσμιο σκηνικό, καθιστούν φθίνουσα την παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ. Επιπλέον, οι αρνητικές εξελίξεις στον εγχώριο οικονομικό τομέα αποτέλεσαν και αυτές αιτία της αποδυνάμωσης της ηγεμονίας των ΗΠΑ. Η ανάδυση ενός πολυπολικού κόσμου, ως συγκυρία πολλών εξελίξεων, αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός.

1.3. Η ανάδυση του πολυπολισμού

Η εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2008 κατέδειξε την ανάγκη αλλαγής των οικονομικών πολιτικών των χωρών παγκοσμίως. Η μεταρρύθμιση και εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα καθίσταται επιβεβλημένη, αλλά εφόσον η παγκόσμια επιρροή των ΗΠΑ βρίσκεται σε φθίνουσα πορεία, η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής της θα καθοριστεί από την ύπαρξη του διεθνούς συντονισμού. Η οικονομική εξασθένηση των ΗΠΑ οδηγεί βαθμιαία στην εδραίωση του πολυπολικού συστήματος, με τις νέες δυνάμεις και τους διεθνείς οργανισμούς να παίζουν κυρίαρχο ρόλο στη διακυβέρνηση της παγκόσμιας οικονομίας.

Η έκφραση του πολυπολισμού προωθείται με μεγαλύτερη ευκολία λόγω της φύσης της παγκοσμιοποίησης και των διεθνών οικονομικών συγκυριών. Θετικό καθίσταται το γεγονός ότι ένα πολυπολικό σύστημα έχει τη δυνατότητα να εξασφαλίζει σταθερότητα, ευνοώντας τη συνεργασία και τη σύναψη πολυμερών συμφωνιών μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων και γενικότερα των χωρών του κόσμου. Μέσα από αυτή τη συνεργασία είναι

³⁶ Indyk, M., Lieberthal, K., O'Hanlon, E. (2012). "Scoring Obama's Foreign Policy. A Progressive Pragmatist Tries to Bend History". Διαθέσιμο στο <http://www.foreignaffairs.com/articles/137516/martin-indyk-kenneth-lieberthal-and-michael-e-ohanlon/scoring-obamas-foreign-policy> (πρόσβαση 20/06/2014)

πιθανότερη η αποτροπή απειλών προς τα κράτη. Παρόλα αυτά, η ύπαρξη ανισορροπιών μεταξύ των συμμάχων είναι πιθανό να οδηγήσει σε ρήξεις³⁷.

Ορισμένοι οικονομολόγοι πιστεύουν ότι η ύπαρξη ενός ισχυρού κράτους, το οποίο θα δρα ως ηγέτης στην παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση, προσφέροντας ένα σταθερό νόμισμα, βοηθάει στην μεγίστη απόδοση της παγκόσμιας οικονομίας και στην αύξηση της ανάπτυξης³⁸. Κατά διαστήματα έχουν εμφανιστεί στο προσκήνιο πιθανοί αντικαταστάτες των ΗΠΑ, οι οποίοι θα μπορούσαν να παίξουν το ρόλο του παγκόσμιου ηγέτη. Τη δεκαετία του '80 η Ιαπωνία διαφαινόταν να είχε ηγεμονικές προοπτικές, αφού καθίστατο ισχυρή οικονομική δύναμη. Ωστόσο, δεν κατείχε την απαραίτητη στρατιωτική ισχύ, αλλά ούτε και την ιδεολογική πυγμή του ηγεμόνα. Επιπλέον, φάνηκε απρόθυμη να αναλάβει τα ηνία της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα η Ευρωπαϊκή Ένωση έχοντας σημαντική παγκόσμια επιρροή μέσω των εμπορικών συμφωνιών της για εισαγωγές και εξαγωγές προϊόντων, φάνηκε ως πιθανή κορυφαία δύναμη. Ωστόσο, η έλλειψη συνεκτικότητας στους κόλπους της Ένωσης ισχυροποίησε την αντίθετη άποψη. Φτάνοντας στο σήμερα, η Κίνα αποτελεί ισχυρό αντίπαλο, λόγω των πολύ υψηλών ρυθμών ανάπτυξής της και της διατήρησης πλεονασματικού εμπορικού ισοζυγίου. Η ισχυρή επιρροή της στις ασιατικές και όχι μόνο χώρες, την καθιστούν σημαντική υποψήφια για την ανάδειξή της σε παγκόσμια υπερδύναμη. Ωστόσο, η εξάρτησή της από τις εξαγωγές και η αδυναμίες του χρηματοπιστωτικού της τομέα την καθιστούν αρκετά ευάλωτη στο να καταστεί παγκόσμιος ηγεμόνας³⁹.

Η παρούσα συγκυρία όπου η παγκοσμιοποίηση και η αύξηση της οικονομικής αλληλεξάρτησης κυριαρχούν, καθιστά αναγκαίο το διεθνή συντονισμό των οικονομικών πολιτικών στο πλαίσιο ενός πολυπολικού οικονομικού συστήματος. Ο ρόλος του δολαρίου ως το κυρίαρχο νόμισμα παραμένει αδιαμφισβήτητος, όμως η επιθυμία των ΗΠΑ να ηγηθούν στο παγκόσμιο στερέωμα είναι μειωμένη. Η κρίση του 2008 αποτέλεσε το ορόσημο για το τέλος της αμερικανικής ηγεμονίας και την αρχή μιας συλλογικής παγκόσμιας διακυβέρνησης.

³⁷ Ρουμελιώτης, Π. (2009). σελ. 82

³⁸ Strange, S. (2004). σελ. 50

³⁹ Cohn, T. (2009). σελ. 602-603

2. Η σύγχρονη αρχιτεκτονική της Παγκόσμιας Διακυβέρνησης

Ο 21^{ος} αιώνας διαφαίνεται ότι θα είναι ένας αιώνας αλλαγών στον τομέα της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης. Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από την επικράτηση της παγκοσμιοποίησης, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την επιβράδυνση της κυριαρχίας του κράτους και την ταυτόχρονη μετατροπή της φύσης της παγκόσμιας διακυβέρνησης σε συλλογική⁴⁰. Η σημερινή κατάσταση της διεθνούς οικονομικής τάξης διέπεται από την άκρατη απορρύθμιση των αγορών, τη διάχυση των μακροοικονομικών ανισορροπιών από τη μία χώρα στην άλλη με μεγάλη ευκολία και ταχύτητα, καθώς και την έλλειψη ενός παγκόσμιου ρυθμιστικού πλαισίου, που θα συγκρατεί δυνητικά την επιρροή και την εμφάνιση των φαινομένων του ντόμινο (domino effect) και της επιμόλυνσης (spillover effect) σε περιόδους κρίσεων. Επί προσθέτως, η αγορά δεν μπορεί από μόνη της να ρυθμίσει και να λύσει σε παγκόσμια κλίμακα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα⁴¹. Συνεπώς, όλα συνηγορούν στο ότι υφίσταται η συγκυρία η οποία καταδεικνύει την ύπαρξη μιας παγκόσμιας διακυβέρνησης απολύτως αναγκαία ώστε να διευθετηθούν τα διεθνή ζητήματα που χρήζουν προσοχής⁴².

Αδιαμφισβήτητα μετά από το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2008 το παρόν σύστημα έδειξε τα όρια και τις αδυναμίες του. Η κυριαρχία των ΗΠΑ έχει περιοριστεί ως ένα βαθμό λόγω της επιβράδυνσης της ανάπτυξής της, καθώς και της ανάδυσης νέων δυνάμεων, αυτών των αναπτυσσόμενων χωρών με αυξανόμενους ρυθμούς ανάπτυξης, οι οποίες επιδιώκουν ολοένα και πιο δυναμικά μία θέση στο προσκήνιο της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Το μοντέλο της Βεστφαλιανής κυριαρχίας είχε ήδη αρχίζει να κλονίζεται με την αύξηση του ρόλου και της επιρροής των μη κυβερνητικών δρώντων. Η επίτευξη πολυμερών συμφωνιών που συνάπτονται σε διεθνές επίπεδο από τα κράτη, αυξάνει τη σημασία και το ρόλο των διεθνών κανόνων, των θεσμών και των διακυβερνητικών οργανώσεων⁴³. Η εδραίωση της οικονομικής παγκοσμιοποίησης έχει καταδείξει τις αρνητικές της συνέπειες, οι οποίες έχουν επικίνδυνες επιπτώσεις σε περιπτώσεις αποσταθεροποίησης του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος, γεγονός που απαιτεί την προσοχή της διεθνούς κοινότητας.

⁴⁰ Cohn, T. (2009). σελ. 604

⁴¹ Ρουμελιώτης, Π. (2006). σελ. 226

⁴² Rachman, G. (2008). “And now for a World Government”. Διαθέσιμο στο <http://www.ft.com> (πρόσβαση 26/06/2014)

⁴³ Μπαμπανάσης, Σ. (2004). *Νέα Διεθνής Οικονομία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση. σελ. 279

Ο κόσμος διαφαίνεται ασταθής και βρίσκεται σε μία περίοδο μετάβασης από το ισχύον σύστημα σε ένα νεότερο, το οποίο οφείλει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη του τις υπάρχουσες ανισορροπίες σε παγκόσμιο επίπεδο και να εφευρίσκει τρόπους να τις εξαλείψει.

2.1. Παγκοσμιοποίηση

Η σύγχρονη εποχή διέπεται από έναν οικουμενικό χαρακτήρα, καθώς μέσα από πλήθος πολυδιάστατων δικτύων αλληλεξάρτησης τα σύνορα των χωρών μοιάζουν να παραπαίνουν. Η παγκοσμιοποίηση άρχισε να λαμβάνει τη σύγχρονη μορφή της από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οπότε και το σύνολο των οικονομικών ρυθμίσεων άρχισε να μετασχηματίζεται, ειδικότερα μετά τη διάσκεψη του Bretton Woods το 1944 και τη δημιουργία των διεθνών οικονομικών θεσμών, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, οι οποίοι ακόμη και μετά από εφτά δεκαετίες καθιστούν τους θεμελιώδεις πυλώνες του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος. Κατά τη διάρκεια των τεσσάρων τελευταίων δεκαετιών η έκταση των παγκόσμιων διασυνδέσεων γίνεται ολοένα και πιο έντονη, λόγω της έκρηξης της τεχνολογίας των πληροφοριών η οποία βοήθησε στη σαφή και ταχύτερη μετάδοση της ιδέας της παγκοσμιοποίησης.

«Η παγκοσμιοποίηση, στην πιο απλή της έννοια, αναφέρεται σε μια αλλαγή ή ένα μετασχηματισμό της κλίμακας της ανθρώπινης οργάνωσης που συνδέει απομακρυσμένες κοινότητες και διευρύνει το φάσμα των σχέσεων εξουσίας σε όλες τις περιοχές του κόσμου»⁴⁴. Η παγκοσμιοποίηση, παρότι δεν αναφέρεται ως ένα ξεκάθαρα οικονομικό φαινόμενο, περιγράφει την αυξανόμενη σύνθετη οικονομική αλληλεξάρτηση των χωρών, μέσα από την τεχνολογική καινοτομία, την απελευθέρωση των αγορών και της δημιουργίας ενιαίων κανόνων, με στόχο την αύξηση του επιπέδου της ανάπτυξης, την επίτευξη της οικονομικής σταθερότητας και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Μέσα από την τεχνολογική πρόοδο ευνοήθηκε η ελεύθερη μετακίνηση αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων πέραν των εγχώριων συνόρων με χαμηλότερο κόστος. Η ανάπτυξη των παγκόσμιων αγορών συνέβαλε στην αύξηση της εξειδίκευσης και του καταμερισμού της εργασίας, στη προώθηση της αποδοτικότητας μέσω του ανταγωνισμού των επιχειρήσεων, καθώς ευνόησε και τις δυνατότητες πρόσβασης των αναπτυσσόμενων χωρών σε αυτές. Οι δραστηριότητες των

⁴⁴ Held, D. (2008). σελ. 39

αγορών, οι χρηματοοικονομικές και οι εμπορικές συναλλαγές αυξήθηκαν και έφτασαν να διενεργούνται σε διεθνές επίπεδο⁴⁵. Το πεδίο δράσης της παγκόσμιας οικονομίας αποτελεί πλέον το μεγαλύτερο μέρος του κόσμου και οι εμπορικοί και οικονομικοί δεσμοί μεταξύ των χωρών βελτιώνουν τις προϋποθέσεις αύξησης της ευημερίας και ύπαρξης παγκόσμιας ειρήνης⁴⁶.

Η σύγχρονη οικονομική παγκοσμιοποίηση είναι μια διαδικασία σύνθετη η οποία συντελείται σε βάθος, καθώς οι διασυνδέσεις των εθνικών οικονομιών και των επιχειρήσεων είναι πολύ ισχυρές, με αποτέλεσμα η παγκόσμια οικονομία να αποτελεί ένα ενιαίο σύστημα αλληλεξάρτησης των συντελεστών της. Χαρακτηριστικό αποτελεί και η κυκλικότητα που παρουσιάζει η παγκοσμιοποίηση, καθώς δε σημειώνει μόνο πρόοδο, αλλά και υπαναχωρήσεις, λόγω των αντίρροπων δυνάμεων που συνυπάρχουν στο διεθνές οικονομικό σύστημα⁴⁷.

Παρά τις θετικές επιδράσεις, η επικράτηση της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας της ελεύθερης αγοράς έχει και αρνητικές επιπτώσεις. Μετά την κατάρρευση του Bretton Woods στις αρχές της δεκαετίας του '70 η επικράτηση της χρηματοοικονομικής παγκοσμιοποίησης έχει εξαλείψει τα συστατικά στοιχεία των εθνικών οικονομιών και τη δυνατότητα του κράτους να διαχειρίζεται την οικονομία⁴⁸. Η παγκοσμιοποίηση οδήγησε στην ολοκλήρωση των οικονομιών η οποία με τη σειρά της επέφερε τη μείωση της οικονομικής αυτονομίας των κρατών και στον έλεγχο αυτής από εξωτερικούς δρώντες⁴⁹. Οι ανεξέλεγκτες συνέπειες της απορρύθμισης των αγορών, η ύπαρξη μακροοικονομικών ανισορροπιών και η άνιση κατανομή του πλούτου διακυβεύουν τη σταθερότητα της παγκόσμιας οικονομίας και μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η παγκοσμιοποίηση έχει ασύμμετρη δομή.

Με την υφιστάμενη μορφή της παγκοσμιοποίησης είναι γεγονός ότι δεν ευνοούνται όλες οι χώρες και ιδιαιτέρως οι αναπτυσσόμενες ισάξια, παρά μόνο εκείνες οι οποίες εκμεταλλεύονται τη βελτίωση της εξειδίκευσής τους διεθνώς με σκοπό την αύξηση των ρυθμών ανάπτυξής τους⁵⁰. Οι οικονομικές ανισότητες και οι κοινωνικές διαφορές μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών είναι μεγάλες και δεν έχουν εξαλειφθεί παρά την

⁴⁵ IMF (2008). "Globalization: A Brief Overview". Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2008/053008.htm> (πρόσβαση 10/06/2014)

⁴⁶ Gilpin, R. (2010). σελ.357

⁴⁷ Μπαμπανάσης, Σ. (2004). σελ. 264

⁴⁸ Μακρής, Γ. (2008). «Παγκοσμιοποίηση και Διεθνής Πολιτική Οικονομία: Μια Θεωρητική Προσέγγιση». Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων.

⁴⁹ Gilpin, R. (2010). σελ. 378

⁵⁰ Μακρής, Γ. (2008).

παγκοσμιοποίηση. Παρότι η παγκοσμιοποίηση θα έπρεπε να λειτουργεί προς όφελος του συνόλου, στη σύγχρονη εποχή τα οφέλη και το κόστος της παγκοσμιοποίησης κατανέμονται ασύμμετρα, τοποθετώντας τις φτωχότερες χώρες σε μειονεκτική θέση.

Η πολιτισμική κυριαρχία των ΗΠΑ και η έλξη που έχει δημιουργήσει ο αμερικάνικος τρόπος ζωής θεωρείται από πολλούς ως αρνητικό κατάλοιπο της παγκοσμιοποίησης. Η σχεδόν άβουλη υιοθέτηση των αμερικάνικων αξιών, της κουλτούρας, της τεχνολογίας, του πολιτισμού και των οικονομικών πολιτικών ωθεί στη διαπίστωση ότι η παγκοσμιοποίηση έχει επιβληθεί από τις ΗΠΑ με σκοπό την επικράτησή τους ως κυρίαρχη δύναμη⁵¹. Καθώς η μίμηση των ΗΠΑ σε διάφορους τομείς εμπότιζε βαθμιαία τον κόσμο, δημιούργησε ένα άριστο περιβάλλον για την άσκηση έμμεσης και φαινομενικά συναινετικής αμερικάνικης ηγεμονίας⁵². Επιπλέον, η επιρροή και σε μεγάλο βαθμό η κυριαρχία των ΗΠΑ στους σημαντικότερους διεθνείς οικονομικούς θεσμούς, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Παγκόσμια Τράπεζα και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, δεν περνάει απαρατήρητη από πολλούς αναλυτές. Ο κυρίαρχος αυτός ρόλος τους μπορεί να χρησιμοποιηθεί με σκοπό την εξυπηρέτηση των αποκλειστικών τους συμφερόντων, χωρίς να λάβουν υπόψη τους τα συμφέροντα των υπολοίπων χωρών μελών⁵³. Άλλωστε η παγκοσμιοποίηση θεωρείται από πολλούς αποτέλεσμα της βούλησης των ΗΠΑ, για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους

Οι περισσότερες επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης έχουν χαρακτηριστεί ως θετικές, διότι η παγκοσμιοποίηση και η οικονομία της αγοράς αποτελούν παράγοντες ειρήνης και ανάπτυξης⁵⁴. Ωστόσο, η απελευθέρωση των χρηματαγορών έχει επιφέρει αντιφατικές επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία, αφού παρά τη μείωση του αναπτυξιακού χάσματος, της αύξησης της ταχύτητας και του όγκου των συναλλαγών, καθώς και των άμεσων ξένων επενδύσεων που πραγματοποιούνται διεθνώς, έχει συμβάλει στην άμεση μετάδοση των χρηματοοικονομικών κρίσεων από τη μία χώρα στην άλλη μέσω των οικονομικών αλληλεξαρτήσεων και διασυνδέσεων τους (spill over effect). Οι ανισορροπίες και η αβεβαιότητα επεκτείνονται σε περιφερειακό και σε παγκόσμιο επίπεδο και η ύφεση μεταδίδεται ανεξέλεγκτα επιφέροντας δυσμενείς επιπτώσεις στο διεθνές οικονομικό σύστημα⁵⁵.

⁵¹ Gilpin, R. (2010). σελ. 356

⁵² Brzezinski, Z. (1998). σελ.52

⁵³ Μπαμπανάσης, Σ. (2004). σελ. 288

⁵⁴ Ρουμελιώτης, Π. (2009). σελ.76

⁵⁵ Μπαμπανάσης, Σ. (2004). σελ. 283

Οι αρνητικές επιπτώσεις και οι αδυναμίες της οικονομικής παγκοσμιοποίησης οδηγούν στην ανάγκη ρύθμισης του υφιστάμενου καθεστώτος, μέσα από την ενίσχυση της πολυμερούς δράσης των χωρών σε διεθνές επίπεδο. Οι προκλήσεις και τα προβλήματα της παγκοσμιοποίησης αφορούν όλο τον πλανήτη. Για το λόγο αυτό, πρέπει να αντιμετωπιστούν υπό την καθοδήγηση μιας συναινετικής παγκόσμιας διακυβέρνησης, η οποία θα επιβάλλει τη δίκαιη κατανομή των ωφελειών της παγκοσμιοποίησης.

2.2. Η υποχώρηση της κυριαρχίας του Έθνους

Η παγκόσμια διακυβέρνηση είναι μια διαδικασία συνεργατικής ηγεσίας που πραγματοποιείται από ένα σύνολο δρώντων: τις κυβερνήσεις, τους πολυμερείς θεσμούς και την κοινωνία των πολιτών. Η συλλογική δράση είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων⁵⁶.

Ο θεσμός του κράτους αποτελεί επί μακράν την κυρίαρχη μορφή πολιτικής οργάνωσης, πρωτοστατώντας στην επίλυση των σημαντικότερων διεθνών ζητημάτων, στη διαχείριση των διεθνών σχέσεων και την επίλυση των προβλημάτων που προκύπτουν από αρνητικές εξωτερικότητες⁵⁷. Οι κυβερνήσεις είναι ορθολογικοί παίκτες αφού συνήθως δέχονται τις συνεργασίες σε ορισμένους τομείς όπου αυτό είναι αναγκαίο και χρήσιμο. Η ρεαλιστική προσέγγιση θέτει τα κράτη ως κυρίαρχους διεθνείς δρώντες στο άναρχο διεθνές σύστημα, τα οποία είναι υπεύθυνα για τη λήψη αποφάσεων, με σκοπό την εκπλήρωση των εθνικών συμφερόντων τους. Τα κράτη είναι οι μόνοι φορείς που μπορούν να επιβάλλουν νομιμοποιημένα την εξουσία τους και έχουν ως προτεραιότητά τους την ασφάλεια και την πολιτική ανεξαρτησία⁵⁸.

Η ανάδυση των μη κρατικών φορέων υπό την παγκοσμιοποίηση, την προώθηση του φιλελευθερισμού και της απορρύθμισης των αγορών τη δεκαετία του 1970 προήλθε ως μια προσπάθεια υποστήριξης της υφιστάμενης οικονομικής κατάστασης. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας και της επιστήμης της πληροφορίας συνέβαλε στην εδραίωση της παρουσίας

⁵⁶ Gilpin, R. (2002). σελ. 238

⁵⁷ Vayrynen, R. (2001). σελ. 117

⁵⁸ Boughton, J. & Bradford, C. (2007). “Global Governance: New Players, New Rules”. Διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2007/12/boughton.htm> (πρόσβαση 01/06/2014)

τους στη παγκόσμια σκηνή⁵⁹. Ειδικά στον οικονομικό τομέα οι μη κρατικές οντότητες τείνουν να αντικαταστήσουν σχεδόν τη δύναμη και το ρόλο των κρατών στη διαμόρφωση του παγκόσμιου οικονομικού περιβάλλοντος. Παρότι τα κράτη παραμένουν οι κυρίαρχοι δρώντες σε διεθνές επίπεδο, η ευθύνη της παγκόσμιας διακυβέρνησης φαίνεται να διαμοιράζεται μεταξύ των κρατών και των μη κυβερνητικών φορέων, λόγω της ολοένα αυξανόμενης παρουσίας και επιρροής των τελευταίων στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Η άσκηση μεγάλης επιρροής δρώντων, όπως οι πολυεθνικές επιχειρήσεις και οι διεθνείς οικονομικοί θεσμοί, ωστόσο, δεν έχει καταφέρει να παραγκωνίσει ολοκληρωτικά ή να υποτιμήσει την κυρίαρχη δράση των εθνικών πολιτικών και των εθνικών οικονομιών, καθώς αυτές είναι που καθορίζουν τις οικονομικές σχέσεις και εν τέλει διαμορφώνουν το παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον⁶⁰.

Στη σύγχρονη παγκόσμια διακυβέρνηση όπου οι προκλήσεις είναι αυξημένες, είναι πολύ λεπτή η γραμμή αναφορικά με το κατά πόσο ένα ζήτημα καθίσταται διεθνές ή εγχώριο⁶¹. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα θέματα που αφορούν ακόμη και την κυριαρχία των κρατών να αντιμετωπίζονται συλλογικά από ομάδες δρώντων, από μη κυβερνητικούς φορείς, διεθνείς οργανισμούς και κυβερνήσεις, επιβεβαιώνοντας έτσι ότι η εμφάνιση των μη κρατικών φορέων έχει μεταμορφώσει τη φύση της παγκόσμιας πολιτικής αποδυναμώνοντας έως ένα σημείο την κυρίαρχη κρατική εξουσία⁶².

Η ύπαρξη του κράτους σχετίζεται με το κατά πόσο αυτό παραμένει σημαντικό ως θεσμός και έχει τη δύναμη να προσφέρει οικονομική και πολιτική ασφάλεια καθώς και να επιτυγχάνει τους στόχους του. Εφόσον το κράτος είναι εργαλείο στην υπηρεσία των πολιτών, όταν αυτό πάψει να εξυπηρετεί τους σκοπούς για τους οποίους δημιουργήθηκε, τότε οι πολίτες θα πάνουν αντίστοιχα να το υποστηρίζουν και θα αντικαταστήσουν, με αποτέλεσμα την εξάλειψη του κράτους. Παρά την ιστορική ύπαρξη φαινομένων εξάλειψης και αντικατάστασης αντίστοιχων θεσμών με άλλους, όπως το φεουδαρχικό σύστημα αντικατέστησε τη μοναρχία, οικονομολόγοι όπως ο Robert Gilpin υποστηρίζουν ότι δε διαφαίνεται η πιθανότητα εξάλειψης και αντικατάστασης του κράτους με κάποιον άλλο, πιο θεμιτό ίσως, θεσμό στο άμεσο μέλλον⁶³. Τα κράτη συνεχίζουν να είναι ισχυρά, και παρά τις

⁵⁹ Bahuet, C. (et. al) (2012). “Reconfiguring Global Governance – Effectiveness, Inclusiveness and China’s Global Role”. UNDP Report of High-Level Policy Forum on Global Governance. σελ. 26

⁶⁰ Gilpin, R. (2008). σελ. 15

⁶¹ Bahuet, C. (et. al) (2012). σελ. 25

⁶² Strange, S. (2004). σελ. 21

⁶³ Gilpin, R. (2008). σελ. 36

επιδράσεις της παγκοσμιοποίησης το μόνο που έχει επηρεαστεί είναι η μορφή της πολιτικής τους εξουσίας, η οποία έχει αναδιαμορφωθεί καθώς και το γεγονός ότι πλέον η δύναμή τους ενισχύεται από τη δράση των πολυμερών θεσμών⁶⁴.

Άλλοι ωστόσο, υποστηρίζουν ότι η παγκοσμιοποίηση έχει οδηγήσει σε ανεπανόρθωτη διάβρωση της κρατικής εξουσίας, καθώς λόγω της αλληλεξάρτησης των κρατών είναι αναπόφευκτη η σύγκλιση όχι μόνο των οικονομικών αποδόσεων, αλλά και η σύγκλιση των κανόνων των αγορών, της φορολόγησης και των άμεσων ξένων επενδύσεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Η σύγκλιση των εθνικών οικονομιών έχει ως αποτέλεσμα ζητήματα, όπως η νομισματική πολιτική, σταδιακά να ξεφεύγουν από την ατζέντα των εθνικών υποθέσεων και να μετατοπίζονται στη συλλογική ευθύνη των δρώντων της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Το κράτος καθίσταται παρωχημένος θεσμός, αφού πλέον δεν έχει τη δυνατότητα να οργανώνει την οικονομική δραστηριότητα. Οι υποστηρικτές της αποδυνάμωσης της κυριαρχίας του έθνους στηρίζονται και σε ένα ακόμη επιχείρημα, στο γεγονός της ύπαρξης πλήθους ζητημάτων τα οποία απαιτούν συλλογική δράση για την επίλυσή τους, διότι τα κράτη από μόνα τους δεν αποτελούν αξιόπιστους και αποδοτικούς δρώντες στην αντιμετώπιση των παγκόσμιων προβλημάτων. Ηχηρό παράδειγμα τέτοιων ζητημάτων αποτελούν τα περιβαλλοντικά ζητήματα, για την επίλυση των οποίων η συνεργασία κρατών και μη κρατικών φορέων σε παγκόσμιο επίπεδο είναι απολύτως αναγκαία⁶⁵.

Το ερώτημα εάν η ισχύς του κράτους φθίνει λόγω της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και της εμφάνισης νέων δρώντων δεν μπορεί να απαντηθεί με σαφήνεια. Η απορρύθμιση των αγορών και η απώλεια του ελέγχου τους από το κράτος αποτελεί δείγμα αποδυνάμωσης της ισχύς του. Ωστόσο, στο μέλλον διαφαίνεται ότι η συνεργασία μεταξύ κρατών και μη κρατικών φορέων θα ενισχύσει τη θέση του, ενώ ταυτόχρονα θα διευκολύνει την εφαρμογή της ρύθμισης και της εποπτείας των χρηματοπιστωτικών αγορών, ζήτημα που καθίσταται απολύτως αναγκαίο για την αποφυγή μελλοντικών κρίσεων.

2.3. Διεθνείς Οικονομικοί Θεσμοί

Η παγκόσμια διακυβέρνηση χαρακτηρίζεται ως δυναμική, καθώς προσαρμόζεται συνεχώς στα νέα δεδομένα, τα οποία διαμορφώνονται από τη συνεχή εισροή νέων παικτών στο

⁶⁴ Held, D. (2008). σελ. 46-47

⁶⁵ Vayrynen, R. (2001). σελ. 118

παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Το οικονομικό σύστημα επηρεάζεται και διαμορφώνεται από τους διεθνείς θεσμούς, η μελέτη των οποίων καθίσταται ιδιαίτερως σημαντική, λόγω του ενισχυμένου ρόλου τους στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον. Καθίστανται, συνεπώς, θεμελιώδεις πυλώνες και κύριοι διαμορφωτές της σύγχρονης αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης, αφού άλλωστε η τελευταία αναδεικνύεται αποτελεσματικότερη μέσω της διεθνούς συνεργασίας διεθνών θεσμών και κρατών.

Η διακυβερνητική συνεργασία και οι πολυμερείς διαπραγματεύσεις με σκοπό την ανταλλαγή εμπειριών αποτελεί τον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίθηκαν τα κράτη στην παγκοσμιοποίηση. Οι διεθνείς σχέσεις, οι οποίες εμπεριέχουν τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις, έχουν τη μορφή είτε συνδιασκέψεων είτε συμφωνιών, από τις οποίες προκύπτουν οι διεθνείς οργανισμοί και ειδικότερα οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί. Οι διεθνείς οργανισμοί αποτελούν τη νομική συνένωση ενός συνόλου κρατών σε ένα αυτόνομο νομικό πρόσωπο, το οποίο υπόκεινται σε συγκεκριμένες υποχρεώσεις και δικαιώματα, έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, τις δικιές του επιδιώξεις και τα δικά του όργανα⁶⁶. Ο λόγος που τα κράτη δημιουργούν και συμμετέχουν σε διεθνείς οργανισμούς είναι επειδή αυτοί μπορούν να υποβοηθούν τα κράτη σε ουσιώδης λειτουργίες⁶⁷.

Χαρακτηριστικό των διεθνών οικονομικών θεσμών αποτελεί ο ορθολογικός τρόπος λήψης αποφάσεων, οι οποίες λαμβάνονται βάσει των τεχνικών γνώσεων και της πληροφορίας που κατέχουν, καθώς και ο φιλελευθερισμός, ο οποίος διαπνέει τους σκοπούς και τις επιδιώξεις τους. Οι διεθνείς θεσμοί έχουν ως αντικείμενο ειδικά ή και ευρύτερα ζητήματα των διεθνών οικονομικών σχέσεων, τα οποία δεν εμπίπτουν στις διμερείς οικονομικές σχέσεις των κρατών. Συνήθως λειτουργούν ως παθητικές δομές, αφού τα κράτη είναι οι κύριοι δρώντες που ασκούν εξουσία, ωστόσο έχουν τη δυνατότητα να δρουν αυτόνομα, επειδή διαθέτουν την εξουσιοδότηση αντιπροσώπευσης των κρατών – μελών τους⁶⁸. Κατέχουν συνεπώς νομιμοποιημένη εξουσία, η οποία ασκείται από εξειδικευμένους οργανισμούς, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα. Η εξουσία τους αυτή έχει

⁶⁶ Karns, M. & Mingst, K. (2004). *International Organizations: The politics of process of Global Governance*. Colorado: Lynne Rienner Publishers. σελ. 7

⁶⁷ Barnett, M. & Duvall, R. (2005). *Power in Global Governance*. Cambridge: Cambridge University Press. σελ. 75

⁶⁸ Οπ. π., σελ. 15-16

καταστεί ανεκτή και συχνά ευπρόσδεκτη από τα κράτη, «με αποτέλεσμα να υφίσταται μία άκρως ρεαλιστική συμβίωση μεταξύ της εθνικής και της διεθνούς γραφειοκρατίας»⁶⁹.

2.3.1. Ο ρόλος των Διεθνών Οικονομικών Θεσμών στην παγκόσμια οικονομία

Ο αρχικός ρόλος των διεθνών οικονομικών θεσμών από την ίδρυσή τους το 1944 ήταν η ρύθμιση και η οργάνωση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών. Οι ΗΠΑ και η Μ. Βρετανία, νικητές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ήταν οι ιδρυτές αλλά και αυτοί που κατείχαν τη μεγαλύτερη εξουσία στο εσωτερικό των οργανισμών αυτών⁷⁰. Η δημιουργία των θεσμών θα συνέβαλε στη δημιουργία μιας πιο σταθερής οικονομίας διεθνώς. Σήμερα, έχουν να ανταποκριθούν σε ένα παρόμοιο, αλλά ίσως πιο πολύπλοκο ρόλο στο σύγχρονο περιβάλλον, λόγω της περιπλοκότητας των διεθνών οικονομικών σχέσεων και της εκτεταμένης παγκοσμιοποίησης. Ο ορθολογισμός και ο φιλελευθερισμός είναι τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της σύγχρονης αρχιτεκτονικής των θεσμών αυτών και οι βασικές λειτουργίες τους είναι οι εξής:

- να ενεργούν ως μέσο για τη σύναψη και εκπλήρωση αξιόπιστων διεθνών συμφωνιών και συνθηκών, περιορίζοντας το κόστος της αβεβαιότητας και το συναλλακτικό κόστος⁷¹.
- σε περίπτωση που δεν τηρούνται οι θεσμοθετημένοι κανόνες και οι διεθνείς συμφωνίες, μπορούν να εγείρουν αξίωση κατά κάποιου κράτους μέλους ή ακόμη και κατά του ίδιου του θεσμού.
- να συλλέγουν στατιστικά στοιχεία για κάθε χώρα, να διοργανώνουν τακτικές και μη συνεδριάσεις και να εκδίδουν ετήσιες ή και επί παραγγελία εκθέσεις. Οι διεθνείς θεσμοί δίνουν έμφαση στη συλλογή και παροχή δεδομένων στις κυβερνήσεις, καθώς αυτά κρίνονται απαραίτητα για να λειτουργήσει με ορθό τρόπο ένα κράτος. Για το λόγο αυτό, η συγκεκριμένη λειτουργία τους αποτελεί σημαντικό μέρος της δουλειάς τους⁷².

⁶⁹ Strange, S. (2004). σελ. 173

⁷⁰ Ρουμελιώτης, Π. (2006). σελ. 210

⁷¹ Strange, S. (2004). σελ. 307

⁷² Οπ. π., σελ. 300

- να περιορίζουν φαινόμενα βίας, εγκληματικότητας και πολέμου και να προωθούν την πρόοδο, την ειρήνη και τη δημοκρατία.
- να βοηθούν στην αντιμετώπιση των εξωτερικοτήτων που προκαλούν οι χώρες⁷³.

Οι σημαντικότεροι διεθνείς οικονομικοί θεσμοί είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ο όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, οι οποίοι μαζί με την ομάδα G20 και το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας αποτελούν τους θεμελιώδεις πυλώνες της σύγχρονης παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης. Αυτοί οι θεσμοί είναι υπεύθυνοι για τη διαμόρφωση της αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης, αλλά και τη διαχείριση του παγκόσμιου οικονομικού περιβάλλοντος. Ο ρόλος και οι επιδιώξεις καθενός από αυτούς τους θεσμούς θα αναλυθούν στις επόμενες ενότητες.

2.3.2. Προβλήματα και αδυναμίες των Διεθνών Οικονομικών Θεσμών

Η κριτική που δέχονται οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί είναι ευρεία και αφορά τόσο στη δομή και τους στόχους τους, όσο και στις πολιτικές που εφαρμόζουν. Συγκεκριμένα, πολύ πρόσφατα δέχτηκαν εκτεταμένες επικρίσεις για ανεπαρκή πρόβλεψη και προειδοποίηση των χωρών όσον αφορά στην παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, αλλά και για την αδυναμία υποστήριξης της άμεσης ανάκαμψης των οικονομιών τους από αυτή.

Οι περισσότεροι από αυτούς τους οργανισμούς και κυρίως οι πιο σημαντικοί οικονομικοί θεσμοί, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, ιδρύθηκαν κατά τη συνδιάσκεψη στο Bretton Woods στα μέσα της δεκαετίας του '40 από τους νικητές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Από τότε μέχρι σήμερα λίγα πράγματα έχουν αλλάξει στη βασική τους δομή. Ωστόσο, η νέα ισορροπία των δημογραφικών και οικονομικών εξελίξεων τοποθετούν στο προσκήνιο τη δυναμική των νέων παικτών στην παγκόσμια οικονομία, οι οποίοι ζητούν νέο ρόλο στη διεθνή σκηνή. Χώρες

⁷³ Keohane, R. (2002). "Governance in a Partially Globalized World", στο Held, D. & McGrew, A.(ed.) *Governing Globalization. Power, Authority and Global Governance*. Cambridge: Polity Press. σελ. 327-328

όπως οι BRICS⁷⁴ και οι MINT⁷⁵ έχουν υψηλούς ρυθμούς αύξησης του πληθυσμού τους και υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης τις τελευταίες δεκαετίες. Οι διεθνείς θεσμοί θα πρέπει να λάβουν σοβαρά υπόψη τους τις μεταβαλλόμενες δημογραφικές και οικονομικές εξελίξεις και να τροποποιήσουν αντίστοιχα τις διαδικασίες, τις δράσεις και τους κανόνες τους⁷⁶. Γεγονός αποτελεί το ότι δε διαδραματίζουν όλα τα κράτη τον ίδιο ρόλο στην παγκόσμια οικονομία. Οι πολιτικές των διεθνών οικονομικών θεσμών, ωστόσο, δε θα πρέπει να είναι άκαμπτες και αποκομμένες από το οικονομικό περιβάλλον και το πώς αυτό εξελίσσεται, αντίθετα θα πρέπει να προέρχονται από αυτό καθορίζοντας τους στόχους τους, ώστε να έχουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Λόγω του ότι οι διεθνείς θεσμοί αποτελούν μέρος και προάγουν την οικονομία της αγοράς και επιπλέον η φύση της οργανωτικής δομής και των οραμάτων τους βασίζεται κατά κύριο λόγο στο φιλελευθερισμό, τους ασκείται πολύ μεγάλη κριτική, καθώς υποστηρίζοντας τους μηχανισμούς συντήρησης του φιλελευθερισμού και του καπιταλιστικού συστήματος, συμβάλλουν στην επέκτασή αυτών στο διεθνές οικονομικό σύστημα⁷⁷. Το φιλελεύθερο μοντέλο ανάπτυξης και η προώθηση του καπιταλισμού και της ελεύθερης αγοράς δημιουργούν ένταση και σύγκρουση με την κρατική αυτονομία. Παρότι τα κράτη διαθέτουν τα μέσα και την αυτονομία για την εφαρμογή κοινωνικών πολιτικών με σκοπό την προστασία των πολιτών από τα ανεπιθύμητα αποτελέσματα του ανοίγματος και της παγκοσμιοποίησης των αγορών, η εμφάνιση και η δράση των διεθνών θεσμών υπέρ των δυνάμεων της αγοράς και της παγκοσμιοποίησης έθεσαν στο περιθώριο τη δυνατότητα αυτή των κρατών. Το αποτέλεσμα ήταν η απορρύθμιση των αγορών, η άνιση κατανομή του πλούτου μεταξύ των χωρών και η πρόοδος με αυξημένο κόστος, ιδιαίτερα όσον αφορά στη δράση των διεθνών θεσμών στις αναπτυσσόμενες χώρες⁷⁸.

Η διαδικασία δημιουργίας διεθνών οργανισμών αποτελεί συλλογική διαδικασία. Τα κράτη δημιουργούν τους οργανισμούς και τους αναθέτουν συγκεκριμένους σκοπούς ώστε να αντιμετωπίσουν τα διεθνή προβλήματα. Κύριο πρόβλημα της διαδικασίας αυτής είναι η ύπαρξη ορισμένων συμμετεχόντων οι οποίοι έχουν μεγαλύτερη ισχύ σε σχέση με τους υπόλοιπους, ώστε να διακυβεύονται διανεμητικά θέματα, αφού οι διεθνείς οργανισμοί καθίστανται υποστηρικτές των δικών τους συμφερόντων, με αποτέλεσμα να μην βγαίνουν

⁷⁴ Η ομάδα BRICS αποτελείται από τις εξής χώρες: Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα και Νότιο Αφρική.

⁷⁵ Η ομάδα MINT αποτελείται από τις εξής χώρες: Μεξικό, Ινδονησία, Νιγηρία και Τουρκία.

⁷⁶ Bradford, C. & Linn, J. (2007). "Reform of Global Governance: Priorities for Action". Διαθέσιμο στο <http://www.brookings.edu/research/papers/2007/10/global-governance> (πρόσβαση 06/07/2014)

⁷⁷ Strange, S. (2004). σελ. 311

⁷⁸ Barnett, M. & Duvall, R. (2005). σελ. 168-171

όλοι κερδισμένοι από τη συμφωνία δημιουργίας τους. Στην παρούσα σύνθεση των διεθνών οικονομικών οργανισμών η βασική διαδικασία λογοδοσίας και εποπτείας τους γίνεται μέσω των εκπροσώπων των κυβερνήσεων των χωρών – μελών τους. Καθότι δεν υπάρχει ένας οργανισμός υπεράνω των διεθνών θεσμών στον οποίον θα λογοδοτούν και που θα αξιολογεί τις δράσεις τους αμερόληπτα, θα πρέπει τα θεσμικά όργανα να ενεργούν με διαφάνεια και υπευθυνότητα και να είναι αντιπροσωπευτικά, δίνοντας σημαντική θέση, φωνή και ενεργό ρόλο σε όλες τις χώρες μέλη⁷⁹.

Συμπερασματικά, είναι επιτακτική η μεταρρύθμιση των διεθνών θεσμών, ώστε να αντιμετωπιστούν σημαντικά προβλήματα που εγείρουν το παγκόσμιο ενδιαφέρον. Η παγκοσμιοποίηση προχωράει με βήμα ταχύτερο από ότι η διακυβέρνηση της παγκόσμιας οικονομίας και ο κόσμος έχει ανάγκη ισχυρούς και δημοκρατικούς διεθνείς θεσμούς, οι οποίοι θα μπορούν να διαχειριστούν την παγκοσμιοποίηση, δρώντας ως διαμορφωτές του παγκόσμιου οικονομικού περιβάλλοντος. Σίγουρα η δράση τους δεν αποτελεί πανάκεια για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προβλημάτων, αλλά μπορούν να αποτελέσουν παράγοντα για την ανοικοδόμηση υγιέστερου διεθνούς οικονομικού συστήματος στο μέλλον. Για το λόγο αυτό, οι διεθνείς οικονομικοί θεσμοί θα πρέπει να λειτουργούν αποτελεσματικά, με συντονισμένες δράσεις και να ακολουθούν τις προβλεπόμενες διαδικασίες λήψης αποφάσεων, οι οποίες θα πρέπει διέπονται από δημοκρατικές αρχές και διαφάνεια.

2.4. Προβλήματα και αδυναμίες της Παγκόσμιας Διακυβέρνησης

Τα προβλήματα που έχουν εμφανιστεί κατά τη μετά-μονοπολική περίοδο, όπως η αύξηση του πλήθους των δρώντων, η πολυπλοκότητα των διεθνών συναλλαγών, η απορρύθμιση των αγορών και οι άνισες επιδράσεις της παγκοσμιοποίησης αποτελούν ορισμένους από τους ηχηρότερους λόγους για τους οποίους οφείλει να καθιερωθεί μια ευρέως αποδεκτή διεθνής οικονομική διακυβέρνηση. Σε έναν κόσμο όπου η παγκοσμιοποίηση έχει δείξει το πραγματικό της πρόσωπο, προσφέροντας ανομοιογένεια και αντιθέσεις στο παγκόσμιο σύστημα, η εφαρμογή νέων κανόνων και δομών που θα έχουν ως στόχο την αποτελεσματικότερη διακυβέρνηση του οικονομικού συστήματος καθίσταται αναγκαία.

⁷⁹ Bradford, C. & Linn, J. (2007).

Μέχρι σήμερα, ωστόσο, η υφιστάμενη δομή της παγκόσμιας διακυβέρνησης δεν χαρακτηρίζεται αποτελεσματική. Συγκεκριμένα, η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση έθεσε στο προσκήνιο σημαντικές ελλείψεις από τις στρατηγικές της αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Οι ελλείψεις μηχανισμών συντονισμού που διαφάνηκαν με το ξέσπασμα της κρίσης καταδεικνύουν μια σοβαρή αδυναμία της παγκόσμιας οικονομίας, η οποία θα πρέπει να διορθωθεί υπό την καθοδήγηση ενός αποτελεσματικού φόρουμ χάραξης πολιτικής⁸⁰.

Ένα από τα προβλήματα της παγκόσμιας διακυβέρνησης είναι το «πρόβλημα της εξουσίας», που αναφέρεται στο ποιος τελικά θα κυβερνήσει το παγκόσμιο σύστημα, με τι κριτήρια και με ποιοι θα είναι οι πολιτικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί στόχοι της εξουσίας του. Ωστόσο, η παγκόσμια διακυβέρνηση δε θα πρέπει να έχει την έννοια της εξουσίας και της διαχείρισης της, αλλά θα πρέπει να εστιάζει στην επίλυση των κρίσιμων παγκόσμιων προκλήσεων⁸¹. Η παγκόσμια διακυβέρνηση είναι μια συνεργατική διαδικασία η οποία εξαρτάται από πολιτικές δυνάμεις και από τις δυνάμεις της αγοράς. Δεν μπορούν να κυβερνήσουν ούτε τα κράτη, αλλά ούτε οι διεθνείς οικονομικοί θεσμοί μόνοι τους. Η μόνη λύση για αποτελεσματική παγκόσμια διακυβέρνηση είναι η συνεργασία και ο συντονισμός των δράσεων των δύο αυτών ομάδων δρώντων ώστε να επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα στο οικονομικό σύστημα.

Στόχος της παγκόσμιας διακυβέρνησης θα πρέπει να αποτελεί η εξομάλυνση των αρνητικών επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης και της απορρύθμισης των αγορών. Η άκρατη φιλελευθεροποίηση, η απορρύθμιση των αγορών και η έλλειψη ενός παγκόσμιου ρυθμιστικού πλαισίου θεωρήθηκαν υπεύθυνοι για το ξέσπασμα των κρίσεων. Η αδράνεια που επιδεικνύουν τα κράτη σε περιόδους «φουσκών» οδηγούν αναπόφευκτα σε πανικό και κατάρρευση, με αποτέλεσμα να παρατηρούμε επαναλαμβανόμενα μοτίβα στις σύγχρονες κρίσεις. Παρότι οι φορείς της παγκόσμιας διακυβέρνησης επιτηρούν στενά τις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις, δεν έχουν δώσει ικανοποιητικές προειδοποιήσεις σχετικά με τους κινδύνους που υφίστανται στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η απουσία της εποπτείας των παγκόσμιων αγορών έχει επιφέρει αστάθεια και διακυβεύει την εξάπλωση πιθανών επόμενων οικονομικών κρίσεων σε ολόκληρο τον κόσμο. Η ρύθμιση και η εποπτεία των αγορών, συνεπώς, είναι αναγκαίο να τεθεί ως προτεραιότητα για την παγκόσμια οικονομική

⁸⁰ IMF (2009). “Initial Lessons of the Crisis for the Global Architecture and the IMF”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/021809.pdf> (πρόσβαση 10/07/2014)

⁸¹ Gilpin, R. (2002). σελ. 246

διακυβέρνηση, με στόχο να υφίσταται σε τέτοιο βαθμό, ώστε να παρέχεται ένα ισχυρό πλαίσιο για να αποτραπούν πιθανές οικονομικές κρίσεις⁸².

Παγκόσμιο πρόβλημα αποτελεί και η απουσία παγκόσμιας κεντρικής τράπεζας και παγκόσμιου μηχανισμού ανακύκλωσης πλεονασμάτων, με αποτέλεσμα την εμφάνιση χρηματοπιστωτικών κρίσεων που ξεκινάνε από τον τραπεζικό τομέα, καθώς και την ενθάρρυνση των μακροοικονομικών ανισορροπιών. Η απουσία μιας παγκόσμιας κεντρικής τράπεζας καθιστά τον χρηματοοικονομικό τομέα περισσότερο ευάλωτο, καθώς με αυτό τον τρόπο δεν ασκείται έλεγχος στη δημιουργία πιστώσεων, στην προσφορά χρήματος και δε ρυθμίζεται το τραπεζικό σύστημα με κατάλληλο τρόπο, ώστε να είναι πιο αποτελεσματικό και ισχυρό απέναντι σε κλονισμούς των χρηματοοικονομικών αγορών⁸³.

Αναφορικά με τους τυπικούς θεσμούς της παγκόσμιας διακυβέρνησης, παρατηρείται δημοκρατικό έλλειμμα και έλλειψη λογοδοσίας και διαφάνειας, όσον αφορά στη δράση τους και τη λήψη αποφάσεων για την παγκόσμια διακυβέρνηση. Οι δυτικές κοινωνίες κατέχουν το μεγαλύτερο μέρος των ψήφων των διεθνών οικονομικών οργανισμών και οι αποφάσεις που λαμβάνονται συχνά αντικατοπτρίζουν τα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων, τα οποία μπορεί να είναι εις βάρος των αναπτυσσόμενων και αναδυόμενων οικονομιών. Επιπλέον, ο χαρακτήρας τους καθίσταται γραφειοκρατικός, λαμβάνοντας αποφάσεις που αποσκοπούν σε μετρήσιμα αποτελέσματα, αγνοώντας τον κοινωνικό αντίκτυπο. Η νομιμότητα των θεσμών αυτών συνδέεται με τους δημοκρατικούς θεσμούς. Ωστόσο, συχνά αμφισβητείται σε επίπεδο αποδοχής των πρακτικών που εφαρμόζουν, καθώς και λόγω έλλειψης κάποιας διαδικασίας δημοκρατικής λογοδοσίας προς το σύνολο των κρατών μελών τους.

Καθώς ο πλούτος και η δύναμη των αναπτυσσόμενων χωρών, όπως η Κίνα, αυξάνεται, θα επεκτείνονται ανάλογα και τα συμφέροντά τους. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να τους δοθεί σημαντικό μερίδιο συμμετοχής κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων στην παγκόσμια διακυβέρνηση, διότι η συμμετοχή των αναδυόμενων δυνάμεων θα έχει ως αποτέλεσμα την εξάλειψη των αρνητικών επιπτώσεων της άνισης παγκοσμιοποίησης στον αναπτυσσόμενο κόσμο⁸⁴. Η Κίνα αποτελεί τη μόνη χώρα που θα μπορούσε να αποβλέπει στο ρόλο του παγκόσμιου ηγέτη. Ωστόσο, οι αδυναμίες που επιδεικνύει στην εγχώρια οικονομία

⁸² IMF (2009). “Initial Lessons of the Crisis for the Global Architecture and the IMF”.

⁸³ Strange, S. (2004). σελ. 349

⁸⁴ Fullilove, M. (2013). “Challenges for Global Governance in 2013”. Διαθέσιμο στο <http://www.cfr.org/global-governance/challenges-global-governance-2013/p29742> (πρόσβαση 10/07/2014)

της καθώς και η απροθυμία της να διαδραματίσει έναν τόσο σπουδαίο ρόλο στην παγκόσμια διακυβέρνηση, την καθιστούν εκτός συναγωνισμού για το ρόλο αυτό, αφήνοντας έτσι τον κόσμο να οδεύσει προς ένα πολυπολικό σύστημα διακυβέρνησης.

Η έλλειψη συντονισμού των πολιτικών των χωρών τροφοδότησε την κρίση, αντανακλώντας τους περιορισμούς των υπάρχοντων δομών διακυβέρνησης. Όσο η παγκοσμιοποίηση προχωράει, τόσο περισσότεροι οι κυβερνήσεις των χωρών αντιλαμβάνονται ότι η επίλυση ορισμένων θεμάτων παγκόσμιου ενδιαφέροντος θα επέλθει μόνο μέσα από τη συνεργασία και από την ενδυνάμωση των διεθνών οικονομικών θεσμών. Μέχρι πριν από το ξέσπασμα της κρίσης του 2008 η διαχείριση της οικονομικής παγκοσμιοποίησης ήταν στα χέρια της ηγέτιδας δύναμης και κατ' ελάχιστο στα υπάρχοντα κράτη. Ωστόσο, το ξέσπασμά της αποτέλεσε την ευκαιρία ώστε να ενισχυθούν οι δεσμοί συνεργασίας μεταξύ των χωρών, όχι μόνο για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των δεινών της κρίσης, αλλά και για τη διαμόρφωση μιας νέας αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης που θα ωφελούσε όλους.

ΜΕΡΟΣ Β'

3. Οι Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί

Οι διεθνείς οργανισμοί έχουν ιδρυθεί με σκοπό την επίλυση προβλημάτων υπό την ομπρέλα ενός διεθνούς και πολυμερούς θεσμικού πλαισίου, καθώς καθίσταται δύσκολη η επίλυσή τους σε μεμονωμένο εθνικό επίπεδο. Συνεπώς προκύπτει η αναγκαιότητα το συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο να δύναται να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του σύγχρονου οικονομικού περιβάλλοντος, της παγκοσμιοποίησης και της ανάγκης των κρατών να επιβάλλουν τα συμφέροντά τους. Σε έναν κόσμο όπου υπάρχει «ένα σαθρό συνονθύλευμα αντικρουόμενων πηγών εξουσίας»⁸⁵ και η απουσία ενός παγκόσμιου ηγέτη καθίσταται αρκετά ηχηρή, οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί καλούνται να συμμετάσχουν δυναμικά στη διαμόρφωση ενός σταθερού και υγιούς παγκόσμιου οικονομικού συστήματος, διευρύνοντας τις δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ των κρατών υπό το πλαίσιο ενός πολυμερούς συστήματος διακυβέρνησης.

Μετά την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods και ιδιαιτέρως τις τελευταίες δύο δεκαετίες, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου αποτελούν τους σημαντικότερους θεσμικούς πυλώνες της παγκόσμιας οικονομίας. Οι θεσμοί αυτοί διέπονται από ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, αφού κοινός στόχος τους αποτελεί η παροχή δημόσιων παγκόσμιων αγαθών, ενώ διέπονται και από συγκεκριμένους κανόνες και έχουν ξεκάθαρους στόχους. Παρότι υπάρχουν ορισμένοι τομείς που οι αρμοδιότητές τους επικαλύπτονται (κυρίως μεταξύ Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και Παγκόσμιας Τράπεζας), έχουν γίνει βήματα ώστε να γίνουν πιο ξεκάθαρες οι δράσεις τους και να συνεργάζονται εκεί που είναι απαραίτητο.

Η προσαρμοστικότητα στο συνεχώς μεταβαλλόμενο και εύθραυστο οικονομικό περιβάλλον είναι το ζητούμενο προς τους οργανισμούς αυτούς. Οι στόχοι τους θα πρέπει να αντανakλούν τις ανάγκες της παγκόσμιας οικονομίας, ενσωματώνοντας παράλληλα και μια στάση αποτροπής πιθανών μελλοντικών μη επιθυμητών γεγονότων, όπως το ξέσπασμα των κρίσεων. Η αποτελεσματικότητα της εκπλήρωσης των στόχων τους θα πρέπει να είναι μια συνεχής διαδικασία ώστε να αναλαμβάνεται περεταίρω δράση σε τομείς που δεν έχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

⁸⁵ Strange, S. (2004). σελ. 358

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλυθούν διεξοδικά οι οργανωτικές δομές, οι στόχοι, τα επιτεύγματα και ο ρόλος που διαδραματίζουν οι τρεις πιο σημαντικοί διεθνείς οικονομικοί θεσμοί στην παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση.

3.1. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αποτελεί έναν από τους σπουδαιότερους διεθνείς οικονομικούς θεσμούς, ο οποίος έχει ως στόχο την αποτελεσματική επίβλεψη του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, μέσω της παρακολούθησης των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των ισοζυγίων πληρωμών. Η σύσταση του ταμείου αποφασίστηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τον Ιούλιο του 1944 στη Διάσκεψη του Bretton Woods και στην ίδρυση του έλαβαν αρχικά μέρος 39 χώρες, οι οποίες προσέφεραν το 80% του συνολικού του κεφαλαίου. Οι πνευματικοί ιδρυτές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (εν συντομία εφεξής ΔΝΤ) ήταν ο John Maynard Keynes και ο Harry Dexter White και ο βασικός του ρόλος ήταν η προώθηση της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης μέσω του διεθνούς εμπορίου και της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας⁸⁶.

Σύμφωνα με το Καταστατικό του Ταμείου, οι στόχοι της λειτουργίας του είναι οι εξής:

- Η διεθνής νομισματική συνεργασία ανάμεσα στα μέλη, ώστε να διαμορφωθεί και να διατηρηθεί ένα σταθερό νομισματικό σύστημα.
- Η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και η διατήρηση υψηλών επιπέδων απασχόλησης και πραγματικού εισοδήματος.
- Η προώθηση της συναλλαγματικής σταθερότητας.
- Η μείωση της φτώχειας σε όλο τον κόσμο.
- Η προώθηση υψηλών ποσοστών απασχόλησης.

⁸⁶ IMF. "History of the International Monetary Fund". Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/about/history.htm> (πρόσβαση 15/06/2014).

- Η παροχή εμπιστοσύνης στις χώρες μέλη, μέσω της παροχής κεφαλαίων του Ταμείου, υπό επαρκείς εγγυήσεις, με σκοπό τη διόρθωση των ανισορροπιών του ισοζυγίου πληρωμών τους⁸⁷.

Ακολουθώντας τον άξονα αυτό, ήταν υπεύθυνο για την παρακολούθηση των ισοτιμιών, η προσαρμογή των οποίων χρειαζόταν την έγκριση του Ταμείου, και τη διατήρηση των συναλλαγματικών αποθεμάτων, ρόλος που δεν εφαρμόστηκε επί της ουσίας όσο ήταν σε ισχύ ο Κανόνας Χρυσού (1944 – 1971). Αρχικά, κατά τη δεκαετία του '60, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο διαχειριζόταν τα οικονομικά προβλήματα των μεγάλων οικονομιών. Το 1976 ενισχύθηκε ο ρόλος του με σκοπό τη διασφάλιση της ομαλής μετάβασης του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος από το σύστημα των σταθερών ισοτιμιών στο σύστημα των κυμαινόμενων⁸⁸. Στη συνέχεια, κατά τις δεκαετίες του '80 και του '90 ο οργανισμός αυτός αναδείχθηκε ως ο βασικότερος διαχειριστής κρίσεων για τις αναδυόμενες αγορές και τις υπό μετάβαση οικονομίες των ανατολικών χωρών. Το ΔΝΤ θα χρησιμοποιούσε οικονομικούς πόρους, οι οποίοι αποτελούνταν από κεφάλαια των χωρών μελών του, που δίνονταν ως συνδρομή σε αυτό, με σκοπό τη χρηματοδότηση κρατών που είχαν ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών⁸⁹. Για να λάβουν οι χώρες αυτές την οικονομική βοήθεια που τους προσέφερε το Ταμείο, ήταν υποχρεωμένες να συναινέσουν σε ένα αυστηρό πρόγραμμα διαρθρωτικών προσαρμογών στο εσωτερικό τους⁹⁰. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές συνήθως κρίνονται απαραίτητες αφού τα προγράμματα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου δεν έχουν ως στόχο τη χρηματοδότηση των οικονομικών ατασθαλιών, αλλά την πρόληψη μελλοντικών κρίσεων.

Σήμερα το Ταμείο είναι υπεύθυνο για την προώθηση της συνεργασίας στο νομισματικό τομέα ανάμεσα στα μέλη του, έτσι ώστε να διαμορφωθεί και να διατηρηθεί ένα σταθερό νομισματικό σύστημα, καθώς και για την παροχή βοήθειας (υπό όρους) στα κράτη, ώστε να εξισορροπήσουν το ισοζύγιο πληρωμών τους⁹¹.

⁸⁷ Articles of Agreement of the International Monetary Fund

⁸⁸ Ρουμελιώτης, Π. (2006). σελ. 281

⁸⁹ Gilpin, R. (2010). σελ.82-84

⁹⁰ Οπ. π., σελ. 111

⁹¹ IMF. “About the IMF - Overview” Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/about/overview.htm> (πρόσβαση 22/06/2014)

3.1.1. Το Καταστατικό και τα όργανα του ΔΝΤ

Τα άρθρα του Καταστατικού του ΔΝΤ εγκρίθηκαν κατά τη διάσκεψη του Bretton Woods και τέθηκαν σε εφαρμογή ένα χρόνο μετά, το 1945. Στο πρώτο άρθρο ορίζονται οι στόχοι της λειτουργίας του Ταμείου. Στα επόμενα άρθρα ορίζεται η διαδικασία ένταξης νέων μελών στο Ταμείο καθώς και οι υποχρεώσεις των μελών. Τα κυριότερα όργανά του, όπως ορίζονται στο Άρθρο XII, είναι το Συμβούλιο των Διοικητών (Board of Governors) και το Εκτελεστικό Συμβούλιο (Executive Board). Κάθε χώρα εκπροσωπείται από ένα μέλος στο Συμβούλιο των Διοικητών, είτε από τον υπουργό Οικονομικών είτε από το διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας. Κάθε διοικητής/εκπρόσωπος δικαιούται να ψηφίζει και η ψήφος του έχει ισχύ αντίστοιχη με το ύψος της συνδρομής της χώρας που αντιπροσωπεύει. Το Εκτελεστικό Συμβούλιο είναι υπεύθυνο για τη συνολική λειτουργία του Ταμείου, καθώς και για να επιβλέπει την εφαρμογή των αποφάσεων του Συμβουλίου των Διοικητών. Απαρτίζεται από είκοσι Εκτελεστικούς Συμβούλους, εκ των οποίων οι πέντε διορίζονται από τα πέντε μέλη που έχουν τις μεγαλύτερες ποσοστώσεις και δεκαπέντε εκλέγονται από τα άλλα μέλη.

Σήμερα το ΔΝΤ αποτελείται από 188 χώρες μέλη, εδρεύει στην Ουάσινγκτον, αλλά έχει και διάφορα παραρτήματα σε χώρες μέλη. Κάθε κράτος μπορεί να γίνει μέλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου φτάνει να αναλάβει τις υποχρεώσεις που διέπουν τα Άρθρα της Συμφωνίας και τις κανονιστικές πράξεις. Το Συμβούλιο των Διοικητών εξετάζει και λαμβάνει την απόφαση εισόδου ενός κράτους, αλλά και τη εξαναγκαστική αποχώρησή του⁹².

3.1.2. Ποσοστώσεις (quotas)

Οι συνδρομές των χωρών μελών καθορίζονται βάσει ποσοστώσεων και βαρών και αποτελούν την κύρια πηγή οικονομικών πόρων του ΔΝΤ. Οι παράγοντες που καθορίζουν τις ποσοστώσεις είναι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, το κατά πόσο είναι ανοιχτή η οικονομία, η οικονομική μεταβλητότητα και τα διεθνή χρηματικά αποθέματα. Η τρέχουσα φόρμουλα των ποσοστώσεων αποτελεί ένα σταθμισμένο μέσο όρο των παραπάνω, με 50% βάρος στο ΑΕΠ, 30% στην ανοικτή οικονομία, 15% στη μεταβλητότητα και 5% στα διεθνή αποθέματα. Σήμερα, το μεγαλύτερο κεφάλαιο κατέχουν οι ΗΠΑ (\$65 δις) και το μικρότερο κατέχει το

⁹² IMF. “Articles of Agreement of the International Monetary Fund”.

κρατίδιο Τουβαλού (\$2,78 εκατομμύρια)⁹³. Οι πέντε χώρες με τις υψηλότερες συνδρομές είναι οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία, η Γερμανία, η Γαλλία και η Μ. Βρετανία, οι οποίες κατέχουν περίπου το 40% των ψήφων⁹⁴.

Σε τακτά χρονικά διαστήματα, συγκεκριμένα ανά 5 έτη, αξιολογείται η επάρκεια της κατανομής των ποσοστώσεων, ώστε να αντανakλά τη σχετική βαρύτητα των μελών του Ταμείου στην παγκόσμια οικονομία, η οποία έχει αλλάξει σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες, λόγω της μεγάλης ανάπτυξης των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χώρων. Η μεταρρύθμιση των ποσοστώσεων καθίσταται ζωτικής σημασίας για την ενίσχυση της νομιμότητας, μα πάνω από όλα της αποτελεσματικότητας του Ταμείου. Οι φόρμουλες του υπολογισμού των quotas αξιολογούνται και αλλάζουν και αυτές κατά καιρό ώστε μέσω των ειδικών βαρών να υπολογίζονται ορθότερα οι ποσοστώσεις. Ωστόσο, οι ποσοστώσεις δεν καθορίζουν μόνο το ύψος της χορηγίας μιας χώρας μέλους αλλά καθορίζουν και το ποσοστό των ψήφων για τις ψηφοφορίες καθώς και το ύψος των Ειδικών Τραβηχτικών Δικαιωμάτων που θα κατέχει μια χώρα⁹⁵.

3.1.3. Ειδικά Τραβηχτικά Δικαιώματα

Το 1967 υπό το καθεστώς του Bretton Woods αποφασίστηκε από τα μέλη του ΔΝΤ η δημιουργία των Ειδικών Τραβηχτικών Δικαιωμάτων (Special Drawing Rights - SDRs), τα οποία αποτελούσαν ένα τεχνητό αποθεματικό νόμισμα κα χρησιμοποιούνταν στις συναλλαγές μεταξύ των κεντρικών τραπεζών των χωρών μελών του Ταμείου⁹⁶. Τα Ειδικά Τραβηχτικά Δικαιώματα (εφεξής ΕΤΔ), ως διεθνές αποθεματικό στοιχείο ενεργητικού, δημιουργήθηκαν από το ΔΝΤ με σκοπό την συμπλήρωση των επίσημων συναλλαγματικών αποθεμάτων των χωρών μελών του, σε περίπτωση ελλείμματος. Μετά την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods το 1973, η αξία των ΕΤΔ επαναπροσδιορίστηκε ως ένα καλάθι των τεσσάρων βασικών διεθνών νομισμάτων, που σήμερα αποτελείται από το δολάριο, το ευρώ, το γιεν και τη λίρα Αγγλίας. Ωστόσο, τα ΕΤΔ δεν είναι νόμισμα αλλά μία λογιστική μονάδα, αφού για να χρησιμοποιηθούν στην αγορά συναλλάγματος, απαιτείται η μετατροπή τους σε ένα από τα

⁹³ IMF Factsheet, (2014). “IMF Quotas”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/quotas.htm> (πρόσβαση 16/06/2014)

⁹⁴ Cohn, T. (2009). σελ. 221

⁹⁵ IMF, (2013). “Annual Report 2013: Promoting a more secure and stable global economy”. Washington: IMF Publications.

⁹⁶ Krugman, P., Obstfeld, M. (2003). σελ. 352

χρησιμοποιούμενα νομίσματα των μελών του ΔΝΤ. Όπως αναφέρει το ίδιο το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ο λόγος της δημιουργίας τους ήταν η ανεπάρκεια των δύο τότε αποθεματικών μέσων, του δολαρίου και του χρυσού, να υποστηρίξουν το παγκόσμιο εμπόριο και την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη⁹⁷. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Γαλλία και η Γερμανία είχαν σοβαρές επιφυλάξεις σχετικά με τα ΕΤΔ. Συγκεκριμένα, η Γαλλία θεωρούσε ότι τα ΕΤΔ υποστηρίζουν την άνοδο του δολαρίου, η Γερμανία υποστήριζε ότι τα ΕΤΔ θα αυξήσουν τον πληθωρισμό, ενώ οι ΗΠΑ είχαν φόβους ότι η έλευσή τους θα επιταχύνει την πτώση του δολαρίου⁹⁸.

Οικονομολόγοι, όπως ο Stiglitz, τονίζουν την ακαμψία των παγκόσμιων οικονομικών οργανισμών στο να αντιμετωπίσουν τις κρίσεις και την επικείμενη αλλαγή του παγκόσμιου οικονομικού περιβάλλοντος και θεωρούν ότι ίσως έχει έρθει η ώρα για την αναβίωση ενός νέου νομισματικού συστήματος, αντίστοιχου του Bretton Woods⁹⁹. Για το λόγο αυτό το 2008 οι χώρες BRICS πρότειναν να αναβαθμιστεί η σημασία των ΕΤΔ και να δοθεί μεγαλύτερο βάρος στο ρόλο τους, ώστε να υποκαταστήσουν το δολάριο ως παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα. Επιδίωξη τους αποτελεί η μείωση του κινδύνου εμφάνισης κρίσεων, η δικαιότερη κατανομή των ΕΤΔ στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς και η ενίσχυση του ρόλου τους στους διεθνείς οικονομικούς θεσμούς.

Τα ΕΤΔ έχουν παίξει ελάσσονα ρόλο στο διεθνές νομισματικό σύστημα, διότι ουδέποτε λειτούργησαν ως ένα ολοκληρωμένο παγκόσμιο νόμισμα¹⁰⁰. Για να αντιστραφεί το κλίμα υπέρ της χρήσης των ΕΤΔ και της προώθησής τους ως αποθεματικό νόμισμα, ωστόσο, καθίσταται αναγκαία η υιοθέτηση κοινά αποδεκτών κανόνων για τη διεθνή ρευστότητα και την παραίτηση των χωρών από την άσκηση της νομισματικής πολιτικής στην εγχώρια οικονομία. Ένα τέτοιο διεθνές νομισματικό σύστημα θα απαιτούσε αυξημένη διεθνή συνεργασία από την πλευρά των κρατών, κάτι που ωστόσο έχει αποδειχτεί ότι είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί¹⁰¹.

⁹⁷ IMF Factsheet (2013). “Special Drawing Rights (SDRs)”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/sdr.HTM> (πρόσβαση 16/06/2014)

⁹⁸ Eichengreen B.(2012). “When Currencies Collapse”. Άρθρο που δημοσιεύτηκε στο Foreign Affairs, January/ February 2012 Issue. Διαθέσιμο στο <http://www.foreignaffairs.com/articles/136779/barry-eichengreen/when-currencies-collapse> (πρόσβαση 16/06/2014)

⁹⁹ Stiglitz, J. (2008). «Το επόμενο Μπρέττον Γουντς». Άρθρο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Ναυτεμπορική» στις 10/11/2008.

¹⁰⁰ Dailami M., Masson P.(2009). “The new Multipolar International Monetary System”. Working Paper 5147. Washington: The World Bank

¹⁰¹ Dailami M. (2011). “Multipolarity: The New Global Economy”. Washington: The World Bank

3.2. Οι πολιτικές του ΔΝΤ

Οι πολιτικές που εφαρμόζει το ΔΝΤ έχουν ως κύριο στόχο την προώθηση της διεθνούς οικονομικής σταθερότητας, ώστε να αποφευχθούν οι κρίσεις, ο υψηλός πληθωρισμός και οι μεγάλες διακυμάνσεις στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Μέσα από την οικονομική σταθερότητα μειώνεται η αβεβαιότητα, ενθαρρύνονται οι επενδύσεις και η σταθερή ανάπτυξη των χωρών. Για την πραγματοποίηση των παραπάνω, το ΔΝΤ παρέχει υποστήριξη μέσω επιτήρησης, τεχνικής υποστήριξης και δανεισμού¹⁰².

3.2.1. Επιτήρηση και τεχνική υποστήριξη

Οι επιτηρήσεις, οι οποίες αποτελούν κύρια λειτουργία του Ταμείου, μπορεί να έχουν διμερή χαρακτήρα, όπου το Ταμείο θα συνομιλεί απευθείας με τη χώρα μέλος με τακτικές διαβουλεύσεις προσφέροντας συμβουλές για την προώθηση της οικονομικής σταθερότητας, ή πολυμερή, όπου σε συνεργασία με την Παγκόσμια Τράπεζα την ομάδα των G20 θα παρακολουθούν τις διεθνείς μακροοικονομικές και χρηματοοικονομικές εξελίξεις.

Το Ταμείο μπορεί να προσφέρει και τεχνική υποστήριξη, παρέχοντας συμβουλές και εκπαίδευση πάνω στα θέματα που εμπίπτουν των αρμοδιοτήτων του¹⁰³. Το ΔΝΤ κατέχει την απαραίτητη τεχνογνωσία, τη γνώση για τις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις και το μακροοικονομικό υπόβαθρο των κρατών, καθώς και το θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο. Τα παραπάνω του επιτρέπουν να μπορεί να εκτιμήσει την οικονομική πολιτική των μελών του και να δρα κατά τον τρόπο που θα του υποδείξουν οι κυβερνήσεις των χωρών μελών, είτε προληπτικά, είτε για να αντιμετωπίσουν ένα υπαρκτό πρόβλημα. Την τεχνογνωσία αυτή, συνεπώς, μπορούν να τη χρησιμοποιήσουν τα κράτη προς όφελός τους, είτε για να ανταποκριθούν ενάντια σε υφιστάμενες οικονομικές προκλήσεις, είτε για να αποφύγουν μελλοντικά κρίσεις και δυσμενείς οικονομικές συνθήκες.

¹⁰² IMF (2010). «Πώς το ΔΝΤ προωθεί τη διεθνή οικονομική σταθερότητα». Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/pdf/globstabg.pdf> (πρόσβαση 15/06/2014).

¹⁰³ Οπ. π.

3.2.2. Δανεισμός

Η χρηματοοικονομική στήριξη μέσω του δανεισμού είναι μία από τις βασικές δραστηριότητες του ΔΝΤ. Στο καταστατικό του οργανισμού, αναφέρονται τα κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία παρέχεται η χρηματοδοτική ενίσχυση στα κράτη. Για τη διευκόλυνση της χρηματοδοτικής δραστηριότητας του οργανισμού, οι χώρες κατατάσσονται σε τρεις βασικές κατηγορίες: τις βιομηχανικές, τις οικονομικά αναπτυσσόμενες χώρες μέσου εισοδήματος και τις οικονομικά αναπτυσσόμενες χαμηλού εισοδήματος. Στόχος της παροχής βοήθειας είναι όχι μόνο η διόρθωση πραγματικών ελλειμμάτων του ισοζυγίου πληρωμών, αλλά και η πρόληψη δυνητικών προβλημάτων που μπορεί να οδηγήσουν σε κρίση.

Το Ταμείο χρησιμοποιεί τα κεφάλαια των οικονομικά ισχυρότερων χωρών μελών, που μέσα από συγκεκριμένες ποσοτώσεις (quota) ανά χώρα, παρέχονται σε αυτό για τη χρηματοδότηση του δανεισμού. Κάθε είδος οικονομικής βοήθειας παρέχεται υπό όρους, οι οποίοι στοχεύουν στη χρηματοοικονομική σταθερότητα και διαμορφώνονται κατά περίπτωση, ανάλογα με τη χώρα. Προϋπόθεση της χορήγησης βοήθειας σε μια χώρα αποτελεί το γεγονός ότι η χώρα που λαμβάνει την ενίσχυση είναι σε θέση να αποπληρώσει το χρέος προς το Ταμείο. Το μέγιστο ποσό που μια χώρα μπορεί να δανειστεί από το ΔΝΤ διαφέρει κατά περίπτωση και ανάλογα με τον τύπο του δανείου, ωστόσο συνήθως είναι ένα πολλαπλάσιο της ποσόστωσης που έχει η χώρα αυτή.

Το Ταμείο οφείλει να εξασφαλίζει ότι ο προγραμματικός σχεδιασμός κάθε προγράμματος δανεισμού θα τηρείται από το εκάστοτε κράτος. Για τη διασφάλιση της τήρησης των οικονομικών προγραμμάτων το ΔΝΤ προβαίνει σε παροχή της οικονομικής ενίσχυσης σε δόσεις και δεσμεύει τη χώρα που λαμβάνει το πακέτο βοήθειας στην εφαρμογή οικονομικών πολιτικών, τα αποτελέσματα των οποίων ικανοποιούν τα κριτήρια που τέθηκαν κατά τη σύναψη της συμφωνίας, ώστε να λάβει τις επόμενες δόσεις.

Μετά από την αποτυχία διαχείρισης των κρίσεων της δεκαετίας του '90 ο οργανισμός δημιούργησε νέα χρηματοδοτικά προγράμματα με σκοπό είτε την αποφυγή κρίσεων είτε και την άμεση χρηματοδότηση σε περιπτώσεις ξαφνικής απώλειας της εμπιστοσύνης¹⁰⁴. Επιγραμματικά, ορισμένα από τα προγράμματα δανεισμού που παρέχονται από το ΔΝΤ είναι

¹⁰⁴Ρουμελιώτης, Π. (2006). σελ. 282

τα εξής: Extended Fund Facility (EFF), Rapid Credit Facility (RCF), Stand-by Arrangements (SBA), Flexible Credit Line (FCL), Precautionary and Liquidity Line (PLL)¹⁰⁵.

3.3. Η Συναίνεση της Ουάσινγκτον (Washington Consensus)

Η ανάγκη διακυβέρνησης του διεθνούς νομισματικού συστήματος και η ανάγκη της οικονομικής ανάπτυξης των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών οδήγησαν στην επινοήση της Συναίνεσης της Ουάσινγκτον. Η Συναίνεση διατυπώθηκε αρχικά από τον οικονομολόγο John Williamson το 1989 και το βασικότερο σημείο αυτής της συμφωνίας ήταν η χρηματοοικονομική και εμπορική απελευθέρωση των χωρών με σκοπό την οικονομική ανάπτυξη. Οι μακροοικονομικές πολιτικές που προτείνονται παραπέμπουν στο νεοφιλελευθερισμό και την οικονομία της ανοικτής αγοράς, πρωτοστάτες και υπερασπιστές των οποίων υπήρξαν οι ΗΠΑ¹⁰⁶.

Η Συναίνεση της Ουάσινγκτον είναι μία συμφωνία οικονομικό-πολιτικού χαρακτήρα μεταξύ της Αμερικανικής Κυβέρνησης και των διεθνών οικονομικών θεσμών, του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας. Το πρώτο παράδειγμα εφαρμογής των αρχών της Συναίνεσης ήταν η Λατινική Αμερική το 1989, όπου επενέβη το ΔΝΤ λόγω του υψηλού χρέους και της οικονομικής στασιμότητας των χωρών αυτών. Οι βασικές αρχές της Συναίνεσης διατυπώνονται σε ένα σύνολο δέκα μεταρρυθμιστικών οικονομικών πολιτικών, και όχι στόχων, οι οποίες είναι ευρέως αποδεκτές και είναι οι εξής¹⁰⁷:

1. Δημοσιονομική Πειθαρχία: κεντρικό στοιχείο και προϋπόθεση των προγραμμάτων του ΔΝΤ με τις χώρες που διαπραγματεύεται τον δανεισμό τους αποτελεί η μείωση των ελλειμμάτων ώστε να αποφευχθεί πιθανή κρίση ισοζυγίου πληρωμών και ύπαρξη υψηλού πληθωρισμού.

¹⁰⁵ IMF Factsheet (2013). “IMF Lending”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/howlend.htm> (πρόσβαση 22/06/2014).

¹⁰⁶ Fine, B., Lapavistas, C., Pincus, J. (ed.) (2003). *Development Policy in the 21st Century: Beyond the Post-Washington Consensus*. London: Routledge. σελ. Xiv.

¹⁰⁷ Williamson, J. (1990). “What Washington means by Policy reform”, στο Williamson J. (ed.) *Latin America Adjustment: How much has happened*, Washington: Institute for International Economics

2. Περιορισμός και αναδιάρθρωση των Δημοσίων Δαπανών: θα πρέπει να αναδιαταχθεί η σύνθεση των δημοσίων δαπανών, ώστε να λειτουργούν αναπτυξιακά και να μειώνουν τη διαφθορά.
3. Φορολογική Μεταρρύθμιση: η φορολογική μεταρρύθμιση είναι απαραίτητη, ώστε να αυξηθούν τα φορολογικά έσοδα, όχι όμως μέσω της αύξησης των φόρων, αλλά μέσω πολιτικών μείωσης της φοροδιαφυγής και της διαφθοράς, καθώς και διεύρυνσης της φορολογικής βάσης.
4. Απελευθέρωση των Επιτοκίων: μέσα από απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών και την προληπτική εποπτεία, τα επιτόκια θα καθορίζονται από την αγορά.
5. Ανταγωνιστική Συναλλαγματική Ισοτιμία: οι συναλλαγματικές ισοτιμίες θα μπορούν να καθορίζονται από τις δυνάμεις της αγοράς, καθώς η ανταγωνιστική συναλλαγματική ισοτιμία είναι βασικό στοιχείο των οικονομικών πολιτικών που χαρακτηρίζονται από εξωστρέφεια.
6. Απελευθέρωση του Εμπορίου: η απελευθέρωση των εισαγωγών πραγματοποιείται μέσω της κατάργησης της αδειοδότησης εισαγωγών, ώστε η μόνη μορφή προστασίας να είναι οι δασμοί.
7. Απελευθέρωση των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων: η απελευθέρωση των εισροών των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων θα επιφέρει την εισροή των απαραίτητων κεφαλαίων και της τεχνογνωσίας από το εξωτερικό, με σκοπό την αύξηση των εξαγωγών και της ανάπτυξης.
8. Ιδιωτικοποίηση των Δημοσίων Επιχειρήσεων: η ιδιωτικοποίηση προσφέρει βραχυπρόθεσμα έσοδα αλλά και μακροπρόθεσμα οφέλη, ιδίως από την άποψη της βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών, από τις ιδιωτικοποιημένες επιχειρήσεις.
9. Απορρύθμιση των αγορών: κατάργηση των κανόνων ώστε μέσα να προωθηθεί ο ανταγωνισμός στις αγορές, εξαλείφοντας ολιγοπωλιακές ή μονοπωλιακές τάσεις ώστε να μειωθούν οι τιμές.
10. Δικαιώματα Ιδιοκτησίας: εδραίωση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας είναι θεμελιώδους σημασίας για την σωστή λειτουργία του καπιταλιστικού συστήματος.

Το μήνυμα της Συναίνεσης ήταν ότι η χάραξη οικονομικών πολιτικών από τους εθνικούς φορείς θα μπορούσε να διαμορφώσει την καλή πορεία μιας χώρας, ακόμη κι αν οι διεθνείς οικονομικές συνθήκες δεν ήταν ευνοϊκές¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Williamson, J. (1990).

3.3.1. Η Διευρυμένη Συναίνεση της Ουάσινγκτον (Post Washington Consensus)

Τις ανεπάρκειες της Συναίνεσης της Ουάσινγκτον καλείται να καλύψει η διευρυμένη λίστα των οικονομικών πολιτικών, η οποία πηγαίνει ένα βήμα παραπέρα, εντοπίζοντας και βελτιώνοντας αισθητά τις αποτυχίες της αρχικής συναίνεσης. Ενώ η αρχική συμφωνία απέτυχε στο να κατανοήσει την οικονομική δομή των αναπτυσσόμενων χωρών και επικεντρώθηκε σε πολύ στενό πλαίσιο στόχων, χρησιμοποιώντας πολύ περιορισμένα εργαλεία, η Διευρυμένη Συναίνεση θέτει στόχους ευρύτερους, εστιάζει στην πραγματική οικονομία και ωθεί την οικονομία σε ένα ήπιο άνοιγμα.

Τα βασικά σημεία της νέας, διευρυμένης συμφωνίας ενισχύουν τη λίστα των δέκα αρχικών οικονομικών πολιτικών και συνοψίζονται παρακάτω¹⁰⁹:

11. Στρατηγική για τη μείωση της φτώχειας
12. Προστασία των ευπαθών ομάδων
13. Σταδιακή απελευθέρωση της χρηματοοικονομικής δραστηριότητας
14. Εναρμόνιση με τις συμφωνίες του ΠΟΕ
15. Ευέλικτη αγορά εργασίας
16. Μείωση της παρεμβατικότητας του κράτους και ανεξαρτησία των Κεντρικών Τραπεζών
17. Διαφάνεια και καταπολέμηση της διαφθοράς
18. Πολιτική μεταρρύθμιση ώστε να πληρούνται οι δημοκρατικές διαδικασίες
19. Μη ενδιάμεσα καθεστώτα συναλλαγματικών ισοτιμιών
20. Ύπαρξη χρηματοοικονομικών προτύπων¹¹⁰.

¹⁰⁹ Rodrik, D. (2001). "The Global Governance of Trade as if Development Really Mattered," New York: UNDP. Διαθέσιμο στο <https://www.mtholyoke.edu/courses/epaus/econ213/rodrikgovernance.PDF> (πρόσβαση 15/06/2014).

¹¹⁰ Χρησιμοποιείται η αρίθμηση από το 11 έως το 20 για να καταδειχθεί ότι η Διευρυμένη Συναίνεση είναι συνέχεια της Συναίνεσης της Ουάσινγκτον και δεν την αντικαθιστά.

3.4. Αξιολόγηση των πολιτικών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχει δεχθεί κριτική τόσο για τις πολιτικές που εφαρμόζει όσο και για τις αρχές λειτουργίας του. Ο οργανισμός έχει αποτύχει στην πρόληψη χρηματοοικονομικών κρίσεων, παρότι κατέχει τεχνογνωσία, γνώση των παγκόσμιων οικονομικών εξελίξεων και του μακροοικονομικού υπόβαθρου των κρατών. Πιο συγκεκριμένα, πολλές φορές το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο δεν κατάφερε να εντοπίσει τα προειδοποιητικά σήματα που παρέπεμπαν σε προβλήματα στις χώρες με αναδυόμενες οικονομίες. Τα σήματα αυτά μπορεί να προέρχονταν από την κατάσταση των τραπεζών, την ποσότητα και τη σύνθεση του κεφαλαίου που εισρέει, το εξωτερικό χρέος του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα, οι οποίοι τομείς είναι περισσότερο ευαίσθητοι στην εμφάνιση οικονομικών κρίσεων.

Η κριτική απέναντι στις πρακτικές της Συναίνεσης της Ουάσινγκτον είναι ευρεία. Οι επικριτές του ΔΝΤ κοίταζαν πάντα με καχυποψία τις πολιτικές που εφήρμοζε. Ορισμένοι οικονομολόγοι πιστεύουν ότι οι οικονομικές πολιτικές που προτείνει δε βοήθησαν τις χώρες που εφαρμόστηκαν να προσαρμοστούν στην παγκοσμιοποίηση. Για το λόγο αυτό οι περισσότερες νέες στη λογική της ανοικτής οικονομίας χώρες βίωσαν μεγάλες οικονομικές κρίσεις, ιδίως τη δεκαετία του '90, που ήταν η πρώτη δεκαετία που εφαρμόστηκε¹¹¹.

Κρίσεις όπως η κρίση της τεκίλας στο Μεξικό το 1995, η μεγάλη υποτίμηση του νομίσματος της Ταϊλάνδης το 1997, όπου και ακολούθησε η κρίση στη Ρωσία και μετέπειτα η κρίση στη Βραζιλία, προκλήθηκαν με την ένταξη των χωρών αυτών στα προγράμματα του ΔΝΤ. Μετά την επιβολή των μεταρρυθμίσεων που στόχο είχαν τη γρήγορη φιλελευθεροποίηση, έχει παρατηρηθεί αύξηση της ανεργίας, της φτώχειας και της εγκληματικότητας, ενώ το αίσθημα της αδικίας και της απογοήτευσης είναι υψηλό¹¹².

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο με τις μακροοικονομικές πολιτικές που ακολουθούν το μοτίβο της Συναίνεσης της Ουάσινγκτον, η εφαρμογή των οποίων είναι επιβεβλημένη στην περίπτωση παροχής στήριξης, προσπάθησε να διαδραματίσει το ρόλο του ύστατου δανειστή στην παγκόσμια οικονομία. Ωστόσο, ο ρόλος αυτός καθώς και τα προγράμματά του

¹¹¹ Naim, M. (1999). "Fads and Fashions in Economic Reforms: Washington Consensus or Washington Confusion?". Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/naim.htm> (πρόσβαση 23/06/2014)

¹¹² Stiglitz, J., (2004). "From the Washington Consensus towards a new Global Governance". Διαθέσιμο στο http://policydialogue.org/files/events/Stiglitz_Post_Washington_Consensus_Paper.pdf (πρόσβαση 23/06/2014).

αμφισβητούνται και θεωρούνται υπεύθυνα για την κοινωνική εξαθλίωση πολλών χωρών, στις οποίες τα επιβάλλει ως αντάλλαγμα για τη χρηματοδότησή τους¹¹³. Τα προγράμματα που επιβάλλει ο οργανισμός κατηγορούνται συχνά ότι δε λαμβάνουν υπόψη τις ειδικές απαιτήσεις της κοινωνίας του κάθε κράτους, αφού εφαρμόζει πρακτικές που επικεντρώνονται αποκλείστηκα στους αριθμούς χωρίς να δίνουν έμφαση στην ανθρωπιστική πλευρά. Το “one size fits all” αποδείχθηκε πολλές φορές ουτοπικό, έως και καταστροφικό σε ορισμένες περιπτώσεις. Πολλοί επικριτές πιστεύουν ότι οι κρίσεις προκλήθηκαν κυρίως διότι το Ταμείο έκανε λανθασμένη «διάγνωση» της κατάστασης, προτείνοντας έτσι λάθος «θεραπεία» στις χώρες αυτές¹¹⁴.

Βασικό πρόβλημα αποτελεί το γεγονός ότι οι αποφάσεις του οργανισμού καθορίζονται με πολιτικά κριτήρια, αντικατοπτρίζοντας το γεωοικονομικά συμφέροντα των μεγαλύτερων μετόχων του και κυρίως των ΗΠΑ. Τα δικαιώματα ψήφου δεν είναι ισάξια καταναμημένα ανάμεσα στον αναπτυγμένο και αναπτυσσόμενο κόσμο και οι αποφάσεις του Συμβουλίου των Διοικητών δεν χαρακτηρίζονται από διαφάνεια. Συγκεκριμένα, ενώ οι χώρες BRICS αντιπροσωπεύουν το 20% της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας, κατέχουν μόλις το 11% των ψήφων του ΔΝΤ. Οι χώρες αυτές ζήτησαν από το ΔΝΤ να αντικατοπτριστεί το αντιπροσωπευτικό βάρος των οικονομιών τους και άλλων αναπτυσσόμενων χωρών μέσα από τη διαδικασία αναθεώρησης των ποσοστώσεων, ώστε να ενισχυθεί η εκπροσώπηση τους. Υπάρχει συνεπώς ανάγκη εκδημοκρατισμού της διαδικασίας λήψης αποφάσεων του ΔΝΤ, καθώς και νομιμοποίησης και διαφάνειας των αποφάσεων που λαμβάνει¹¹⁵.

Οι κανόνες που διέπουν τη λειτουργία του Ταμείου επιτρέπουν στις ΗΠΑ να διαδραματίζουν το σπουδαιότερο ρόλο μεταξύ των χωρών μελών. Έτσι οι αποφάσεις του είναι «εξαιρετικά ευαίσθητες στις επιθυμίες της Ουάσινγκτον»¹¹⁶. Η μεταρρύθμιση των ποσοστώσεων η οποία εγκρίθηκε το Δεκέμβριο 2010 από το Συμβούλιο των Διοικητών του Ταμείου δεν τέθηκε ποτέ σε ισχύ. Βάσει αυτής, οι ποσοστώσεις και τα κεφάλαια του ΔΝΤ θα διπλασιάζονταν, έξι ποσοστιαίες μονάδες των συνολικών ποσοστώσεων θα μετατοπίζονταν στις αναπτυσσόμενες χώρες και δύο θέσεις από το Συμβούλιο των Διοικητών του οργανισμού

¹¹³ ____ (2005). “What are the main concerns and criticism about the World Bank and IMF?” Διαθέσιμο στο <http://www.brettonwoodsproject.org/2005/08/art-320869/> (πρόσβαση 23/06/2014).

¹¹⁴ Walt, S. (2006). σελ. 67

¹¹⁵ Ρουμελιώτης, Π. (2006). σελ. 282

¹¹⁶ Gilpin, R. (2010). σελ. 196.

θα παραχωρούνταν από Ευρωπαϊκές χώρες σε αναπτυσσόμενες¹¹⁷. Η πρόσφατη μεταρρύθμιση των ποσοτώσεων ήταν προγραμματισμένη να γίνει το 2015. Ωστόσο, το αμερικάνικο Κογκρέσο τον Ιανουάριο του 2014 εμπόδισε τη διαδικασία της μεταρρύθμισης, αφού απέρριψε το αίτημα της αύξησης των κεφαλαίων των ΗΠΑ προς το ΔΝΤ. Οι κανόνες του ΔΝΤ δεν απαιτούν επίσημη έγκριση των μεταρρυθμίσεων από το σύνολο των χωρών μελών, η υποστήριξη όμως των ΗΠΑ ως ο μεγαλύτερος μέτοχος του Ταμείου είναι απαραίτητη. Το αποτέλεσμα της παραπάνω κίνησης είναι η εμπόδιση της αύξησης των δικαιωμάτων ψήφου για την Κίνα, την Ινδία, τη Βραζιλία και άλλες αναδυόμενες αγορές. Μετά τη μεταρρύθμιση υπολογίζεται ότι η Κίνα θα βρισκόταν στην τρίτη θέση μεταξύ των χωρών μελών που κατέχουν το υψηλότερο μερίδιο ποσοτώσεων, ενώ οι υπόλοιπες χώρες BRICS θα βρίσκονταν ανάμεσα στις δέκα χώρες με υψηλότερο μερίδιο¹¹⁸.

Ωστόσο, υπάρχει και ο αντίλογος στις αρνητικές κριτικές, ο οποίος προσεγγίζει το θέμα πιο ρεαλιστικά. Σύμφωνα, λοιπόν με την αντίθετη άποψη, παρότι το ΔΝΤ φαίνεται να παρουσιάζει ορισμένα μειονεκτήματα, παρόλα αυτά δεν υπάρχει κάποια εναλλακτική λύση που να κρίνεται ως αξιόπιστη και λειτουργική. Η εφαρμογή σκληρών μέτρων σε περιπτώσεις κρίσεις ίσως είναι αναπόφευκτη είτε οι χώρες που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα απευθυνθούν στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο είτε όχι. Κατά συνέπεια, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, παρά τις όποιες αδυναμίες του, αποτελεί μία ρεαλιστική προοπτική σε αδύναμες χώρες οι οποίες επιθυμούν να ξεπεράσουν τα προβλήματά τους και να ενταχθούν ισότιμα στην παγκόσμια αγορά¹¹⁹.

3.5. Το μέλλον του ΔΝΤ στην Παγκόσμια Διακυβέρνηση

Η νέα οικονομική κατάσταση που επικρατεί και συγκεκριμένα η αστάθεια των παγκόσμιων αγορών, διαμορφώνουν ένα νέο πλαίσιο υπό το οποίο το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο οφείλει να προσαρμοστεί επαναπροσδιορίζοντας την αποστολή του. Ξεκινώντας από το ίδρυσή του, αρχικά το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο διαχειριζόταν τα προβλήματα των

¹¹⁷ Harding, R. (2014). "US fails to approve IMF reforms". Διαθέσιμο στο <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/8d4755ee-7d43-11e3-81dd-00144feabdc0.html#axzz39SPRHimO> (πρόσβαση 23/06/2014)

¹¹⁸ Stuenkel, O. (2014). "The Death of IMF Reform?". Διαθέσιμο στο <http://thediplomat.com/2014/02/the-death-of-imf-reform/> (πρόσβαση 23/06/2014)

¹¹⁹ Σπηλιόπουλος, Η. (2004). *Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί*. Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος.

μεγάλων οικονομιών. Στη συνέχεια, κατά τις δεκαετίες του 1980 και του 1990, επικεντρώθηκε στη διαχείριση των κρίσεων που εμφανίζονταν στις αναδυόμενες οικονομίες. Σήμερα πλέον, που οι αναδυόμενες οικονομίες είναι πολύ περισσότερες, το έργο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου γίνεται ολοένα και δυσκολότερο. Το γενικότερο κλίμα που έχει διαμορφωθεί για το Ταμείο και τη δράση του προβάλλει μία συνεχώς αυξανόμενη ανησυχία για πολιτική χειραγώγηση.

Ο σημερινός του ρόλος θα μπορούσε να περιλαμβάνει την επίβλεψη των τεκταινόμενων γεγονότων και των οικονομικών πολιτικών των χωρών, ώστε να επέλθει η ομαλή πορεία της παγκόσμιας οικονομίας προς στην ανάπτυξη. Θα μπορούσε να παίξει το ρόλο του δανειστή ύστατης προσφυγής προλαμβάνοντας δυνητικές χρηματοπιστωτικές κρίσεις παγκοσμίως και χορηγώντας ουσιαστική βοήθεια στις χώρες με σοβαρά χρηματοοικονομικά προβλήματα. Ωστόσο υπάρχουν ορισμένοι περιορισμοί για την ανάληψη του ρόλου αυτού. Συγκεκριμένα, εφόσον το ίδιο το Ταμείο δεν είναι επιφορτισμένο ώστε να εκδίδει χρήμα, η υψηλότερη χορηγία των χωρών μελών προς το ΔΝΤ θα ήταν επιβεβλημένη για να ανταποκριθεί στον παραπάνω ρόλο. Επιπλέον, οι διοικητικοί του μηχανισμοί για τη λήψη αποφάσεων το εμποδίζουν να δράσει άμεσα σε μια κρίση. Τέλος, η αύξηση των διαθέσιμων πόρων του Ταμείου και η προοπτική να αναλάβει το ρόλο του δανειστή ύστατης προσφυγής θα ενθάρρυνε τον ηθικό κίνδυνο¹²⁰.

Ωστόσο, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αποτελεί το μοναδικό διεθνή οικονομικό οργανισμό που θα μπορούσε να παίξει το συγκεκριμένο ρόλο στην παγκόσμια οικονομία. Αν και στο παρελθόν απέτυχε σε αυτό, σήμερα οι συνθήκες επιβάλλουν την ανασυγκρότηση του Ταμείου ώστε να ενισχυθεί ο ρόλος του ως ρυθμιστικό όργανο στο χρηματοοικονομικό περιβάλλον, προκειμένου να προαχθεί η ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων και να αποτραπούν οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις παγκοσμίως. Θα μπορούσε έτσι να συμμετέχει στην παγκόσμια διακυβέρνηση λειτουργώντας με διαφάνεια και δημοκρατία, κερδίζοντας την αξιοπιστία που θα έπρεπε να αποπνέει ένας τόσο σπουδαίος οργανισμός. Ωστόσο, για να φέρει εις πέρας αυτήν την αποστολή, θα πρέπει αρχικά να επαναπροσδιορίσει το ρόλο και τους στόχους του και έπειτα να αποκτήσει ξανά την εμπιστοσύνη των μελών του. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί εάν το σύνολο των χωρών μελών αποκτήσουν το δικαίωμα της ενεργού δράσης στη διακυβέρνηση του οργανισμού, αφού μόνο τότε θα μπορούν να είναι σίγουρες ότι δεν θα πέσουν θύμα πολιτικής χειραγώγησης.

¹²⁰ Gilpin, R. (2010). σελ. 396

4. Η Παγκόσμια Τράπεζα

Η Παγκόσμια Τράπεζα, μαζί με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, αποτελεί ένα από τους οργανισμούς που θεσμοθετήθηκε κατά τη συνδιάσκεψη στο Bretton Woods. Η αρχική της αποστολή ήταν η χρηματοδότηση της ανοικοδόμησης της Ευρώπης μετά από τις καταστροφικές συνέπειες του πολέμου. Το πρώτο δάνειο δόθηκε στη Γαλλία το 1947 με σκοπό την αποκατάσταση της από τον πόλεμο και ήταν ύψους 250 εκατομμυρίων δολαρίων. Η επανόρθωση των ζημιών, ακόμη και σήμερα, είναι ένα από τα βασικά μελήματα της Παγκόσμιας Τράπεζας. Έτσι, η βοήθειά της παρέχεται σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών, ανθρωπιστικών επειγουσών αναγκών και άλλων αναγκών που συνήθως έχουν οι αναπτυσσόμενες χώρες.

Σήμερα, η Παγκόσμια Τράπεζα εστιάζει στη μείωση της φτώχειας και την χρηματοδότηση με ευνοϊκούς όρους προς τις αναπτυσσόμενες χώρες με σκοπό την αύξηση της ανάπτυξης των χωρών αυτών. Αποτελεί έναν μεγάλο όμιλο εξειδικευμένων οργανισμών, ο οποίος περιλαμβάνει τη Διεθνή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (International Bank of Reconstruction and Development – IBRD), το Διεθνή Οργανισμό Χρηματοδότησης (International Financial Corporation – IFC), το Διεθνή Οργανισμό Ανάπτυξης (International Development Association – IDA), τον Πολυμερή Οργανισμό Ασφάλισης Επενδύσεων (Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA) και το Διεθνές Κέντρο για την Επίλυση των Επενδυτικών Διαφορών (International Centre for Settlement of Investment Disputes – ICSID). Οι πέντε επιμέρους οργανισμοί που αποτελούν τον όμιλο της Παγκόσμιας Τράπεζας, λειτουργούν, μεμονωμένα ή σε συνεργασία, με σκοπό την βελτίωση της εσωτερικής αποδοτικότητας και της εξωτερικής αποτελεσματικότητας¹²¹.

Η Παγκόσμια Τράπεζα αποτελείται σήμερα από 188 χώρες μέλη, οι οποίες εκπροσωπούνται από το Συμβούλιο των Διοικητών, που είναι υπεύθυνο για την τελική χάραξη της πολιτικής που ακολουθεί η Τράπεζα. Το Συμβούλιο των Διοικητών αποτελείται από τους Υπουργούς Οικονομικών των χωρών μελών, οι οποίοι συνεδριάζουν τακτικά μία

¹²¹ The World Bank. “World Bank History”. Διαθέσιμο στο <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/EXTARCHIVES/0,,contentMDK:20053333~menuPK:63762~pagePK:36726~piPK:437378~theSitePK:29506,00.htm> (πρόσβαση 01/08/2014)

φορά το χρόνο και εκλέγουν Συμβούλους ως εκτελεστικά όργανα, που είναι υπεύθυνοι για τη διοίκηση της Τράπεζας¹²².

Τα κεφάλαια που χρησιμοποιεί για τις χρηματοδοτήσεις της προέρχεται από την αγορά μετοχών που διενεργούν τα μέλη της Τράπεζας, σύμφωνα με τις ποσοστώσεις που κατέχουν στο ΔΝΤ, καθώς και από την έκδοση ομολόγων¹²³. Οι πέντε μεγαλύτεροι μέτοχοι της Τράπεζας είναι η Γαλλία, η Μ. Βρετανία, οι ΗΠΑ, η Γερμανία και η Ιαπωνία. Η δυνατότητά της να δανείζεται από τις παγκόσμιες αγορές με χαμηλά επιτόκια, λόγω των εγγυήσεων που παρέχουν τα μέλη της, της επιτρέπει να χρηματοδοτεί με τη σειρά της με ευνοϊκότερους όρους τις αναπτυσσόμενες χώρες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των 1.505 και 5.445 δολαρίων¹²⁴.

Τις πρώτες δεκαετίες από την ίδρυσή της, η Τράπεζα¹²⁵ χρηματοδοτούσε έργα υποδομών και προγράμματα διαρθρωτικών προσαρμογών των αναπτυσσόμενων χωρών. Κατά τη δεκαετία του '80, δέχθηκε πιέσεις από πολλές πλευρές, καθώς κλήθηκε να αντιμετωπίσει ζητήματα χρέους, με αποτέλεσμα τα δάνεια που αφορούσαν στις διαρθρωτικές προσαρμογές να αυξάνονται. Ωστόσο, στη συνέχεια μέσα από τη δραστηριότητά της αναδύθηκαν κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα, ενώ κατηγορήθηκε ότι δεν ήλεγχε πλέον τον αντίκτυπο των πολιτικών της σε μερικά από τα σημαντικότερα εγχειρήματα που είχε αναλάβει, κυρίως στις αναδυόμενες χώρες. Για την αντιμετώπιση των κατηγοριών σχετικά με την ποιότητα των λειτουργιών της Παγκόσμιας Τράπεζας, εκδόθηκε η αναφορά Wapenhans Report, η οποία αποτελούσε μια διαδικασία αξιολόγησης των δανείων και των πιστώσεων που παρείχε. Έτσι, έγινε το πρώτο βήμα για την αναδιάρθρωση του οργανισμού¹²⁶.

¹²² The World Bank. "Leadership". Διαθέσιμο στο <http://www.worldbank.org/en/about/leadership> (πρόσβαση 01/08/2014)

¹²³ Μπαμπανάσης, Σ. (2004). σελ. 80

¹²⁴ Ρουμελιώτης, Π. (2006). σελ. 284

¹²⁵ Με τον όρο «Τράπεζα» αναφερόμαστε κυρίως στους δύο χρηματοδοτικούς οργανισμούς του ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας, τη Διεθνή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης και το Διεθνή Οργανισμό Χρηματοδότησης.

¹²⁶ The World Bank. "World Bank History".

4.1. Στόχοι και λειτουργίες της Παγκόσμιας Τράπεζας

Ο αρχικός στόχος της Παγκόσμιας Τράπεζας ήταν η ομαλή μετάβαση και η ανοικοδόμηση των οικονομιών που υπέφεραν από τα δεινά του πολέμου, μέσω της χρηματοδότησης των χωρών, με πρώτο πεδίο εφαρμογής τις χώρες της Ευρώπης μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Σε ένα ευρύτερο και πιο σύγχρονο πλαίσιο, ο ρόλος της αυτός συνεχίζει να υφίσταται, αφού έχει ως στόχο την εξάλειψη της φτώχειας και την προώθηση της ευημερίας. Πιο συγκεκριμένα, η Τράπεζα έχει θέσει δύο βασικούς στόχους, οι οποίοι έχουν προγραμματιστεί να επιτευχθούν ως το 2030¹²⁷:

α) στοχεύει στην εξάλειψη της φτώχειας, μέσω της μείωσης του ποσοστού των ανθρώπων που ζουν με λιγότερο από 1,25\$ την ημέρα σε λιγότερο από 3%.

β) στοχεύει στην προώθηση της παγκόσμιας ευημερίας μέσω της ενθάρρυνσης της αύξησης του εισοδήματος κατά 40% για κάθε χώρα.

Η Τράπεζα οφείλει να προωθεί και να εγγυάται την ιδιωτική επένδυση και την ανάπτυξη του εμπορίου, μέσα από την παροχή δανείων, καθώς και να συμβάλει στη διατήρηση της ισορροπίας του ισοζυγίου πληρωμών των χωρών. Βάσει του Καταστατικού της, η Τράπεζα δε δύναται να παρέχει χρηματοδότηση, εάν αυτή δεν προωθεί τους στόχους που έχει θέσει η ίδια, δηλαδή την ανάπτυξη ή την εξάλειψη της φτώχειας¹²⁸. Σχετικά με τα οικονομικά προϊόντα που παρέχει, αυτά αφορούν δάνεια με χαμηλό επιτόκιο, πιστώσεις χωρίς κάποια επιπλέον επιβάρυνση και επιχορηγήσεις προς τις αναπτυσσόμενες χώρες. Τα παραπάνω υποστηρίζουν μία πληθώρα επενδύσεων στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας, της δημόσιας διοίκησης, των υποδομών, της οικονομικής ανάπτυξης, του αγροτικού τομέα και της διαχείρισης των περιβαλλοντικών και φυσικών πόρων. Μερικά από τα εγχειρήματα της Παγκόσμιας Τράπεζας συγχρηματοδοτούνται από τις κυβερνήσεις των χωρών, από πολυμερείς οργανισμούς, από ιδιωτικές τράπεζες και από ιδιώτες επενδυτές.

Η επίτευξη των στόχων της, δεν πραγματοποιείται μόνο μέσα από τη χρηματοδότηση, αλλά και μέσα από την παροχή τεχνικής υποστήριξης και συμβουλευτικής καθοδήγησης των αναπτυσσόμενων χωρών. Επιπρόσθετα, ενημερώνει τις αναπτυσσόμενες χώρες για τρόπους

¹²⁷ The World Bank. "What we do". Διαθέσιμο στο <http://www.worldbank.org/en/about/what-we-do> (πρόσβαση 01/08/2014)

¹²⁸ Wouters, J. & Odermatt, J. (2013). "Comparing the four pillars of Global Economic Governance: A critical analysis of the institutional design of the FSB, IMF, World bank and WTO". Working Paper No. 128. Leuven: Leuven Centre for Global Governance Studies. σελ. 7

προώθησης των δικών τους επενδύσεων και προσανατολίζει την καθοδήγησή της στην ανάπτυξη των ικανοτήτων των χωρών που αναλαμβάνει. Για τη διασφάλιση ότι οι χώρες μπορούν να έχουν πρόσβαση σε όλες τις τελευταίες τεχνολογικές εξελίξεις και γνώσεις, η Παγκόσμια Τράπεζα προσπαθεί να βελτιώσει τον τρόπο με τον οποίο διαμοιράζεται αυτές τις πληροφορίες παρέχοντας μία ευρεία ποικιλία εργαλείων, τα οποία αποσκοπούν στην παροχή βοήθειας σχετικά με την ανάπτυξη των χωρών. Συγκεκριμένα, μέσα από την ιστοσελίδα της παρέχει ελεύθερη πρόσβαση σε περιεκτικούς δείκτες σχετικούς με την ανάπτυξη των χωρών παγκοσμίως, ενώ δημοσιεύει εκθέσεις σχετικά με την πορεία των στόχων της, αφού εστιάζει στη βοήθεια των αναπτυσσόμενων χωρών ώστε να υπάρχουν μετρήσιμα αποτελέσματα¹²⁹.

Το 2000 κατά τη Σύνοδο της Χιλιετίας του ΟΗΕ (Millennium Summit) τέθηκαν οι οκτώ Στόχοι της Χιλιετίας (Millennium Development Goals - MDGs), οι οποίοι αποτελούν τον οδηγό για όσους οργανισμούς εργάζονται για την ανάπτυξη, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα. Επιγραμματικά, οι στόχοι αυτοί είναι οι εξής¹³⁰:

1. η εξάλειψη της ακραίας φτώχειας
2. η καθολική προώθηση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης
3. η προώθηση της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης των γυναικών.
4. η μείωση της παιδικής θνησιμότητας
5. η βελτίωση της υγείας των μητέρων
6. η καταπολέμηση του ιού HIV/AIDS, της ελονοσίας καθώς και άλλων ασθενειών
7. η διασφάλιση βιώσιμου περιβάλλοντος
8. η δημιουργία μιας παγκόσμιας σύμπραξης υπέρ της ανάπτυξης.

¹²⁹ The World Bank. “What we do”.

¹³⁰ The World Bank. “Millennium Development Goals”. Διαθέσιμο στο <http://data.worldbank.org/about/millennium-development-goals> (πρόσβαση 01/08/2014)

4.2. Οι οργανισμοί του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας

Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (International Bank of Reconstruction and Development – IBRD)

Αποτελεί το θεσμικό όργανο της Παγκόσμιας Τράπεζας που είναι υπεύθυνο για την παροχή δανείων με σκοπό τη μείωση της φτώχειας και την προώθηση της ανάπτυξης. Εκτός από δάνεια, παρέχει εγγυήσεις και συμβουλευτικές υπηρεσίες. Συγκεκριμένα, οι αρμοδιότητες της IBRD ταυτίζονται με τους στόχους και τις λειτουργίες της Παγκόσμιας Τράπεζας, οι οποίες είναι η διευκόλυνση των επενδύσεων για παραγωγικούς σκοπούς, συμπεριλαμβανομένων της αποκατάστασης των οικονομιών από πόλεμο ή φυσική καταστροφή, η προώθηση της διεθνούς ανάπτυξης και του εμπορίου μέσα από την ενθάρρυνση επενδύσεων και η χορήγηση εγγυήσεων¹³¹.

Διεθνής Οργανισμός Χρηματοδότησης (International Financial Corporation – IFC)

Σκοπός του οργανισμού αυτού είναι η ενθάρρυνση των επενδύσεων με στόχο την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Αρμοδιότητά του είναι η συνεργασία με ιδιώτες επενδυτές για τη χρηματοδότηση παραγωγικών επιχειρήσεων και η υποστήριξη στη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών, οι οποίες θα συντελέσουν στην αύξηση της ροής κεφαλαίων από εγχώριες και ξένες αγορές. Μία ακόμη παροχή του οργανισμού είναι οι συμβουλευτικές υπηρεσίες, οι οποίες προσφέρουν ανάλυση, καθοδήγηση και παροχή συστάσεων για ένα ασφαλές ρυθμιστικό πλαίσιο στο επιχειρησιακό περιβάλλον¹³².

Διεθνής Οργανισμός Ανάπτυξης (International Development Association – IDA)

Το θεσμικό αυτό όργανο της Παγκόσμιας Τράπεζας παρέχει άτοκες πιστώσεις και επιχορηγήσεις στις φτωχότερες χώρες του κόσμου για την κάλυψη σημαντικών αναπτυξιακών αναγκών τους, που σκοπό έχουν την αύξηση της ευημερίας, τη μείωση των ανισοτήτων και τη βελτίωση της διαβίωσης των ανθρώπων¹³³. Ιδρύθηκε το 1960 και έχει ως βασική πηγή χρηματοδότησής του την Παγκόσμια Τράπεζα, αφού δεν έχει τη δυνατότητα να αντλήσει κεφάλαια από τις διεθνείς αγορές.

¹³¹ IBDR Articles of Agreement: Article I.

¹³² IFC Articles of Agreement: Article I - Purpose.

¹³³ IDA Articles of Agreement: Article I - Purposes.

Πολυμερή Οργανισμό Ασφάλισης Επενδύσεων (Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA)

Ο οργανισμός αυτός ιδρύθηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα το 1988 και έχει στόχο την προώθηση των επενδύσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες συμβάλλουν στη μείωση της φτώχειας και τη βελτίωση της διαβίωσης των ανθρώπων. Επιπλέον, παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες στις χώρες αυτές, ώστε το κόστος της ανάπτυξης να μην επιβαρύνει δυσανάλογα τις φτωχότερες και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες¹³⁴.

Διεθνές Κέντρο για την Επίλυση των Επενδυτικών Διαφορών (International Centre for Settlement of Investment Disputes – ICSID)

Το όργανο αυτό διαφεντεύει και επιλύει τις διαφορές που προκύπτουν μεταξύ δύο χωρών ή δύο άλλων μερών σε ότι αφορά τη διαδικασία της επένδυσης¹³⁵.

4.3. Η συνεργασία της Παγκόσμιας Τράπεζας με το ΔΝΤ

Η Παγκόσμια Τράπεζα από την ίδρυσή της συνεργάζεται στενά με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Όντας και οι δύο οργανισμοί που γεννήθηκαν κατά τη συνδιάσκεψη του Bretton Woods, έχουν συμπληρωματικές δράσεις στην παγκόσμια οικονομία, αφού η Παγκόσμια Τράπεζα επικεντρώνεται σε θέματα προώθησης της ανάπτυξης και μείωσης της φτώχειας ενώ το ΔΝΤ επικεντρώνεται στα μακροοικονομικά ζητήματα των χωρών, ενώ και οι δύο παρέχουν χρηματοδοτήσεις στις χώρες που το έχουν ανάγκη. Οι δύο αυτοί οργανισμοί καθιστούν τους μεγαλύτερους δανειστές στον κόσμο. Η συνεργασία τους καθιερώθηκε το 1989, οπότε και συνομολογήθηκε η ανάγκη αποτελεσματικής συνεργασίας σε τομείς κοινής υπευθυνότητας, και έχει στόχο την ενίσχυση των θεμελίων για βιώσιμη ανάπτυξη, μακροοικονομική σταθερότητα, χρηστή διακυβέρνηση και αύξηση των επενδύσεων.

Τα Διοικητικά Συμβούλια των δύο οργανισμοί συνεδριάζουν τακτικά κάθε έτος με σκοπό την έκφραση των απόψεων των χωρών μελών τους σε ζητήματα που αφορούν σε επίκαιρα διεθνή οικονομικά θέματα καθώς και σε ζητήματα χρηματοδότησης, ώστε να τεθούν οι ανάλογες προτεραιότητες των οργανισμών. Επιπλέον, συνεργάζονται στενά με σκοπό την

¹³⁴ Convention Establishing the Multilateral Investment Guarantee Agency: Article 2 – Objective and Purposes.

¹³⁵ Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of other States.

ανταλλαγή πληροφοριών και τεχνογνωσίας, καθώς και για να συντάξουν ετήσιες εκθέσεις σχετικά με την πορεία επίτευξης των Στόχων της Χιλιετίας. Τέλος, συνεργάζονται για την ελάφρυνση του βάρους του χρέους των υπερχρεωμένων και πολύ φτωχών χωρών, εφαρμόζοντας πολιτικές κουρέματος ή αναδιάρθρωσης του χρέους αυτών¹³⁶.

Η κριτική εις βάρος των δύο οργανισμών επικεντρώνεται στην εκμετάλλευση των φτωχών χωρών μέσω του δανεισμού και των διαρθρωτικών προσαρμογών που επιβάλλουν σε αυτές. Επιπλέον, αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους καθώς πιστεύουν ότι η φωνή τους δεν εισακούγεται εντός των οργανισμών, με αποτέλεσμα να μην έχουν τη δύναμη να επηρεάσουν ακόμα και τις αποφάσεις που τις αφορούν.

4.4. Αξιολόγηση του ρόλου της Παγκόσμιας Τράπεζας

Κύρια αποστολή του θεσμού αποτελεί η χρηματοδότηση, μέσω της οποίας η Παγκόσμια Τράπεζα έχει αναδειχθεί σε σημαντικός οργανισμός για τη θέσπιση πολιτικών στις χώρες που δραστηριοποιείται. Παρά την αδιαμφισβήτητη ευαισθητοποίηση της Τράπεζας απέναντι στις αναπτυσσόμενες χώρες και στα προβλήματα που αυτές αντιμετωπίζουν, κατά καιρούς έχει δεχθεί κριτική σχετικά με τη λειτουργία της και τους σκοπούς της. Η χρηματοδότηση που παρείχε η Τράπεζα στις χώρες συνοδεύονταν από πακέτα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, στην εφαρμογή των οποίων χρέωσαν την αποτυχία της αναπτυξιακής διαδικασίας πολλών αναπτυσσόμενων χωρών. Το βασικό χαρακτηριστικό των αποτελεσμάτων των πολιτικών αυτών ήταν η όξυνση των ανισοτήτων στις κοινωνίες όπου εφαρμόζονταν. Επιπλέον ανησυχία επέφερε η συνεργασία του ΔΝΤ και της Τράπεζας σχετικά με την πιθανότητα επιβολής «διπλών προϋποθέσεων» για τις χώρες που αιτούνται δάνεια στους δύο οργανισμούς ή ο αποκλεισμός τους από τον έναν όταν ήδη χρηματοδοτούνται από τον άλλο¹³⁷. Για το λόγο αυτό η Τράπεζα στράφηκε σε μεταρρυθμίσεις για την αλλαγή της φιλοσοφίας και των πολιτικών της, με σκοπό να εστιάσει στην καταπολέμηση της φτώχειας, τη διαγραφή του χρέους των φτωχών χωρών και τη στήριξη των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων τους¹³⁸.

¹³⁶ IMF Factsheet (2014). “The IMF and the World Bank”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/imfwb.htm> (πρόσβαση 01/08/2014)

¹³⁷ Cohn, T. (2009). σελ. 299

¹³⁸ Ρουμελιώτης, Π. (2006). σελ. 222-223

Η Τράπεζα ωστόσο, παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις σε αρκετούς τομείς, αφού ο ρόλος της καθίσταται αρκετά περιορισμένος. Συγκεκριμένα, η Τράπεζα έχει συγκεντρώσει τις προσπάθειες και την επικοινωνία της γύρω από το δημόσιο τομέα των χωρών, ενώ είναι επιτακτική η ύπαρξη διαύλου επικοινωνίας και με τον ιδιωτικό τομέα αλλά και η ενθάρρυνση αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα. Επιπλέον ελλείψεις διαφαίνονται στην αποτελεσματικότητά των προγραμμάτων της, με έμφαση στην ανάγκη βελτίωσης της πρακτικής της δανειοδότησης¹³⁹.

Απαραίτητη καθίσταται η μεταρρύθμιση της κατανομής των ποσοστώσεων και κατ' επέκταση των ψήφων των χωρών μελών, ώστε να ενισχυθεί περεταίρω η δύναμη της ψήφου των χωρών με χαμηλό εισόδημα. Η φόρμουλα υπολογισμού των ποσοστώσεων η οποία σταθμίζει με μεγαλύτερο συντελεστή το ΑΕΠ, υπονομεύει το θεσμοθετημένο ρόλο της Τράπεζας στην παγκόσμια οικονομία, προστατεύοντας τα κεφάλαια των πιο πλούσιων χωρών. Μία πρόταση θα αποτελούσε οι ποσοστώσεις να είναι ανάλογες του μεριδίου των χωρών στο παγκόσμιο ΑΕΠ¹⁴⁰.

Ο οργανισμός αυτός θα μπορούσε να βελτιωθεί, αρχικά χρησιμοποιώντας περισσότερο τους τεχνικούς και οικονομικούς του πόρους για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων, ανανεώνοντας με αυτόν τον τρόπο το αρχικό όραμα της, το οποίο επικεντρώνεται στην ενίσχυση των φτωχότερων χωρών. Για το λόγο αυτό, ο Διεθνής Οργανισμός Ανάπτυξης, ο οποίος δραστηριοποιείται στα πλαίσια του ομίλου της Τράπεζας, έχει θέσει ένα πλάνο στόχων προς επίτευξη μέχρι το 2025. Βάσει του πλάνου αυτού, όλα τα όργανα του ομίλου της Τράπεζας θα πρέπει να επανεκτιμήσουν τον σκοπό τους, τα συστήματά τους και τα ζητήματα χρηματοδότησης. Επιπλέον, θα πρέπει να επανεξεταστούν οι επιδόσεις του οργανισμού, καθώς και το γεγονός να ενσωματωθούν νέοι χορηγοί τροποποιώντας ταυτόχρονα και τους κανόνες συμμετοχής τους¹⁴¹.

Ο Όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας οφείλει να ακολουθεί τις οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις του κόσμου και να προσαρμόζεται ανάλογα, ώστε να παρέχει ουσιαστική βοήθεια στις χώρες που το χρειάζονται. Η Παγκόσμια Τράπεζα είναι εδώ και δεκαετίες ο μεγαλύτερος αναπτυξιακός οργανισμός στον κόσμο. Για να διατηρήσει, ωστόσο αυτόν τον

¹³⁹ Μπαμπανάσης, Σ. (2004). σελ. 81

¹⁴⁰ Vestergaard, J. (2011a). "The World Bank and the Emerging World Order. Adjusting to Multipolarity at the Second Decimal Point". Διαθέσιμο στο http://en.diiis.dk/files/publications/reports2011/RP2011-05-World-Bank-voice-reform_web.pdf (πρόσβαση 01/08/2014)

¹⁴¹ Severino J. , Moss, T. (2012).

ρόλο και στον 21ο αιώνα θα πρέπει να υιοθετήσει ένα νέο πρόγραμμα, το οποίο θα είναι προσαρμοσμένο κατάλληλα στις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις.

5. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

Το παγκόσμιο εμπορικό περιβάλλον έχει αλλάξει σε τρία βασικά μέτωπα κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Το διεθνές εμπόριο έχει αυξηθεί ραγδαία σε αξία και όγκο, η σύνθεση του εμπορίου έχει αλλάξει σημαντικά και οι εμπορικές ροές έχουν απελευθερωθεί σε μεγάλο βαθμό¹⁴². Ωστόσο, η παγκοσμιοποίηση έχει καταδείξει τον ασύμμετρο χαρακτήρα της, αφού τα οφέλη και το κόστος της απελευθέρωσης του εμπορίου κατανέμονται με ασύμμετρο τρόπο ανάμεσα στις φτωχές και τις πιο πλούσιες χώρες.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (εφεξής ΠΟΕ) αποτελεί το σπουδαιότερο οργανισμό πολυμερών διαπραγματεύσεων για τη σταδιακή απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου. Ιδρύθηκε στα πλαίσια των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης και θεωρείται διάδοχος της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (General Agreement on Tariffs and Trade – εφεξής GATT). Στόχος του αποτέλεσε η διαμόρφωση του περιβάλλοντος του παγκόσμιου εμπορίου ως ένα περιβάλλον ελεύθερο, δίκαιο και σταθερό, τα οφέλη του οποίου είναι συνυφασμένα με την οικονομική ανάπτυξη. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω του μηχανισμού επίλυσης εμπορικών διαφορών που διαθέτει ο οργανισμός. Παρόλα αυτά, η δημιουργία ενός παγκόσμιου εμπορικού συστήματος δεν αποτελεί εύκολο εγχείρημα με αποτέλεσμα να μην έχει επιτευχθεί εξολοκλήρου ο στόχος του οργανισμού έως σήμερα.

5.1. Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου

Η σύσταση της GATT αποφασίστηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, κατά τη διάσκεψη του Bretton Woods, ενώ τέθηκε σε ισχύ το φθινόπωρο του 1947. «Η GATT αποτέλεσε το νομικό πλαίσιο για τη διεξαγωγή της διεθνούς συναλλαγής, αλλά συγχρόνως και το κύριο όργανο

¹⁴² McAleese, D. (2001). σελ. 425

ελευθεροποίησης του εμπορίου»¹⁴³. Σκοπός αυτού του οργανισμού ήταν η παρακολούθηση του διεθνούς εμπορίου προϊόντων και η μείωση των δασμολογικών εμποδίων.

Το κείμενο της Συμφωνίας αποτελείται από τριάντα οχτώ άρθρα, από τα οποία οι κυριότερες διατάξεις τους είναι οι εξής¹⁴⁴:

- Ίση μεταχείριση των προϊόντων: Στο πρώτο άρθρο της Συμφωνίας, όπως υπονοεί και η ρήτρα του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους, προβλέπεται η χωρίς διακρίσεις διεθνής ανταλλαγή των προϊόντων, όσον αφορά στους δασμούς. Έτσι κατά την εφαρμογή δασμών κάθε κράτος οφείλει να επεκτείνει και στα υπόλοιπα μέλη της συμφωνίας τα πλεονεκτήματα που θα παραχωρούσε σε ένα άλλο μέλος, ώστε κανένα άλλο κράτος να μην αντιμετωπίζεται λιγότερο ευνοϊκά¹⁴⁵. Εξαίρεση σε αυτό αποτελούν οι ευνοϊκές μεταχειρίσεις στους δασμούς μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών που έχουν κυρίως αποικιακή προέλευση, οι τελωνειακές ενώσεις (ζώνες ελεύθερων συναλλαγών) και το εμπόριο για λόγους οικονομικής ανάπτυξης, που αφορά τις αναπτυσσόμενες χώρες.
- Προστασία μόνο με δασμούς: η Συμφωνία αποσκοπεί στη σταδιακή μείωση έως και κατάργηση των δασμών και των προστατευτικών μέτρων. Για το λόγο αυτό οι δασμοί θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ως μοναδικό μέσον προστασίας, ενώ απαγορεύεται η επιβολή ποσοστώσεων, επιδοτήσεων και των μεθόδων dumping ως αθέμιτες μέθοδοι προώθησης των εξαγωγών.
- Υποχρέωση υλοποίησης των δασμολογικών μειώσεων: σε περίπτωση που ενώ ένα κράτος έχει προχωρήσει σε δασμολογικές μειώσεις, τις αποσύρει, θα πρέπει να εφαρμόσει αντισταθμιστικές παροχές στα κράτη που επηρεάζονται αρνητικά από τη συγκεκριμένη πράξη.
- Επίλυση διαφορών: οι διαφορές μεταξύ κρατών οφείλουν να επιλύονται μέσα από κατευθείαν διαπραγματεύσεις υπό τον έμμεσο έλεγχο της GATT, η οποία επεμβαίνει σε περίπτωση μη επίτευξης συμφωνίας.

Η GATT περιελάμβανε και αρκετές εξαιρέσεις στα πλαίσια των κανόνων της ελευθεροποίησης του εμπορίου, όπως το γεγονός ότι ορισμένες κατηγορίες προϊόντων που ανταλλάσσονται σε διεθνές επίπεδο δεν καλύπτονταν από τις διατάξεις της GATT, όπως οι υπηρεσίες και η πνευματική ιδιοκτησία.

¹⁴³ Πουρναράκης, Ε. (2004). *Διεθνής Οικονομική. Μια εισαγωγική προσέγγιση*. Αθήνα. σελ. 381

¹⁴⁴ Οπ. π., σελ. 384-386

¹⁴⁵ Ρουμελιώτης, Π. (2006). σελ. 286

Οι στόχοι των αρχικών Γύρων διαπραγματεύσεων υπό την GATT ήταν αποκλειστικά η μείωση των δασμών, ενώ αργότερα προστέθηκε στην ατζέντα και το θέμα των μη δασμολογικών εμποδίων. Από τις αρχές της δεκαετίας του '80 διαφάνηκε η αναγκαιότητα της μεταρρύθμισης της GATT, ώστε να συμβαδίζει με το διεθνές οικονομικό περιβάλλον και της δημιουργίας νέων, πιο αποτελεσματικών ρυθμίσεων για την επίλυση διαφορών και θεσμικών μηχανισμών. Μετά από τις διαπραγματεύσεις του γύρου της Ουρουγουάης, το πεδίο εφαρμογής της GATT επεκτάθηκε, ώστε να καλυφθούν οι ανεπάρκειές της, και τέθηκε υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, ο οποίος ενσωμάτωσε τις προγενέστερες εμπορικές συμφωνίες¹⁴⁶.

5.2. Στόχοι και λειτουργίες του ΠΟΕ

Ο ΠΟΕ αποτελεί τον οργανισμό μέσω του οποίου οι κυβερνήσεις των κρατών μελών προσπαθούν να λύσουν τα εμπορικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο του 1995 και το μεγαλύτερο μέρος των τρεχουσών λειτουργιών του προέρχεται από τις διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης το 1986 – 1994, οι οποίες έλαβαν χώρα στα πλαίσια της GATT¹⁴⁷.

Οι εθνικές πολιτικές έχουν γίνει πιο εξωστρεφής και αυτό αποδεικνύεται από τη σταθερή αύξηση των μελών του ΠΟΕ χρόνο με το χρόνο. Ο οργανισμός αριθμεί 160 χώρες μέλη, 117 εκ των οποίων είναι αναπτυσσόμενες, με τελευταία προσχώρηση αυτή της Υεμένης (στοιχεία του Ιουνίου 2014). Η προσχώρηση των μελών αποτελεί κι αυτή μια διαδικασία διαπραγμάτευσης, ενώ προϋποθέτει την αποδοχή των γενικών κανόνων του οργανισμού και τη δέσμευση για το άνοιγμα των αγορών τους. Οι χώρες που βρίσκονται σε φάση διαπραγματεύσεων για την ένταξή τους στον οργανισμό χαρακτηρίζονται ως παρατηρητές¹⁴⁸. Οι αποφάσεις του ΠΟΕ λαμβάνονται γενικά με ομοφωνία του συνόλου των μελών και κάθε μέλος έχει μια ψήφο σε περίπτωση ψηφοφορίας.

¹⁴⁶ Ρουμελιώτης, Π. (2006). σελ. 286

¹⁴⁷ Matsushita, M., Schoenbaum, T. & Mavroidis, P. (2006). *The World Trade Organization. Law, Practice and Policy*. Oxford: Oxford University Press. σελ. 6

¹⁴⁸ WTO. "About the WTO". Διαθέσιμο στο http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/wto_dg_stat_e.htm (πρόσβαση 31/07/2014)

Η βασική λειτουργία του ΠΟΕ είναι η εξασφάλιση της ελευθερίας και της ομαλότητας του εμπορίου. Επίσης, θεωρείται ως βασικός οργανισμός, αφού έχει ευθύνη για το παγκόσμιο εμπορικό σύστημα. Γενικότερα, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου στοχεύει στη διαμόρφωση ενός ενιαίου θεσμικού πλαισίου, που αποσκοπεί στο συντονισμό της εμπορικής πολιτικής μεταξύ των χωρών μελών καθώς και στην επίλυση διαφορών, μέσω διαπραγματεύσεων. Ο οργανισμός έχει διευκολύνει τη διεξαγωγή του παγκόσμιου εμπορίου, ενώ ταυτόχρονα με τη δράση του έχουν μειωθεί σημαντικά οι δασμολογικοί φραγμοί και, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, το κόστος των μεταφορών και των επικοινωνιών¹⁴⁹.

Ορισμένοι από τους στόχους του είναι οι εξής:

- Η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των χωρών-μελών.
- Η διαμόρφωση ενός διεθνούς εμπορικού συστήματος, το οποίο θα εξασφαλίζει το ελεύθερο εμπόριο χωρίς περιορισμούς.
- Η άριστη χρήση των παγκόσμιων διαθέσιμων πόρων.
- Η αύξηση του εμπορίου παγκοσμίως.
- Η προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης.
- Η βελτίωση των μακροοικονομικών μεγεθών των χωρών μελών του.
- Η αύξηση του πραγματικού εισοδήματος και της ενεργού ζήτησης.

Όσο αφορά στη λειτουργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, οι κύριες δραστηριότητές του είναι οι εξής:

- Η διεξαγωγή οικονομικών ερευνών και συλλογής δεδομένων σχετικά με το παγκόσμιο εμπόριο.
- Η λήψη αποφάσεων που σχετίζονται με την ομαλή λειτουργία του παγκόσμιου εμπορίου.
- Η εποπτεία στην εμπορική πολιτική των κρατών.
- Η διαχείριση και παρακολούθηση της εφαρμογής των πολυμερών εμπορικών συμφωνιών και η προώθηση των στόχων τους.
- Η παροχή ενός ενιαίου πλαισίου, με σκοπό την επίλυση διαφορών μεταξύ των χωρών-μελών.

Οι συμφωνίες των TRIPS και GATS αποτελούν τις σημαντικότερες αποφάσεις του οργανισμού. Η Γενική Συμφωνία Εμπορίου Υπηρεσιών - GATS αποτελεί την πρώτη

¹⁴⁹ McAleese, D. (2001). σελ. 429

πολυμερής συμφωνία, η οποία καλύπτει θέματα σχετικά με το εμπόριο των υπηρεσιών. Βασικές της αρχές είναι η Αρχή του Πλέον Ευνοούμενου Κράτους (Most Favored Nation – MFN) η οποία προβλέπει ότι όλες οι τρίτες χώρες θα πρέπει να έχουν την ίδια μεταχείριση διαφάνειας πρόσβασης στις αγορές και εθνικής μεταχείρισης, και η Αρχή της Εθνικής Μεταχείρισης (National Treatment), σύμφωνα με την οποία τα εισαγόμενα αγαθά οφείλουν να μην τύχουν χειρότερης μεταχείρισης από τα εγχώρια.

Η συμφωνία των Δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας που Αφορούν το Εμπόριο (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS) αποτέλεσε καινοτόμα εισαγωγή στο Γύρο της Ουρουγουάης. Ως στόχο είχε την ενδυνάμωση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σχετικά με την προστασία των εμπορικών σημάτων, καθώς και βιομηχανικών σχεδίων και προτύπων, διάφορων ευρεσιτεχνιών, φαρμάκων, γεωγραφικών ενδείξεων και άλλων τομέων που έχουν προκύψει λόγω της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας. Έτσι, με τη συμφωνία TRIPS θεσπίστηκε ένα σύνολο κανόνων, το οποίο προβλέπει κυρώσεις σε όσους δεν το ακολουθούν¹⁵⁰.

Ο Γύρος της Ουρουγουάης κατέληξε και στη Συμφωνία σχετικά με τις Πολιτικές των Διεθνών Επενδύσεων που αφορούν στο Εμπόριο (Trade Related Investment Measures – TRIMS). Βάσει αυτής της συμφωνίας, απαγορεύεται η σύναψη ορισμένων διεθνών συμφωνιών επενδύσεων εάν αυτές με οποιονδήποτε τρόπο περιορίζουν το εμπόριο. Τα θέματα των απαγορευμένων μέτρων τα οποία πρέπει να καταργηθούν, αφορούν κυρίως κανόνες τοπικού περιεχομένου, την ισορροπία του εμπορικού ισοζυγίου και τις απαιτήσεις ως προς τις επιτόπιες πωλήσεις¹⁵¹.

5.3. Η οργανωτική διάρθρωση του ΠΟΕ

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου αποτελεί μία οργάνωση, η οποία παρουσιάζει μεγάλο εύρος τόσο λειτουργιών όσο και υποχρεώσεων. Τα βασικά όργανά του είναι τα ακόλουθα:

¹⁵⁰ Πουρναράκης, Ε. (2004). σελ. 400

¹⁵¹ Europedia. «Η ΕΕ και ο ΠΟΕ». Διαθέσιμο στο http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/7/23/04/index.tkl?lang=gr&all=1 (πρόσβαση 31/07/2014)

- Η Υπουργική Σύνοδος: είναι το ανώτατο όργανο του οργανισμού και ευθύνεται για την ομαλή λειτουργία του οργανισμού. Το όργανο αυτό, λαμβάνει πολιτικές αποφάσεις και συνέρχεται κάθε δύο χρόνια με σκοπό την επίλυση όλων των θεμάτων που προκύπτουν στα πλαίσια του οργανισμού.
- Το Γενικό Συμβούλιο: επιλύει τα τρέχοντα ζητήματα που προκύπτουν στα πλαίσια του οργανισμού και επιθεωρεί όλες τις εμπορικές πολιτικές των κρατών μελών. Επίσης, επιβλέπει τρία εξειδικευμένα συμβούλια: το Όργανο Επίλυσης Διαφορών, το Όργανο Επεξεργασίας Εμπορικής Πολιτικής, και το εξειδικευμένο Όργανο για τα Εμπορεύματα, το οποίο ασχολείται με το εμπόριο υπηρεσιών, αγαθών και με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας¹⁵².

Επιπλέον, υφίσταται διάφορες επιτροπές όπου κάθε μία ασχολείται με ένα συγκεκριμένο τομέα του ΠΟΕ.

- Η Επιτροπή Περιορισμού του Ισοζυγίου Πληρωμών: επιβλέπει τους εμπορικούς περιορισμούς που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη με σκοπό την αποκατάσταση του ισοζυγίου πληρωμών. Επίσης, συμβουλεύει τα κράτη μέλη στην προσπάθειά τους να επιβάλλουν περιοριστικά μέτρα.
- Η Επιτροπή Εμπορίου Αγαθών: η επιτροπή αυτή ασχολείται με ζητήματα επιδοτήσεων, με τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο, με τη δυνατότητα πρόσβασης στην αγορά, τις επενδύσεις, το antidumping και με τις άδειες εισαγωγών.
- Η Επιτροπή για της Περιφερειακές Εμπορικές Συμφωνίες: η οποία εξετάζει τη συμβατότητα των πρακτικών των περιφερειακών οργανώσεων με τους κανόνες του ΠΟΕ¹⁵³.

5.4. Μηχανισμός Επίλυσης Διαφορών

Καθότι οι εμπορικές σχέσεις συχνά περιλαμβάνουν αντικρουόμενα συμφέροντα, ίσως η σημαντικότερη λειτουργία του ΠΟΕ είναι η ικανότητά του για επίλυση εμπορικών διαφορών που προκύπτουν ανάμεσα στις χώρες. Την λειτουργία αυτή έχει αναλάβει ο Μηχανισμός για την Επίλυση των Διαφορών (Dispute Settlement Mechanism – DSM), ο οποίος αποτελεί νέο

¹⁵² Πουρναράκης, Ε. (2004). σελ. 402

¹⁵³ WTO. “Understanding the WTO - organization chart”. Διαθέσιμο στο http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org2_e.htm (πρόσβαση 31/07/2014)

εργαλείο διεθνούς εμπορικού δικαίου. Ο μηχανισμός αυτός (εν συντομία ΜΕΔ) διαθέτει τόσο εξουσία ρύθμισης των εμπορικών διαφορών, όσο και επιβολής των αποφάσεών του, αφού αποτελεί μηχανισμό «υποχρεωτικής συμμόρφωσης» των μελών¹⁵⁴.

Ο ΜΕΔ αποτελείται από ένα σύστημα κανόνων και παρέχει στα μέλη του οργανισμού την δυνατότητα καταβολής καταγγελιών που αφορούν σε παραβιάσεις των κανόνων του ΠΟΕ. Η δυνατότητα αυτή παρέχεται σε όλα τα κράτη μέλη ανεξάρτητα από την πολιτική ή οικονομική τους επιφάνεια. Υπό την GATT, η διαδικασία είχε ως εξής: ειδικοί εμπειρογνώμονες θα εξέταζαν διεξοδικά το θέμα ενώ την τελική αποδοχή της έκθεσής τους θα την ενέκριναν τα μέλη της GATT με ομόφωνη συμφωνία όλων των μελών, συμπεριλαμβανομένου του εκπροσώπου του κρινόμενου κράτους, ο οποίος θα είχε την δυνατότητα άσκησης veto. Ωστόσο, μετά το 1995, ο ΠΟΕ αντέστρεψε αυτή τη μεροληψία μη επιτρέποντας την άσκηση veto από το κρινόμενο κράτος¹⁵⁵.

Παλαιότερα, πολλές χώρες εφαρμόζαν διάφορες τακτικές άμυνας με σκοπό τον περιορισμό των εισαγωγών. Έτσι, πολλές φορές εφαρμόζονταν και αντίποινα από τις άλλες χώρες. Ο μηχανισμός επίλυσης των εμπορικών διαφορών κατάφερε να περιορίσει αυτό το φαινόμενο, αφού έχει το δικαίωμα να επιβάλλει πρόστιμο-αποζημίωση στην χώρα που αντιβαίνει στους κανόνες της ελεύθερης διακίνησης προϊόντων.

5.5. Ο Γύρος της Ντόχα

Καθώς ο Γύρος της Ουρουγουάης (1986 – 1994) δεν ευνόησε τις αναπτυσσόμενες χώρες, το 2001 τα μέλη του ΠΟΕ δρομολόγησαν έναν νέο γύρο διαπραγματεύσεων στη Ντόχα, ο οποίος ονομάστηκε «Αναπτυξιακός Γύρος», αντανακλώντας την αισιοδοξία που υπήρχε για την περαιτέρω φιλελευθεροποίηση του διεθνούς εμπορίου και την ενσωμάτωση των αναπτυσσόμενων χωρών στη διεθνή οικονομία. Ο χαρακτηρισμός του ως «αναπτυξιακός» εκφράζει σαφέστατα το μήνυμα ότι επρόκειτο για ένα γύρο διαπραγματεύσεων, στο επίκεντρο του οποίου θα θέτονταν οι αναπτυσσόμενες χώρες και τα συμφέροντά τους, ώστε να μπορέσουν να επωφεληθούν από τα κέρδη του διεθνούς εμπορίου και να καταπολεμήσουν τη φτώχεια. Βασικός στόχος των διαπραγματεύσεων αποτέλεσε η προώθηση της οικονομικής

¹⁵⁴ Ρουμελιώτης, Π. (2006). σελ. 224

¹⁵⁵ Πουρναράκης, Ε. (2004). σελ. 403

ανάπτυξης και η ανακούφιση των φτωχών χωρών από τη φτώχεια. Ο τελευταίος αυτός Γύρος αποτελεί τον ένατο κατά σειρά και τον πρώτο μετά την ίδρυση του ΠΟΕ¹⁵⁶.

Στο γύρο αυτό τα μέλη εστίασαν στην αρχή της «ενιαίας δέσμευσης», βάσει της οποίας τίποτα δεν θα μπορούσε να συμφωνηθεί, μέχρι να συμφωνηθούν τα πάντα. Οι διαπραγματεύσεις βασίστηκαν σε τρεις βασικές αρχές:

- Τη διευκόλυνση της πρόσβασης στην αγορά γεωργικών προϊόντων, σε βιομηχανικά αγαθά και υπηρεσίες.
- Τη θέσπιση κανόνων, όπως παραδείγματος χάρη η διευκόλυνση του εμπορίου και τα μέτρα antidumping.
- Την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης.

Κυριότερες θεματικές της ατζέντας του Αναπτυξιακού Γύρου αποτέλεσαν τα γεωργικά προϊόντα και τα μέτρα προστατευτισμού αυτών, η μείωση των δασμών στα βιομηχανικά και μεταποιημένα προϊόντα, τα πνευματικά δικαιώματα, οι υπηρεσίες και τα θέματα των αναπτυσσόμενων χωρών για αύξηση της ανάπτυξής τους μέσα από την αύξηση του εμπορίου¹⁵⁷.

Το αρχικό χρονοδιάγραμμα του Γύρου έθετε την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων σε πέντε χρόνια, μέχρι το 2005. Παρόλα αυτά, ο στόχος αυτός δεν επετεύχθη, αφού ακόμη και σήμερα οι διαπραγματεύσεις αυτές δεν έχουν λήξει. Όσο ευεργετικές και αν καθίσταται οι ανωτέρω διαπραγματεύσεις για το διεθνές εμπόριο, δεν έχουν καταφέρει ακόμη να αποφέρουν καρπούς, κυρίως λόγω αντικρουόμενων συμφερόντων μεταξύ των χωρών μελών του οργανισμού. Οι διαφορές των μελών εντοπίζονται κυρίως στα θέματα των γεωργικών προϊόντων, των δασμών στα μη γεωργικά προϊόντα, των υπηρεσιών και του περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά, οι διαπραγματεύσεις έχουν καταφέρει να αναβαθμίσουν το ρόλο των αναπτυσσόμενων χωρών¹⁵⁸.

Ωστόσο, ενυπάρχουν βαθύτερα αίτια της αποτυχίας των διαπραγματεύσεων του γύρου της Ντόχα. Συγκεκριμένα, παρότι ο γύρος της Ντόχα δημιούργησε μεγάλες προσδοκίες για τις αναπτυσσόμενες χώρες, αφού συχνά χαρακτηρίζονταν ως «Γύρος της Χιλιετίας» και «Γύρος της Ανάπτυξης», εν τέλει, οι βιομηχανικές χώρες κράτησαν αμυντική στάση στις

¹⁵⁶ Stiglitz, J. & Charlton, A. (2005). *Fair Trade for All. How trade can promote development*. Oxford: Oxford University Press.

¹⁵⁷ WTO. "The Doha Agenda". Διαθέσιμο στο http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/doha1_e.htm (πρόσβαση 02/08/2014)

¹⁵⁸ Stiglitz, J. & Charlton, A. (2005).

διαπραγματεύσεις στα ζητήματα ανάπτυξης. Ενώ είχε δοθεί έμφαση στο διαμοιρασμό του οφέλους από το εμπόριο μεταξύ των αναπτυσσόμενων και των ανεπτυγμένων χωρών, δε δόθηκε μεγάλη σημασία στο διαμοιρασμό του κόστους προσαρμογής των πρώτων¹⁵⁹.

Καθώς προστίθενται νέα μέλη στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, αυξάνεται η ετερογένεια των κρατών που λαμβάνουν μέρος στις διαπραγματεύσεις. Κατά συνέπεια είναι πιο δύσκολο να βρεθεί μία κοινή λύση. Ο μηχανισμός λήψης αποφάσεων θα μπορούσε να βελτιωθεί εάν για κάθε ομάδα χωρών οριζόταν ένας εκπρόσωπος, εφόσον σχεδόν όλες οι χώρες μέλη του ΠΟΕ ανήκουν σε κάποιου είδους περιφερειακής εμπορικής ένωσης με κοινά συμφέροντα.

Από τις διαπραγματεύσεις του γύρου της Ντόχα εκλείπει η ηγεσία. Μέχρι και τον γύρο της Ουρουγουάης, ηγετικό ρόλο στις διαπραγματεύσεις διαδραμάτιζαν η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι ΗΠΑ. Στα καθήκοντά τους συμπεριλαμβάνονταν όχι μόνο η κατάθεση ιδεών, αλλά και η διάθεση κινήτρων, γεγονός που έκανε πιο εύκολη τη διαπραγμάτευση. Παρόλα αυτά, στον γύρο της Ντόχα καμία από τις δύο εμπορικές δυνάμεις δεν εξέφρασε το ενδιαφέρον να ηγηθεί των διαπραγματεύσεων. Ωστόσο, δεν προβλέπεται να αναληφθεί η ηγεσία εκ νέου από την Ε.Ε. και τις ΗΠΑ, αφού το βλέμμα τους είναι στραμμένο στην καταπολέμηση της ύφεσης και την αποφυγή εμφάνισης νέας οικονομικής κρίσης. Επιπλέον, οι δύο δυνάμεις βρίσκονται σε συζητήσεις για τη δημιουργία ζώνης ελεύθερου εμπορίου, ως μια διατλαντική σχέση για το εμπόριο και τις επενδύσεις.

5.6. ΠΟΕ και Παγκόσμια Διακυβέρνηση

Ο ΠΟΕ, αν και εμμέσως, διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση. Παρότι ο λόγος ύπαρξής του είναι αρκετά στενός και αφορά στην εφαρμογή κοινών πρακτικών και πολιτικών σχετικά με το εμπόριο, η ουσία των στόχων του είναι αυτή που υποδηλώνει τη μεγάλη του συμβολή στην παγκόσμια διακυβέρνηση. Συγκεκριμένα, ο οργανισμός στοχεύει στο περεταίρω άνοιγμα των οικονομιών και την αύξηση του εμπορίου των χωρών, ενώ δεν έχει το πρόσταγμα της προώθησης της οικονομικής σταθερότητας και ευημερίας. Ωστόσο, το εμπόριο αποτελεί θετική δύναμη για την ανάπτυξη και μπορεί να έχει σημαντικά θετικές επιπτώσεις στην οικονομική μεγέθυνση των χωρών. Επιδίωξη του

¹⁵⁹ Οπ. π., σελ. 172

οργανισμού είναι η φιλελευθεροποίηση των χωρών με τρόπο τέτοιο ώστε να προάγεται η βιώσιμη ανάπτυξη. Καταυτό τον τρόπο ωφελείται όχι μόνο το παγκόσμιο εμπόριο, αλλά εν τέλει και η παγκόσμια οικονομία, αφού μειώνεται η αστάθεια, η αβεβαιότητα και η ανισότητα¹⁶⁰.

Ο ΠΟΕ ενεργεί και σε συνεργασία με το ΔΝΤ, σχέση η οποία καθιερώθηκε το 1974 και αποτελεί συμπλήρωμα των δραστηριοτήτων των δύο οργανισμών. Η συνεργασία αυτή είναι ζωτικής σημασίας για την παγκόσμια οικονομία, διότι ένα υγιές χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι απαραίτητο για την ομαλή διενέργεια του εμπορίου. Οι τομείς συνεργασίας τους αφορούν κυρίως την παροχή βοήθειας στις χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα με το ισοζύγιο πληρωμών¹⁶¹.

Γενικότερα, στην παρούσα περίοδο ο ΠΟΕ βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι, αφού από την μία αποτελεί έναν από τους πιο αποτελεσματικούς διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, ωστόσο, λόγω της ενασχόλησής του μόνο με τα ζητήματα του εμπορίου, δεν εμφανίζει στοιχεία ανάπτυξης. Κοιτάζοντας μπροστά, στη νέα αρχιτεκτονική της παγκόσμιας διακυβέρνησης δεν επαρκεί η αποκλειστική διευθέτηση ζητημάτων του παγκόσμιου εμπορίου, αλλά είναι απαραίτητη η ενασχόληση του οργανισμού και με διάφορα ζητήματα που αναδύονται από αυτά. Κατά συνέπεια, ο οργανισμός θα πρέπει να γίνει περισσότερο ευέλικτος, διευρύνοντας την προσοχή του σε νέα ζητήματα, καθώς και να προσπαθήσει να λάβει πιο ενεργό και ουσιαστικό ρόλο στην παγκόσμια διακυβέρνηση.

¹⁶⁰ Wouters, J. & Odermatt, J. (2013). σελ. 3

¹⁶¹ IMF. “The IMF and the World Trade Organization”. Διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/np/exr/facts/imfwto.htm> (πρόσβαση 02/08/2014)

ΜΕΡΟΣ Γ'

6. Η Ομάδα των Οκτώ – G8

Η παγκοσμιοποίηση και η συνεχής ανάπτυξη του οικονομικού συστήματος ώθησαν τις ισχυρότερες οικονομικά χώρες, και πιο συγκεκριμένα τις πιο ανεπτυγμένες βιομηχανικά, να συγκροτήσουν μια ομάδα, η οποία θα ασχολείται με τη διαχείριση της πορείας της παγκόσμιας οικονομίας. Η Ομάδα των Οκτώ (Group of Eight - εφεξής G8) αποτελεί ένα φόρουμ ανταλλαγής απόψεων και υποστήριξης της συνεργασίας και του συντονισμού των δράσεων των χωρών που την αποτελούν. Παρότι η ομάδα καθίσταται άτυπη και οι αποφάσεις μη δεσμευτικές είναι πολύ μεγάλης σημασίας η ανάλυσή της στην παρούσα εργασία, λόγω της ισχυρής επιρροής που ασκεί στα παγκόσμια οικονομικά ζητήματα.

Η Ομάδα των Οκτώ προέρχεται από την Ομάδα των Πέντε (G5), η οποία δημιουργήθηκε κατά τη δεκαετία του '70, λόγω των πολύκροτων γεγονότων της εποχής εκείνης, συγκεκριμένα της κατάρρευσης του συστήματος του Bretton Woods και των πετρελαϊκών κρίσεων. Το 1973 η πρωτοβουλία των ΗΠΑ για τη δημιουργία του Library Group αποτέλεσε το έναυσμα της δημιουργίας της Ομάδας των Πέντε (G5), η οποία περιελάμβανε τις ΗΠΑ, τη Γαλλία, τη Γερμανία, τη Μ. Βρετανία και την Ιαπωνία. Το 1975 προστέθηκε και η Ιταλία, ενώ το 1976 προστέθηκε και ο Καναδάς ύστερα από αίτημα των ΗΠΑ, συμπληρώνοντας έτσι την Ομάδα των Εφτά (G7). Η Ρωσία συμμετείχε σαν προσκεκλημένη στις συνόδους της G7, ωστόσο το 1998 προσαρτήθηκε επισήμως στην ομάδα σχηματίζοντας με αυτόν τον τρόπο την Ομάδα των Οκτώ¹⁶².

Τα μέλη της G8 αντιπροσωπεύουν μόλις το 14% του παγκόσμιου πληθυσμού. Το συνολικό ΑΕΠ των οκτώ χωρών αποτελεί περίπου το 50% του ΑΕΠ της παγκόσμιας οικονομίας, ενώ οι ψήφοι τους στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αποτελούν το 50% περίπου των συνολικών ψήφων¹⁶³.

¹⁶² Gnath, K. (2010). "A Group's Architecture in Flux: The G8 and the Heiligendamm Process". EUI Working Paper RSCAS 2010/06. Italy: European University Institute.

¹⁶³ G8 Information Center (2010). "G8 and G20 Economic Indicators". Διαθέσιμο στο http://www.g8.utoronto.ca/evaluations/factsheet/factsheet_eco.html (πρόσβαση 06/08/2014)

6.1. Οι Σύνοδοι Κορυφής της G8

Οι Σύνοδοι των G8 διαδραματίζουν πολύ σπουδαίο ρόλο στη διακυβέρνηση της παγκοσμιοποίησης. Η G8 συνεδριάζει μία φορά το χρόνο, σε μία από τις χώρες μέλη. Στις συνόδους αυτές λαμβάνουν μέρος πολιτικοί ηγέτες, υπουργοί και αξιωματούχοι των εκπροσωπούμενων χωρών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση εκπροσωπείται στις G8, αφού έχει λάβει τακτικά μέρος σε όλες τις συνεδριάσεις από τη Σύνοδο Κορυφής της Οτάβα του 1981, αλλά έως το 2014 δε μπορούσε να φιλοξενήσει Σύνοδο. Επιπλέον, κατά περιπτώσεις ενδέχεται να προσκαλεστούν και εκπρόσωποι από τις αναδυόμενες χώρες, από την Κίνα, την Ινδία, τη Βραζιλία, το Μεξικό και τη Νότιο Αφρική. Οι σύνοδοι των G8 αποτελούν ένα μέρος μόνο των δράσεων της Ομάδας, καθώς οι δραστηριότητές τους λαμβάνουν χώρα όλο το χρόνο σε διάφορα επίπεδα και στάδια της πολιτικής διαδικασίας. Η χώρα υποδοχής οργανώνει προπαρασκευαστικές συναντήσεις πριν από την Σύνοδο Κορυφής, ενώ οι υπουργοί οικονομικών συνεδριάζουν άλλες τρεις φορές το χρόνο στο πλαίσιο των G7 αντί των G8. Σε αυτές τις συνεδριάσεις λαμβάνουν μέρος η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα¹⁶⁴. Ωστόσο, μετά τα γεγονότα στην Χερσόνησο της Κριμαίας υπάρχουν φωνές διαμαρτυρίας εντός των G7 καθώς επιθυμούν να θέσουν τη Ρωσία εκτός της ομάδας.

Η G7/G8 στις Συνόδους της ασχολείται με διεθνή οικονομικά θέματα, όπως οι παγκόσμιες οικονομικές προοπτικές, η μακροοικονομική διαχείριση, το διεθνές εμπόριο, ενώ επιπλέον ασχολείται και με πολιτικά ζητήματα ή κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα, καθώς και με τις σχέσεις των ανεπτυγμένων με τις αναπτυσσόμενες χώρες. Η ατζέντα της G7/G8 έχει διευρυνθεί σημαντικά από την ίδρυσή της καθώς πέραν των διεθνών οικονομικών θεμάτων περιλαμβάνει μια σειρά από κοινωνικά θέματα, όπως η απασχόληση, η εγκληματικότητα, τα ναρκωτικά, τα ανθρώπινα δικαιώματα καθώς και θέματα περιφερειακής ασφάλειας για τον έλεγχο των όπλων. Οι αποφάσεις που λαμβάνει η G8 είναι συνήθως ομόφωνες, χωρίς παρόλα αυτά να θεωρούνται δεσμευτικές για τα μέλη.

Η πρώτη Σύνοδος Κορυφής πραγματοποιήθηκε το 1975 στο Ραμπουγιέ της Γαλλίας, με σκοπό την παραγωγική ανταλλαγή απόψεων σχετικά με την παγκόσμια οικονομική

¹⁶⁴ European Commission. “G7/G8, G20”. Διαθέσιμο στο http://ec.europa.eu/economy_finance/international/forums/g7_g8_g20/index_en.htm (πρόσβαση 06/08/2014)

κατάσταση, αφού την εποχή εκείνη απασχολούσαν κοινά οικονομικά θέματα τις συμμετέχουσες χώρες μέλη. Κύρια σημεία της διακήρυξης αποτελούσαν τα εξής¹⁶⁵:

- η εξασφάλιση της εγχώριας ανάκαμψης των οικονομιών των χωρών μελών
- η μείωση της ανεργίας και του πληθωρισμού
- η ύπαρξη σταθερούς και διαρκούς οικονομικής ανάπτυξης
- η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και της διεθνούς συνεργασίας μέσω των πολυμερών διαπραγματεύσεων
- η αποκατάσταση της σταθερότητας στον χρηματοοικονομικό τομέα
- η αύξηση των διαθέσιμων πηγών ενέργειας.

Η πιο πρόσφατη Σύνοδος πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2014 στις Βρυξέλες και αποτέλεσε την πρώτη Σύνοδο που έγινε σε ευρωπαϊκή χώρα μη μέλος της ομάδας. Στη Σύνοδο αυτή συμμετείχαν οι χώρες της G7 ενώ δε συμμετείχε η Ρωσία. Κύρια σημεία της διακήρυξης αποτελούσαν τα εξής¹⁶⁶:

- η στήριξη της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και η αύξηση της απασχόλησης
- η θέσπιση βασικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων στο χρηματοοικονομικό τομέα για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Πιο συγκεκριμένα η θέσπιση της ενίσχυσης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ώστε να είναι πιο ανθεκτικά σε μελλοντικές κρίσεις, η ενίσχυση της εποπτείας του σκιώδους τραπεζικού συστήματος και η ρύθμιση της αγοράς παραγώγων.
- η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής (σε συνεργασία με τις G20 και τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) μέσω της δημιουργίας ενός παγκόσμιου προτύπου για την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών.
- η ενίσχυση του πολυμερούς εμπορικού συστήματος και η προώθηση των επενδύσεων
- η υποστήριξη των προσπαθειών του ΠΟΕ να ολοκληρώσει τις διαβουλεύσεις του Γύρου της Ντόχα.
- σχετικά με την ενέργεια κύριοι στόχοι αποτελούν η ανάπτυξη ανταγωνιστικών αγορών ενέργειας, η διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας και των διαδρομών κατά την μεταφορά της και η προώθηση της ανάπτυξης νέων καθαρών πηγών ενέργειας μέσω της αύξησης των επενδύσεων στον τομέα αυτό.

¹⁶⁵ G7 Summit Declaration of Rambouillet, 1975

¹⁶⁶ G7 Brussels Summit Declaration, June 2014

6.2. Οι προτάσεις και δεσμεύσεις της G8 για τις παγκόσμιες προκλήσεις

Η G8 συνεχώς προσπαθεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες παγκόσμιες προκλήσεις που παρουσιάζονται και έχουν άμεσο αντίκτυπο τόσο στην οικονομία όσο και στην κοινωνία. Η ομάδα έχει καταφέρει πολλά σχετικά με την ρύθμιση της παγκόσμιας ατζέντας σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων. Κατά την πρώτη σύνοδο κορυφής το 1975, το θέμα που συζητήθηκε ήταν η εξοικονόμηση ενέργειας, σε μία στιγμή που ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών αδυνατούσε να ασχοληθεί με τα θέματα που αφορούσαν στην ενέργεια. Επίσης, σε μία άλλη συνάντηση το 1978, τέθηκε το ζήτημα της τρομοκρατίας, αφού κρίθηκε απαράδεκτο οι τρομοκράτες να δολοφονούν αθώους πολίτες, με σκοπό την επίτευξη των πολιτικών τους στόχων. Πολλά άλλα θέματα απασχόλησαν το θεσμό, σε μία εποχή που ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών δεν μπορούσε να ανταποκριθεί. Μερικά από αυτά τα θέματα είναι η σταθερότητα των άμεσων ξένων επενδύσεων, ο ρόλος των γυναικών στην κοινωνία, η πρόληψη των συγκρούσεων και η προστασία της πολυπολιτισμικότητας και της ποικιλομορφίας.

Το ζήτημα της παγκόσμιας οικονομίας είναι ένα θέμα το οποίο αποτελεί αντικείμενο συζήτησης σε όλες τις συνεδριάσεις της G8. Συγκεκριμένα, το νέο παγκόσμιο οικονομικό σκηνικό, το οποίο μετά το 2008 φαίνεται να ανακάμπτει, υπονομεύεται ακόμη από συνεχείς αυξήσεις τιμών των καταναλωτικών αγαθών, από υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα πολλών χωρών, από τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και από μία μη ομογενή οικονομική ανάπτυξη που δημιουργεί ποικίλα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα. Θεωρήθηκε, λοιπόν, αναγκαία η χάραξη μίας ενιαίας μακροοικονομικής πολιτικής, ώστε να ληφθούν συλλογικά τα απαραίτητα μέτρα για την ομαλή λειτουργία της παγκόσμιας οικονομίας.

Σχετικά με το διεθνές εμπόριο, η Ομάδα των Οκτώ έχει κάνει σημαντικές προσπάθειες για την προώθησή του, στα πλαίσια της ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας. Η ομάδα δεσμεύτηκε για την προώθηση των ελεύθερων και ανοικτών αγορών και γενικότερα για τη φιλελευθεροποίηση του διεθνούς εμπορίου, καθώς και για την ενσωμάτωση των αναπτυσσόμενων χωρών στη διεθνή οικονομία.

Η καινοτομία αποτελεί έναν ακόμη καθοριστικό παράγοντα, ο οποίος επηρεάζει με αποφασιστικό τρόπο τόσο το ρυθμό ανάπτυξης μίας χώρας όσο και την ευημερία της. Την αξία της καινοτομίας δεν άργησε να αναγνωρίσει η G8, η οποία συμφώνησε να την

προωθήσει με σκοπό τη διευθέτηση πολλών σύγχρονων παγκόσμιων προκλήσεων, όπως η δημόσια υγεία, η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας και η φτώχεια. Σε ανάλογη συνεδρίαση της, η Ομάδα των Οκτώ, αναγνώρισε τους ραγδαίους ρυθμούς με τους οποίους η καινοτομία ενσωματώνεται στην οικονομία αλλά και στο εμπόριο. Παρόλα αυτά, η καινοτομία αλλάζει με γρήγορους ρυθμούς, γι αυτό και θα πρέπει να παρακολουθείται στενά, έτσι ώστε να εφαρμόζεται ανάλογα¹⁶⁷.

Ορισμένα επιπλέον ζητήματα για τα οποία η G8 έχει δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι η πράσινη ανάπτυξη, η καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, η πυρηνική ασφάλεια και η παγκόσμια ειρήνη. Κατά καιρούς στις Συνόδους της ασχολείται και με φλέγοντα θέματα παγκοσμίου εμβέλειας, με πιο πρόσφατο παράδειγμα να αποτελεί η αναφορά της G8 στην Ουκρανία, αφού εξέφρασε τη στήριξή της για το θέμα της εδαφικής ακεραιότητας και ασφάλειας της χώρας, ενώ ταυτόχρονα οι χώρες κατακεραύνωσαν τη στάση της Ρωσίας χαρακτηρίζοντάς την ως απαράδεκτη παρέμβαση στα κυρίαρχα θέματα της Ουκρανίας¹⁶⁸.

6.3. Αξιολόγηση της δράσης και του ρόλου της G8

Στην αρχή της δημιουργίας της Ομάδας των Οκτώ το 1975, οι τότε εμπλεκόμενοι ηγέτες καθόρισαν την κεντρική αποστολή αυτού του νέου παγκόσμιου θεσμού άτυπης διακυβέρνησης χρησιμοποιώντας τα εξής λόγια: «Ενωθήκαμε λόγω των κοινών ιδεών και ευθυνών που μοιραζόμαστε. Κάθε χώρα που λαμβάνει μέρος είναι υπεύθυνη για τη δημιουργία μίας ανοιχτής, δημοκρατικής κοινωνίας, η οποία θα διασφαλίζει τις ατομικές ελευθερίες και την κοινωνική πρόοδο. Η επιτυχία μας θα ενισχύσει όλες τις δημοκρατικές κοινωνίες σε όλο τον κόσμο». Έτσι, η ομάδα των οκτώ προχώρησε σε συζητήσεις που αφορούσαν τα ζητήματα ενέργειας, οικονομίας και περιβάλλοντος. Η G8 τις τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζει μια σημαντική ενίσχυση της αποδοτικότητάς της σε όλα τα θέματα που εξαγγέλλει, αφού υπάρχει σταδιακή βελτίωση στην αποτελεσματική υλοποίηση των δεσμεύσεών της από τις χώρες μέλη. Η προσαρμογή των χωρών στις συμφωνίες της ομάδας γίνεται με σταθερούς ρυθμούς, καθώς από το 1975 έως το 1989 αυξήθηκε κατά 31%, ενώ από

¹⁶⁷ Γιαννακόπουλος, Β. (2011). «Οι προτάσεις G8 για τις παγκόσμιες προκλήσεις». Διαθέσιμο <http://www.geostrategy.gr/pdf/20110530%20G8%20&%20Global%20Challenges.pdf> (πρόσβαση 06/08/2014)

¹⁶⁸ G7 Brussels Summit Declaration, June 2014

το 1989, καθώς έληξε οριστικά ο Ψυχρός Πόλεμος και επέδρασε πιο άμεσα η παγκοσμιοποίηση, το ποσοστό συμμόρφωσης ανέβηκε ακόμη περισσότερο. Αποτελεί συνεπώς σημαντικός και ισχυρός φορέας διακυβέρνησης στο σύστημα της παγκόσμιας οικονομίας¹⁶⁹.

Η σημαντικότητα του θεσμού εντοπίζεται και στο γεγονός ότι συμπεριλαμβάνει τις πιο ισχυρές χώρες στον κόσμο οι οποίες παρέχουν το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης των διεθνών οικονομικών οργανισμών. Με αυτό τον τρόπο ενισχύουν και υποστηρίζουν έμπρακτα την συνεργασία μεταξύ των χωρών με σκοπό να επιτευχθεί η σταθερότητα και η ανάπτυξη στην παγκόσμια οικονομία¹⁷⁰. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα της G8 βρίσκεται στο επίκεντρο πληθώρας επικρίσεων, καθώς αρνητικό αποτελεί το γεγονός του μικρού και μη αντιπροσωπευτικού μεγέθους της ομάδας, αφού αποτελείται από μόλις οκτώ (σήμερα επτά) χώρες, χωρίς αντιπροσώπευση των αναδυόμενων χωρών στην ομάδα.

Παρόλα αυτά, το μικρό μέγεθος της ομάδας και η σχετική ομοψυχία των μελών της αποτελεί την πηγή της αποτελεσματικότητάς της. Οι Σύνοδοι Κορυφής της G8 αποτελούν μια πολύ μεγάλη ευκαιρία ώστε οι ηγέτες των πιο ισχυρών κρατών να ανταλλάξουν απόψεις και να θέσουν τα θεμέλια για την αντιμετώπιση των προκλήσεων. Επιπλέον, η ίδια η G8 έχει θεσπίσει εσωτερικούς μηχανισμούς αξιολόγησης των επιδόσεων των χωρών μελών βάσει των εκάστοτε προηγούμενων δεσμεύσεων, κυρίως σε ότι έχει να κάνει με την αύξηση της ανάπτυξης διεθνώς¹⁷¹.

Συμπερασματικά, η ιστορία έχει καταδείξει ότι η Ομάδα των Οκτώ έχει δημιουργήσει ένα ολοένα και πιο αποτελεσματικό περιβάλλον στην παγκόσμια διακυβέρνηση. Η G8 αποτελεί μία αρκετά επιτυχημένη ομάδα, η οποία ωστόσο δύναται να βελτιωθεί περαιτέρω, μέσα από την επιστράτευση των κυβερνήσεων και των διεθνών οργανισμών, ώστε να την επιβλέπουν, με σκοπό την εκπλήρωση των στόχων της και τη συμμόρφωση όλων των χωρών βάσει των αποφάσεών της. Η G8 αποτελεί τον παλαιότερο φορέα παγκόσμιας σημασίας και εμβέλειας και παρά την κριτική που δέχεται, είναι σχεδόν απίθανο μετά από σχεδόν 40 χρόνια λειτουργίας, να πάψει να δραστηριοποιείται σύντομα.

¹⁶⁹ Kirton, J. (2010). “The G8-G20 Roles and Relationship”. Διαθέσιμο στο g8.utoronto.ca (πρόσβαση 06/08/2014)

¹⁷⁰ Bailin, A. (2001). “From Traditional to Institutionalized Hegemony”. Διαθέσιμο g8.utoronto.ca (πρόσβαση 07/08/2014)

¹⁷¹ Laub, Z. (2014). “The Group of Eight (G8) Industrialized Nations”. Διαθέσιμο στο <http://www.cfr.org/international-organizations-and-alliances/group-eight-g8-industrialized-nations/p10647> (πρόσβαση 07/08/2014)

7. Η Ομάδα των Είκοσι – G20

Το Σεπτέμβριο του 1999, οι Υπουργοί Οικονομικών και οι Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών των χωρών μελών της G7, ανακοίνωσαν την πρόθεσή τους να διευρύνουν το διάλογο για την παγκόσμια οικονομική πολιτική και να προωθήσουν περαιτέρω τη συνεργασία, με σκοπό την επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης που θα ωφελεί όλους¹⁷². Η πρότασή τους αυτή αποτέλεσε την απαρχή της δημιουργίας της Ομάδας των Είκοσι (Group of Twenty – εν συντομία G20). Η αρχική αποστολή της G20 ήταν η δημιουργία μίας άτυπης συμμαχίας των είκοσι πιο ισχυρών βιομηχανικά χωρών του κόσμου. Η ένωση αυτή αποσκοπούσε στην κοινή υιοθέτηση δράσεων κατά της παγκόσμιας φτώχειας και στη λήψη μέτρων κατά των ανισοτήτων μεταξύ των πλούσιων και των αναπτυσσόμενων χωρών. Πιο συγκεκριμένα αυτή η νέα παγκόσμια ομάδα ξεκίνησε έχοντας ως σκοπό τη διευθέτηση των προκλήσεων που παρουσιάζονται στον τομέα της οικονομίας, όπως η παγκόσμια οικονομική σταθερότητα, η οποία την εποχή εκείνη κινδύνευε λόγω της ραγδαίας εξάπλωσης της χρηματοπιστωτικής κρίσης της Νοτιοανατολικής Ασίας το 1997. Το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης το 2008, ωστόσο, έδωσε νέα ώθηση στο ρόλο και τις δραστηριότητες της ομάδας. Ο θεσμός αυτός μέχρι σήμερα παρακολουθεί όλες τις σημαντικές πτυχές της παγκόσμιας οικονομίας και επικεντρώνεται στον μετασχηματισμό των ωφελειών της παγκοσμιοποίησης σε ευκαιρίες για όλες τις χώρες.

Η G20 είναι το κορυφαίο φόρουμ για τη συνεργασία και τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη παγκόσμια οικονομία. Βασικό χαρακτηριστικό της αποτελεί το γεγονός ότι κανένα άλλο αντίστοιχο φόρουμ δε έχει καταφέρει να συγκεντρώνει μία τόσο αντιπροσωπευτική ομάδα των συστημικά σημαντικών αναπτυσσόμενων και ανεπτυγμένων οικονομιών. Η G20 συμπλήρωσε το κενό που υπήρχε στη διακυβέρνηση του διεθνούς οικονομικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η σύνθεσή της αποτελείται από ανεπτυγμένες, αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς και από χώρες με αναδυόμενες οικονομίες. Το γεγονός αυτό αποτελεί μια προσπάθεια μείωσης του χάσματος μεταξύ των ανεπτυγμένων και αναδυόμενων οικονομιών και διεύρυνσης της αποτελεσματικότητας της ομάδας, η οποία αφορά στην παγκόσμια διακυβέρνηση¹⁷³.

¹⁷² Statement of G7 Finance Ministers and Central Bank Governors, Washington DC, September 25, 1999

¹⁷³ G20 (2008). “The Group of Twenty: A History”. Διαθέσιμο στο www.g20.utoronto.ca/docs/g20history.pdf (πρόσβαση 10/08/2014)

7.1. Μέλη της G20

Η G20 αποτελείται από τις εξής είκοσι χώρες μέλη: την Αργεντινή, την Αυστραλία, τη Βραζιλία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, τις ΗΠΑ, την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ιαπωνία, την Ινδία, την Ιταλία, την Ινδονησία, τον Καναδά, την Κίνα, το Μεξικό, τη Μ. Βρετανία, τη Ν. Κορέα, τη Ν. Αφρική, τη Ρωσία, την Τουρκία και τη Σαουδική Αραβία.

Οι είκοσι αυτές χώρες αντιπροσωπεύουν το 90% περίπου του παγκόσμιου ΑΕΠ, διενεργούν το 80% του παγκόσμιου εμπορίου και αποτελούν το 67% του πληθυσμού παγκοσμίως. Κατά τις συνεδριάσεις της G20 παρίστανται ως προσκεκλημένες και ορισμένες χώρες που δεν ανήκουν στην ομάδα. Το γεγονός αυτό αποσκοπεί στην ύπαρξη διευρυμένου εποικοδομητικού διαλόγου ανάμεσα σε μεγαλύτερο πλήθος χωρών, με σκοπό την επίλυση ζητημάτων παγκόσμιας σημασίας. Αυτές είναι συνήθως η Ισπανία, η Ολλανδία, η εκάστοτε προεδρεύουσα χώρα του περιφερειακού οργανισμού ASEAN, η Ν. Ζηλανδία, η Σιγκαπούρη και ο επικεφαλής της Αφρικανικής Ένωσης για την Ανάπτυξη¹⁷⁴.

Η G20 υποστηρίζεται από διεθνείς οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένου του Συμβουλίου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, των Ηνωμένων Εθνών, της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Όλες αυτές οι οργανώσεις όπως και πολλές άλλες καλούνται να συμμετάσχουν στις σημαντικότερες συνόδους της G20¹⁷⁵.

Από την γένεσή της η ομάδα σχεδιάστηκε ώστε να αποτελεί μέρος των θεσμών του Bretton Woods, όπως αυτοί υφίστανται σήμερα, με σκοπό να επιβλέπει το διεθνές οικονομικό σύστημα μέσω της επιτήρησης και καθοδήγησης των διεθνών οικονομικών οργανισμών (κυρίως του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας). Οι οργανισμοί αυτοί καθίσταται θεσμικά μέλη της G20, αφού λαμβάνουν ενεργά μέρος στις διασκέψεις της ομάδας, παρέχοντας την τεχνική πληροφόρηση και τα απαραίτητα μέσα που βοηθούν στην εποπτεία του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος¹⁷⁶.

¹⁷⁴ G20. “G20 Members”. Διαθέσιμο στο https://www.g20.org/about_g20/g20_members (πρόσβαση 10/08/2014)

¹⁷⁵ G20. “About G20”. Διαθέσιμο στο https://www.g20.org/about_G20 (πρόσβαση 10/08/2014)

¹⁷⁶ G20 (2008), σελ. 42

7.2. Οι Σύνοδοι Κορυφής της G20

Οι ηγέτες της G20 συνεδριάζουν ετησίως, με τις χώρες να διαδέχονται στην προεδρεία των συνόδων που πραγματοποιούνται. Οι συνεδρίες της G20 ξεκίνησαν το 1999 ως μια συνάντηση των Υπουργών Οικονομικών και των Διοικητών των Κεντρικών Τραπεζών στον απόηχο της ασιατικής χρηματοπιστωτικής κρίσης. Όταν η G20 πήρε την τελική της μορφή, καταγράφηκαν μία σειρά από λειτουργικά και διαδικαστικά ζητήματα, όπως το ποιοι θα παίρνουν μέρος στις εκάστοτε συνεδριάσεις. Ακόμη αποφασίστηκε η G20 να μην έχει μόνιμο προσωπικό και γραμματεία, αλλά να πραγματοποιείται η σύστασή τους εκ νέου για κάθε έτος από την προεδρεύουσα χώρα. Οι αποφάσεις της ομάδας δεν καθίσταται δεσμευτικές, ενώ λαμβάνονται με βάση τη λογική της συναίνεσης και όχι με ψηφοφορία.

Το Νοέμβριο του 2008, οι χώρε μέλη της G20 πραγματοποίησαν την πρώτη Σύνοδο Κορυφής σε επίπεδο ηγετών των κρατών στην Ουάσινγκτον με σκοπό την ανάληψη κατάλληλων οικονομικών πολιτικών για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2008 και την ανάκαμψη των χωρών από αυτήν. Επιπλέον, οι Υπουργοί Οικονομικών και οι Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών των χωρών μελών συνεδριάζουν τακτικά κατά τη διάρκεια του έτους για να συζητήσουν τρόπους για την ενίσχυση της παγκόσμιας οικονομίας, τη μεταρρύθμιση των διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και την εφαρμογή των βασικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων που απαιτούνται σε κάθε μία από τις εγχώριες οικονομίες των χωρών μελών¹⁷⁷.

Η ημερήσια διάταξη των Συνόδων εξαρτάται από την εκάστοτε προεδρία της G20, η οποία είναι υπεύθυνη για τον καθορισμό της. Στόχος αποτελεί ο συντονισμός των προσπάθειών για την επίλυση των υφιστάμενων οικονομικών ζητημάτων που ταλανίζουν το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα και η εξάλειψη των προκλήσεων που έχουν προέλθει από την κρίση. Η ομάδα δημιουργήθηκε με σκοπό τη συζήτηση θεμάτων που αφορούν στη διεθνή οικονομική συνεργασία με σκοπό να επιτευχθεί παγκόσμια οικονομική σταθερότητα. Τα θέματα που απασχόλησαν την ομάδα αυτή έχουν τόσο ποσοτικό όσο και ποιοτικό χαρακτήρα. Ωστόσο, στην ατζέντα των συνεδριάσεων της G20 έχουν εισέλθει και άλλες θεματικές, που

¹⁷⁷ G20. “About G20”.

δεν αφορούν μόνο την οικονομία, αλλά και την ανάπτυξη, το περιβάλλον, την παγκόσμια υγεία, την τρομοκρατία και την εγκληματικότητα¹⁷⁸.

Από το 2008 έως σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί οκτώ Σύνοδοι Κορυφής, με την ένατη Σύνοδο του Μπρίσμπεϊν της Αυστραλίας να έπεται τον Σεπτέμβριο του 2014. Η συγκεκριμένη Σύνοδος έχει ως στόχο την εξασφάλιση της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης και τη αποκατάσταση της σταθερότητας της παγκόσμιας οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα, παρακάτω αναλύονται οι κυριότεροι οικονομικοί στόχοι των οκτώ πραγματοποιηθέντων συνόδων της G20.

1^η Σύνοδος, Ουάσινγκτον, Νοέμβριος 2008

Οι ηγέτες επικέντρωσαν το ενδιαφέρον των συζητήσεών τους γύρω από την ανάγκη άμεσης διαχείρισης της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Οι δεσμεύσεις που προέβησαν αφορούν κυρίως στη συνεργασία και το συντονισμό των πολιτικών τους σχετικά με τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα, καθώς και τη διατήρηση της οικονομικής σταθερότητας μέσα από επεκτατικές δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές για τόνωση της συνολικής ζήτησης¹⁷⁹.

2^η Σύνοδος, Λονδίνο, Απρίλιος 2009

Βασικό θέμα συνέχισε να αποτελεί η αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Η ατζέντα περιελάμβανε θέματα που αφορούσαν στην ανάγκη αποκατάστασης της εμπιστοσύνης, την αποκατάσταση και ενδυνάμωση του χρηματοπιστωτικού τομέα μέσα από την ενίσχυση του δανεισμού και του κανονιστικού πλαισίου, καθώς και θέματα που αφορούσαν στην προώθηση του παγκόσμιου εμπορίου και των επενδύσεων, ώστε να επέλθει αύξηση της ανάπτυξης. Οι ηγέτες δεσμεύτηκαν επίσης και για αύξηση της χρηματοδότησης του ΔΝΤ ώστε να ενισχυθεί η δυνατότητα δανεισμού των φτωχότερων χωρών. Τέλος, συμφωνήθηκε η διαδοχή του Φόρουμ Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Forum – FSF) από το νεότερο όργανο των G20, το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

¹⁷⁸ OECD. “OECD and the G20”. Διαθέσιμο στο <http://www.oecd.org/g20/about.htm> (πρόσβαση 11/08/2014)

¹⁷⁹ Nelson, R. (2013). “The G-20 and International Economic Cooperation: Background and Implications for Congress”. Congressional Research Service, CRS Report for Congress. σελ. 7

(Financial Stability Board – FSB), το οποίο θα λαμβάνει πιο ενεργό δράση και θα έχει άμεση συνεργασία με το ΔΝΤ¹⁸⁰.

3^η Σύνοδος, Πίτσμπουργκ, Σεπτέμβριος 2009

Καθώς η κρίση έφτανε προς το τέλος της, τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας διαφαίνονταν ευοίωνα. Ωστόσο, η διαδικασία της αποκατάστασης από τα αποτελέσματα της κρίσης δεν είχε ολοκληρωθεί και η απασχόληση δεν ήταν σε υψηλά επίπεδα. Ως στόχοι της Συνόδου τέθηκαν η μείωση της ανεργίας και η τόνωση της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, μέσα από τη σταθεροποίηση και τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα. Επιπλέον, αναδείχθηκε η ανάγκη εκσυγχρονισμού των διεθνών οικονομικών θεσμών, ώστε να αντικατοπτρίζουν έμπρακτα τις ανάγκες της σύγχρονης παγκόσμιας οικονομίας, η οποίες επιβάλουν αύξηση της συμμετοχής των αναπτυσσόμενων και αναδυόμενων οικονομιών σε αυτούς¹⁸¹.

4^η Σύνοδος, Τορόντο, Ιούνιος 2010

Η αβεβαιότητα σχετικά με την κρίση χρέους της Ευρωζώνης αποτέλεσε την αφορμή για συζήτηση επί της εξυγίανσης του δημοσιονομικού τομέα με ανάγκη μείωσης των ανισορροπιών του ισοζυγίου πληρωμών των ελλειμματικών χωρών και τόνωση της εσωτερικής ζήτησης των πλεονασματικών χωρών της Ευρωζώνης. Τα παραπάνω μέτρα αποσκοπούν στη μείωση του χάσματος μεταξύ των δύο αυτών ομάδων χωρών που ενυπάρχουν υπό τη νομισματική ένωση. Η Σύνοδος κινήθηκε σε κοινή θεματολογία με τις προηγούμενες συνόδους, αφού θίχτηκε η ανάγκη εξάλειψης του προστατευτισμού στο εμπόριο, η ανάγκη μεταρρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα και θέσπισης ενός κανονιστικού πλαισίου, που θα ενισχύσει την διαφάνεια και την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των αγορών. Όλα αυτά υπό το πρίσμα της επιδίωξης βιώσιμης ανάπτυξης και της μείωσης των παγκόσμιων ανισορροπιών¹⁸².

5^η Σύνοδος, Σεούλ, Νοέμβριος 2010

Στη σύνοδο αυτή ανακοινώθηκε το Σχέδιο Δράσης της Σεούλ (“Seoul Action Plan”) βάσει του οποίου τέθηκε κύριος στόχος η προώθηση της ανάπτυξης. Συγκεκριμένα οι κυβερνήσεις θα διαδραμάτιζαν κύριο λόγο στην ανάληψη κατάλληλων μακροοικονομικών πολιτικών, που

¹⁸⁰ London Summit – Leader’s Statement, 2 April 2009

¹⁸¹ Leader’s Statement, The Pittsburgh Summit, September 24-25, 2009

¹⁸² The G-20 Toronto Summit Declaration, June 26-27, 2010

θα προωθούσαν τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα. Άλλα κύρια σημεία της συνόδου αποτέλεσαν η εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, η εφαρμογή μεταρρυθμίσεων ώστε να αυξηθούν οι θέσεις εργασίας και η συνολική ζήτηση και να μειωθούν οι παγκόσμιες ανισορροπίες. Για την υποστήριξη της υλοποίησης των δεσμεύσεων θεσπίστηκε μια διαδικασία αμοιβαίας αξιολόγησης (Mutual Assessment Process – MAP), στην οποία θα συμμετείχε και το ΔΝΤ. Επιπλέον, επικυρώθηκε από τη G20 και ο διπλασιασμός των ποσοστώσεων του ΔΝΤ. Τέλος, διαμορφώθηκε η Συναίνεση της Σεούλ για την Ανάπτυξη (“Seoul Development Consensus for Shared Growth”), βάσει της οποίας οι χώρες της ομάδας δεσμεύονται να δράσουν σε συνεργασία με τις αναπτυσσόμενες χώρες με σκοπό τη μείωση της φτώχειας και την υλοποίηση των Στόχων της Χιλιετίας (“Millennium Development Goals”), που έχουν τεθεί από τον ΟΗΕ¹⁸³.

6^η Σύνοδος, Κάννες, Νοέμβριος 2011

Οι στόχοι δεν διαφοροποιήθηκαν σε αυτή τη σύνοδο, ενώ σημαντικό επίτευγμα θεωρήθηκε η διαμόρφωση του Σχεδίου Δράσης για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (“The Cannes Action Plan for Growth and Jobs”). Βάση του σχεδίου αυτού αποτελεί η μείωση των υψηλών ποσοστών ανεργίας και η δημιουργία θέσεων εργασίας, μέσω των οποίων θα επιτευχθεί αύξηση της ανάπτυξης. Επιπλέον, κρίθηκε απαραίτητη η μεταρρύθμιση του διεθνούς νομισματικού συστήματος ώστε να αποφεύγονται τα ακραία γεγονότα, όπως η ανταγωνιστική υποτίμηση και η υπερβολική συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεμάτων, ενώ θεωρήθηκε σημαντικός ο ρόλος των Ειδικών Τραβηχτικών Δικαιωμάτων του ΔΝΤ. Σχετικά με το χρηματοπιστωτικό τομέα, κρίθηκε αναγκαία η εφαρμογή των κανόνων της Βασιλείας II και της Βασιλείας III, ενώ το FSB και η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία επιφορτίστηκαν τον έλεγχο της εφαρμογής των παραπάνω από τις χώρες¹⁸⁴.

7^η Σύνοδος, Λος Κάμπος, Ιούνιος 2012

Κεντρικός άξονας των συζητήσεων αποτέλεσε η ανάπτυξη και η απασχόληση, καθώς διαμορφώθηκε και το ανάλογο σχέδιο δράσης (“Los Cabos Growth and Jobs Action Plan”), βάσει του οποίου θα δινόταν έμφαση στη δημιουργία θέσεων εργασίας. Οι συζητήσεις συνέχισαν να επικεντρώνονται στη συνεχιζόμενη κρίση της Ευρωζώνης. Άλλα θέματα που απασχόλησαν τους ηγέτες στην 7^η Σύνοδο αποτέλεσε η ανάγκη τόνωσης του εμπορίου και ενίσχυσης του ρόλου του ΠΟΕ, η ενίσχυση της οικονομικής σταθερότητας και της

¹⁸³ The G-20 Seoul Summit Leader’s Declaration, November 11-12, 2010

¹⁸⁴ Communiqué, G20 Leaders Summit Declaration, Cannes, November 4, 2011

ανάκαμψης των χρηματαγορών, μέσα από τον ανασχεδιασμό της διεθνούς χρηματοοικονομικής αρχιτεκτονικής, καθώς και η ενδυνάμωση της παγκόσμιας οικονομίας και της βιώσιμης ανάπτυξης των αναδυόμενων οικονομιών με ανάληψη διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων¹⁸⁵.

8^η Σύνοδος, Αγία Πετρούπολη, Σεπτέμβριος 2013

Έμφαση δόθηκε στην ανάγκη αύξησης της δυναμικής της παγκόσμιας οικονομίας ώστε να υπάρχει αυξανόμενη και βιώσιμη ανάπτυξη, μέσα από την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα, την ενίσχυση του εμπορίου και την προώθηση της απασχόλησης. Για την επίτευξη των παραπάνω, εξασφαλίζοντας επιπλέον και τη δημοσιονομική βιωσιμότητα, διαμορφώθηκε το Σχέδιο Δράσης της Αγίας Πετρούπολης (“St. Petersburg Action Plan”), το οποίο καθορίζει τις στρατηγικές της ομάδας για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης. Κατά τη διάρκεια της συνόδου αξιολογήθηκε η πορεία της επίτευξης των στόχων που είχαν τεθεί στις δύο προηγούμενες, αναφορικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και την εφαρμογή των όσων ορίζει η Βασιλεία III. Τα αποτελέσματα ήταν θετικά, αφού είχε σημειωθεί πρόοδος στις εμπορικές διαπραγματεύσεις, στο δημοσιονομικό τομέα των χωρών μελών, στην ανάπτυξη, στη φορολογική μεταρρύθμιση και στην εφαρμογή εποπτικού πλαισίου στο χρηματοοικονομικό και τραπεζικό τομέα¹⁸⁶.

7.3. Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Board)

Το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Board – εφεξής FSB) θεσπίστηκε το 2009 κατά τη Σύνοδο της G20 στο Λονδίνο με σκοπό την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της συνεργασίας των χωρών μελών κατά τη ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα, ώστε να καταστεί πιο σταθερός και να αντιμετωπιστούν οι αδυναμίες του. Αποτελεί τον διάδοχο του Φόρουμ Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Forum – FSF) και εδρεύει στην Βασιλεία της Ελβετίας. Το FSF δημιουργήθηκε από τους υπουργούς Οικονομικών και τους Διοικητές Τραπεζών της G7 το 1999 στην Ουάσινγκτον με στόχο την προώθηση της σταθερότητας του διεθνούς

¹⁸⁵ G20 Leaders Declaration, Los Cabos, Mexico, June 19, 2012

¹⁸⁶ G20 Leaders Declaration, St Petersburg, Russia, September, 2013

χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ωστόσο, το 2008 κρίθηκε απαραίτητη η διεύρυνση των μελών του φόρουμ, ώστε να εκπροσωπούνται και οι αναδυόμενες χώρες, με σκοπό να αυξηθεί η αποτελεσματικότητά του και έτσι αντικαταστάθηκε από το FSB.

Το FSB είναι ένα διεθνές όργανο, το οποίο παρακολουθεί το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα και εκθέτει προτάσεις για αυτό. Συστάθηκε για να συντονίζει σε διεθνές επίπεδο το έργο των χρηματοπιστωτικών αρχών και των διεθνών οικονομικών οργανισμών στην ανάπτυξη ρυθμιστικού πλαισίου και εποπτικών αρχών για το χρηματοπιστωτικό τομέα. Αποτελεί συνεπώς το μηχανισμό συντονισμού και εφαρμογής των στόχων των Συνόδων της G20¹⁸⁷.

Στο πλαίσιο αυτό οι στόχοι του Συμβουλίου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ορίστηκαν ως οι ακόλουθοι¹⁸⁸:

- η παρακολούθηση των εξελίξεων της αγοράς, η αξιολόγηση των τρωτών σημείων του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η παροχή συμβουλών για την τήρηση των ρυθμιστικών κανόνων.
- η προώθηση του συντονισμού των αρμόδιων αρχών, με σκοπό την ενίσχυση της συνεργασίας και της διαφάνειας κατά την ανταλλαγή πληροφοριών, για την διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας και την αποφυγή των κρίσεων.
- η αξιολόγηση και ο συντονισμός της δράσης των διεθνών οικονομικών οργανισμών, καθώς και η συνεργασία με το ΔΝΤ για τη διεξαγωγή εκθέσεων, με σκοπό την πρόβλεψη πιθανών κρίσεων (Early Warning Exercise).
- η ανάληψη εκτενών στρατηγικών κριτικών σχετικά με την εφαρμογή των διεθνών οικονομικών προτύπων, με σκοπό τον εντοπισμό των κενών και την κάλυψή τους
- η ανάληψη των όποιων καθηκόντων του ανατεθούν κατά τη διάρκεια των Συνόδων της G20.

Το FSB συνεδριάζει τακτικά δύο φορές το χρόνο και πραγματοποιεί συναντήσεις με χώρες μη μέλη ώστε να διευρύνει το διάλογο και την ευαισθητοποίηση για την προώθηση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

¹⁸⁷ FSB. “About FSB”. Διαθέσιμο στο <http://www.financialstabilityboard.org/about/overview.htm> (πρόσβαση 16/08/2014)

¹⁸⁸ FSB. “Mandate”. Διαθέσιμο στο <http://www.financialstabilityboard.org/about/mandate.htm> (πρόσβαση 16/08/2014)

Η ανάγκη επίτευξης των στόχων του FSB και του ΔΝΤ καταδεικνύει επιβεβλημένη τη συνεργασία των δύο αυτών οργανισμών, αφού ο ένας συμπληρώνει το ρόλο του άλλου στην παγκόσμια οικονομία και κατ' επέκταση στην παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση. Η συνεργασία τους αποτελεί έναν από τους βασικούς σκοπούς του FSB, ενώ επιπλέον η ίδια η G20 έχει προωθήσει τη συνεργασία τους σε επίπεδο διεξαγωγής εκθέσεων με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων και την αξιολόγηση των κινδύνων του χρηματοπιστωτικού τομέα. Το ΔΝΤ καθίσταται υπεύθυνο σχετικά με τη σταθερότητα του νομισματικού και μακροοικονομικού τομέα των χωρών, ενώ το FSB εργάζεται για να προωθήσει την χρηματοοικονομική σταθερότητα. Δεδομένων των διασυνδέσεων των τομέων της οικονομίας, η συνεργασία τους έχει ως στόχο να παρέχει μια ολοκληρωμένη άποψη σχετικά με τους κινδύνους και τα τρωτά σημεία της παγκόσμιας οικονομίας. Επιπλέον, παρακολουθούν σε συνεργασία την πρόοδο της εφαρμογής των όσων εξαγγέλλουν οι ηγέτες κατά τις συνόδους της G20¹⁸⁹.

7.4. Αξιολόγηση της δράσης και του ρόλου της G20

Η οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008, έφερε στην επιφάνεια ζητήματα σχετικά με την αλλαγή του οικονομικού συστήματος και της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης. Η Ομάδα των 20 καθίσταται ο ακρογωνιαίος λίθος του συντονισμού των κρατών, μιας και δεν περιλαμβάνει μόνο τις ηγέτιδες χώρες του κόσμου, αλλά και πληθώρα αναπτυσσόμενων χωρών. Μέσα από τις συνόδους η G20 έχει αποδειχθεί σε ένα σημαντικό διεθνές φόρουμ διαλόγου και συνεργασίας, αφού έχει αναλάβει αποφασιστικά δράση για την πρόληψη των κρίσεων, καθώς και την αποκατάσταση των οικονομιών από τα αποτελέσματα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2008. Ταυτόχρονα έχει καταφέρει να διασφαλίσει τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη μεταρρύθμιση της αρχιτεκτονικής του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού τομέα. Όλα τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα την βελτίωση της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης μέσα από τη συντονισμένη δράση των χωρών της ομάδας σε θέματα που άπτονται της συνεργασίας τους, όπως η τόνωση της παγκόσμιας ανάπτυξης, της απασχόλησης και του εμπορίου και η εφαρμογή εποπτικού και ρυθμιστικού πλαισίου για το χρηματοπιστωτικό τομέα. Σε κάθε σύνοδο θεσπίζεται ένα νέο σχέδιο δράσης, που αφορά την ανάπτυξη και την απασχόληση, με σκοπό την παρακολούθηση της εφαρμογής των δεσμεύσεων της ομάδας. Στην προσπάθειά τους αυτή συνεπικουρούν και οι διεθνείς

¹⁸⁹ IMF Factsheet (2014). “IMF – FSB Early Warning Exercise”. Διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/np/exr/facts/ewe.htm> (πρόσβαση 16/08/2014)

οικονομικοί οργανισμοί, καθώς και το όργανο που θέσπισε η G20 το 2009, το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας¹⁹⁰.

Η G20 σε συνεργασία με το FSB συμφώνησαν να εφαρμόσουν ένα ευρύ φάσμα μεταρρυθμίσεων, που περιελάμβανε και τη μεταρρύθμιση του τραπεζικού τομέα. Έτσι, επιβλήθηκε η εφαρμογή των ρυθμιστικών κανόνων της Βασιλείας III, καθώς και των “stress tests”, που σκοπό έχουν την πρόληψη μελλοντικών κρίσεων. Σαν αποτέλεσμα έχει περιοριστεί το φαινόμενο των επονομαζόμενων “too big to fail” πιστωτικών ιδρυμάτων, ενώ τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι αγορές αποδεικνύονται πιο ανθεκτικές. Ωστόσο, ο τραπεζικός τομέας θα πρέπει να θωρακιστεί περαιτέρω, ώστε να ενισχυθεί η αξιοπιστία του με σκοπό την αύξηση των επενδύσεων¹⁹¹. Σε πρόσφατη έκθεση του το FSB, απευθυνόμενο στους Υπουργούς Οικονομικών και τους Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών των χωρών της G20, τόνισε την ανάγκη ανάληψης συντονισμένων αποφάσεων για τα εξής θέματα: τον τερματισμό των “too big to fail” ιδρυμάτων, την αύξηση της διαφάνειας στον τραπεζικό τομέα με την εξάλειψη του σκιάδους τραπεζικού συστήματος και την προώθηση της ασφάλειας στις αγορές παραγώγων¹⁹².

Στον απόηχο των επικρίσεων των πολιτικών που εφαρμόζουν οι διεθνείς οικονομικοί θεσμοί, η G20 θέτει στόχο την αναδιαμόρφωση τους, ώστε αυτοί να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους στην παγκόσμια οικονομία. Η στενή παρακολούθηση των επιδιώξεων και των δράσεων τους, καθώς και η καθοδήγηση για μεταρρύθμιση των οργανισμών, όπως η αύξηση των ποσοστρώσεων του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας, αποτελούν το μέσο για την καλύτερη απόκριση της G20 προς την αντιμετώπιση της κρίσης και την αποτροπή νέων αναζωπυρώσεών της. Η ομάδα μέσα από τις αποφάσεις της δίνει ώθηση για να επιτευχθεί η συνεργασία των οργανισμών, καθώς παρακολουθεί και διευκολύνει τη σχέση μεταξύ του ΔΝΤ και του FSB. Αυτό συνεπάγεται την καλύτερη πληροφόρηση της ομάδας για τα τεκταινόμενα, αφού κατά τις συνεδριάσεις τα αποτελέσματα των εκθέσεων των οργανισμών αποτελούν κύρια πηγή πληροφόρησης και γνώσης.

¹⁹⁰ Nelson, R. (2013). σελ. 9

¹⁹¹ FSB (2013). “A Narrative Progress Report on Financial Reforms. Report of the Financial Stability Board to G20 Leaders”. Διαθέσιμο στο http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_130905a.pdf (πρόσβαση 12/08/2014)

¹⁹² Carney, M. (2014). “To G20 Finance Ministers and Central Bank Governors”. The FSB Chairman Report. Διαθέσιμο στο http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_140411.pdf (πρόσβαση 16/08/2014)

Παρά τη σημαντικότητα του έργου που πραγματοποιούν οι ηγέτες κατά τη διάρκεια των συνόδων και του αρχικού θετικού αντίκτυπου των αποτελεσμάτων τους στην παγκόσμια οικονομία, οι στόχοι τους δεν έχουν επιτευχθεί πλήρως και έτσι αναγνωρίζεται η ανάγκη της ανάληψης περαιτέρω δράσης και συνεργασίας για την προώθηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και της δυναμικής ανάκαμψης των χωρών από την κρίση. Συγκεκριμένα, η ύπαρξη δημοσιονομικών ελλειμμάτων και πλεονασμάτων συνεχίζουν να διατηρούν το χάσμα μεταξύ των ελλειμματικών και πλεονασματικών χωρών, κυρίως εντός της Ευρωζώνης, πράγμα που απαιτεί τη συνέχιση της δημοσιονομικής εξυγίανσης στις πρώτες και τη στήριξη της εσωτερικής ζήτησης στις δεύτερες. Η Ευρωζώνη ανακάμπτει σταδιακά από την ύφεση, αλλά η ανάκαμψη αυτή χαρακτηρίζεται ως ανομοιογενής και εύθραυστη, γεγονός που θα πρέπει να λάβουν σοβαρά υπόψιν οι ηγέτες¹⁹³.

Η ίδρυση της Ομάδας των 20 έφερε μεγάλες αλλαγές στο παγκόσμιο οικονομικό προσκήνιο τις τελευταίες δεκαετίες. Παρόλο που η G20 δεν έχει παραστατική νομιμότητα, παρουσιάζει αυτό που αναφέρεται στη βιβλιογραφία ως «νομιμότητα εκ του αποτελέσματος». Για το λόγο αυτό, η G20 δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ένα όργανο λήψης αποφάσεων, ενώ έχει κατηγορηθεί ότι έχει πλέον μετατραπεί σε ένα άτυπο φόρουμ ηγετών, που δεν έχει τη δύναμη να εφαρμόσει δεσμευτικές αποφάσεις. Στον αντίποδα των παραπάνω απόψεων βρίσκονται οι υποστηρικτές της άποψης του ότι η ομάδα δεν αποτελεί ένα άτυπο φόρουμ διαλόγου, διότι οι αποφάσεις των Συνόδων της λαμβάνονται υπό ένα πολυμερές και δεσμευτικό πλαίσιο¹⁹⁴.

Παρά τη μεγάλη της επιρροή σε παγκόσμιο επίπεδο, η G20 παρουσιάζει ένα σημαντικό μειονέκτημα: στερείται της νομιμότητας, διότι δεν καθίσταται αντιπροσωπευτική. Η ομάδα αυτή αναδεικνύει τα προβλήματα και τις ανάγκες των συστημικά σημαντικών χωρών, με αποτέλεσμα η συντριπτική πλειοψηφία των λαών να μην μπορούν να επηρεάσουν τις αποφάσεις σχετικά με θέματα που τις αφορούν σε μεγάλο βαθμό. Η έλλειψη της νομιμότητας προτάσσει την αναδιαμόρφωση της ομάδας, ώστε να καθίσταται περεταίρω αντιπροσωπευτική, ενσωματώνοντας χώρες με διαφορετικά χαρακτηριστικά και διασφαλίζοντας ότι όλες οι περιοχές εκπροσωπούνται καταλλήλως.

¹⁹³ IMF Staff (2014). “Global Prospects and Policy Challenges”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/2014/021914.pdf> (πρόσβαση 12/08/2014)

¹⁹⁴ Vestergaard, J. (2011b). “The G20 and Beyond. Towards effective global economic governance”. Διαθέσιμο στο <https://www.econstor.eu/dspace/bitstream/10419/59816/1/654351805.pdf> (πρόσβαση 16/08/2014)

Στο σύνολο των Συνόδων που έχουν πραγματοποιηθεί η ατζέντα περιλαμβάνει κοινή θεματολογία, αφού προσανατολίζεται στη βιώσιμη ανάπτυξη, τη μεταρρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα, την ενίσχυση του εμπορίου και της απασχόλησης, ενώ άλλα παγκόσμιου ενδιαφέροντος θέματα, όπως η κλιματική αλλαγή, τοποθετούνται στον πάτο της ημερήσιας διάταξης. Το γεγονός αυτό αποτελεί σημείο επίκρισης προς την ομάδα, αφού η ατζέντα δε διευρύνεται και δε διαφοροποιείται. Ωστόσο, ο σκοπός των Συνόδων είναι αρκετά ξεκάθαρος και αφορά στην άμβλυνση των αποτελεσμάτων της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, καθώς και στην ανοικοδόμηση ενός ασφαλέστερου και σταθερότερου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Υπό αυτό το πρίσμα, επιβάλλεται η ατζέντα να περιλαμβάνει θέματα που αφορούν στους παραπάνω σκοπούς καθώς και σε οικονομικά ζητήματα που ταλανίζουν την εκάστοτε περίοδο το παγκόσμιο περιβάλλον. Επιπλέον, κατά καιρούς η θεματολογία των συνόδων περιελάμβανε θέματα ασφάλειας, περιβάλλοντος, υγείας καθώς και άλλα, διευρύνοντας έτσι το διάλογο και σε άλλους τομείς, εκτός της οικονομίας¹⁹⁵.

Συμπερασματικά, η σημαντικότερη κριτική που δέχεται η G20 επικεντρώνεται στους εξής άξονες:

- στην αποτελεσματικότητα της συμμαχίας ως σύνολο
- στη νομιμότητα των αποφάσεων των συνεδριάσεών της
- στον ανεπίσημο χαρακτήρα της ομάδας, η οποία καλείται να λάβει αποφάσεις που αφορούν ουσιαστικά το σύνολο της παγκόσμιας οικονομίας
- στην έλλειψη λογοδοσίας.

Η έλλειψη νομιμοποιητικής βάσης της ομάδας καθίσταται εμπόδιο στην εξέλιξή της και στην αύξηση της αποτελεσματικότητας των συνόδων της. Ωστόσο, οι ενίσχυση των συντονισμένων δράσεων στους τομείς που η παγκόσμια συνεργασία είναι απαραίτητη επιφέρει σημαντικά οφέλη συνολικά στην παγκόσμια οικονομία αλλά και επιμέρους στις χώρες οι οποίες θα εφαρμόσουν τις μεταρρυθμίσεις που έχουν αποφασιστεί από τη G20. Η κοινή δράση κρίνεται απαραίτητη ώστε να μην εμφανιστούν εκ νέου κρίσεις, αναζωπυρώνοντας καινούργιους κινδύνους που μπορεί να έχουν πολύ δυσάρεστα αποτελέσματα.

¹⁹⁵ Vestergaard, J. (2011b). σελ. 31

Επίλογος

Στην παρούσα εργασία δόθηκε έμφαση στην ανάλυση των διαφόρων πτυχών της αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης, όπως αυτή έχει την τάση να διαμορφωθεί στο σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον. Σκοπός της αποτέλεσε η ανάδειξη του ρόλου των θεσμών της παγκόσμιας διακυβέρνησης και των διεθνών οικονομικών οργανισμών κατά τη διαμόρφωση της νέας αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας οικονομίας. Μέσα από την αποτύπωση των διαδικασιών, των στόχων και των επιδιώξεών τους αναδείχθηκε η σημαντικότητα του ρόλου τους, κατά τη καθοδήγηση της συνεργασίας των κρατών για τη ρύθμιση των παγκόσμιων ζητημάτων, που χρήζουν συλλογικής αντιμετώπισης. Η παγκόσμια οικονομική κρίση κατέδειξε τα τρωτά σημεία του οικονομικού συστήματος και επέφερε τρομερές συνέπειες σε όλες τις χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο. Η δυναμική της δράσης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Παγκόσμιας Τράπεζας, του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και των φόρουμ άτυπης διακυβέρνησης G8 και G20 είναι αδιαμφισβήτητη κατά τη διαμόρφωση του νέου οικοδομήματος της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης.

Η εξάπλωση του φιλελευθερισμού και η τεχνολογική πρόοδος είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των κεφαλαιακών ροών, την απορρύθμιση των αγορών και τη σταδιακή ολοκλήρωση της παγκόσμιας οικονομίας. Η παγκοσμιοποίηση επέδρασε δραστικά στην παγκόσμια οικονομία, αυξάνοντας τις διασυνδέσεις μεταξύ των χωρών, καταργώντας έτσι τα σύνορα μέσα από τη δημιουργία μιας παγκόσμιας αγοράς. Ο αυξημένος βαθμός αλληλεξάρτησης των οικονομιών δημιούργησε διαύλους και επέτρεψε την άμεση μετάδοση των κρίσεων από την μια χώρα στην άλλη. Η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ το 2007 και στη συνέχεια συμπάρεσυρε ολόκληρο τον κόσμο, έφερε στην επιφάνεια ζητήματα σχετικά με την αλλαγή του οικονομικού συστήματος και της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Η πτωτική πορεία της ηγεμονικής ισχύος των ΗΠΑ και η απροθυμία τους να παραμείνουν στο υψηλότερο βάθρο της παγκόσμιας ηγεσίας, καταδεικνύει ως ουσιώδη την ανάγκη συνεργασίας των κρατών για την άμβλυνση των δεινών επιπτώσεων της κρίσης και τη θωράκιση της παγκόσμιας οικονομίας. Το σύστημα βρίσκεται στο μεταίχμιο μετατροπής του από μονοπολικό σε πολυπολικό και η αστάθεια είναι βασικό χαρακτηριστικό της μεταβατικής αυτής περιόδου. Αν και η μετάβαση στο νέο διεθνές σύστημα θα είναι δύσκολη, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να λάβουν μέτρα για να αποτραπεί η οικονομική αστάθεια και να ενισχυθεί η διεθνής συνεργασία.

Ζητούμενο σήμερα αποτελεί η αποτελεσματική διακυβέρνηση της παγκοσμιοποίησης και των επιπτώσεών της υπό το σύστημα του πολυπολισμού. Για το λόγο αυτό, καθίσταται επιτακτική η ενίσχυση της πολυμερούς συνεργασίας, μέσω του συνδυασμού των δυνάμεων και της τεχνογνωσίας των παικτών της παγκόσμιας οικονομίας. Ο συνασπισμός αυτός, εφόσον οι δράσεις των δρώντων είναι συντονισμένες, θα έχει τη δυνατότητα να διευθετεί τα παγκόσμια οικονομικά ζητήματα και να εργάζεται για την προώθηση της οικονομικής σταθερότητας και ανάπτυξης. Τόσο οι ανεπτυγμένες, όσο και οι αναπτυσσόμενες χώρες, θα πρέπει να αναγνωρίσουν το γεγονός ότι τα οφέλη της παγκοσμιοποίησης θα πρέπει να διαμοιράζονται ισάξια στο σύνολο των χωρών και όχι υπέρ μίας μόνο ομάδας. Παρά τις όποιες επικρίσεις, οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί και οι θεσμοί παγκόσμιας διακυβέρνησης διαθέτουν τα κατάλληλα μέσα για να υποστηρίξουν την πολυμερή αυτή προσπάθεια συνεργασίας και να καταστούν με τον τρόπο αυτό, ισχυροί διαμορφωτές της αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας οικονομίας.

Η προσήλωση των θεσμών της οικονομικής διακυβέρνησης στην αποτελεσματική θέσπιση και προώθηση των στόχων τους αποτελεί τη σημαντικότερη δέσμευση που οφείλουν να κάνουν, ώστε να εξαλειφθούν οι επικρίσεις και οι ανησυχίες για την εμφάνιση νέων κρίσεων, καθώς και να υφίσταται ένα υγιέστερο οικονομικό περιβάλλον στο μέλλον. Επιπλέον, θα πρέπει να επιτύχουν μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό τους, ώστε να είναι σε θέση να αντανακλούν τις νέες οικονομικές εξελίξεις. Συγκεκριμένα, θα πρέπει να αποδώσουν στις αναπτυσσόμενες και αναδυόμενες οικονομίες ισχυρότερο βήμα, ανάλογο του ρόλου που διαδραματίζουν στα διεθνή τεκταινόμενα, για να εκφράσουν τους δικούς τους προβληματισμούς και να λάβουν πιο ενεργά μέρος στη διαδικασία της διαμόρφωσης της παγκόσμιας οικονομίας.

Οι θεσμοί του Bretton Woods παραμένουν ενεργοί και ισχυροί ακόμη και 70 χρόνια μετά την ίδρυσή τους. Οι σύγχρονες εξελίξεις τους καλούν να συνεχίσουν στο ίδιο μοτίβο το έργο που κλήθηκαν να αναλάβουν, προασπίζοντας τη διαμόρφωση της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης λίγο μετά το ξέσπασμα μιας ισχυρής κρίσης, του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην περίπτωση του 1944 και της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης το 2008. Ο κάθε ένας είχε συγκεκριμένους στόχους κατά τη δημιουργία του, οι οποίοι, με ελάχιστες διαφορές και εξαιρέσεις, παραμένουν οι ίδιοι μέχρι σήμερα.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχει ως στόχο την αποτελεσματική επίβλεψη του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, ενώ επιτελεί και διαχειριστής των

χρηματοπιστωτικών κρίσεων, προσφέροντας στις χώρες χρηματοδοτική βοήθεια, με αντάλλαγμα την επιβολή διαρθρωτικών προγραμμάτων. Η προσπάθεια του, ωστόσο, να καταστεί δανειστής ύστατης προσφυγής απέβη άκαρπη, αυξάνοντας τον ηθικό κίνδυνο, μέσω της ενθάρρυνσης ανάληψης κερδοσκοπικών επενδύσεων. Οι επικριτές του, του προσάπτουν την αποτυχία της πρόληψης της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, αφού παρά την τεχνογνωσία που κατείχε, δεν κατάφερε να προειδοποιήσει τις κυβερνήσεις εγκαίρως. Η τάση για επιβολή κοινών πολιτικών μη δίνοντας έμφαση στην ανθρωπιστική πλευρά των χωρών και η ισχυρή φωνή των ΗΠΑ, που λαμβάνεται σοβαρά υπόψιν στις αποφάσεις του οργανισμού, εντείνουν τις ανησυχίες για ύπαρξη πολιτικής χειραγώγησης στους κόλπους του. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το ΔΝΤ αποτελεί το μόνο οργανισμό που μπορεί να υποστηρίξει τη διαμόρφωση του νέου οικονομικού περιβάλλοντος. Προϋπόθεση για να γίνει περισσότερο αξιόπιστο αποτελεί το να καταστεί περισσότερο δημοκρατικό και ευέλικτο στις διαδικασίες του, ενώ θα πρέπει να προσαρμόζεται, αντικατοπτρίζοντας τις τρέχουσες οικονομικές συνθήκες.

Παρότι ο σκοπός της ίδρυσης της Παγκόσμιας Τράπεζας ήταν ξεκάθαρος και προσανατολισμένος στην παροχή χρηματοδοτικής βοήθειας στις πληγείσες από τον πόλεμο χώρες, ο οργανισμός σήμερα έχει ευρύτερο όραμα. Η προώθηση της οικονομικής ευημερίας και η εξάλειψη της φτώχειας μέσα από την παροχή χρηματοδοτικής και τεχνικής στήριξης, θέτουν την Παγκόσμια Τράπεζα ως έναν από τους σημαντικότερους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, που συμβάλουν στη διαμόρφωση της αρχιτεκτονικής της παγκόσμιας οικονομίας. Η μεταρρύθμιση του οργανισμού και η επανεκτίμηση των στόχων του, ωστόσο, κρίνεται απαραίτητη, ώστε να εφαρμόζει στοχευμένες προς την ανάπτυξη διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, καθώς και να εκφράζει δημοκρατικά τις απόψεις όλων των μελών της μέσα από την αναδιάρθρωση της κατανομής των ποσοστώσεων.

Με το διεθνές εμπόριο να έχει αυξηθεί ραγδαία τις τελευταίες δεκαετίες, συμβάλλοντας στην αλληλεπίδραση των οικονομιών αλλά και στην αύξηση της ανάπτυξής τους, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου αποτελεί το σπουδαιότερο οργανισμό πολυμερών διαπραγματεύσεων, προωθώντας το διάλογο και τη συνεργασία μεταξύ των χωρών μελών του για θέματα εμπορίου. Στόχο του οργανισμού αποτελεί η διαμόρφωση του περιβάλλοντος του παγκόσμιου εμπορίου, ώστε να καταστεί πιο σταθερό, δίκαιο και απαλλαγμένο από οποιασδήποτε μορφής προστατευτισμούς. Το γεγονός αυτό είναι που τον καθιστά έναν από τους πυλώνες διαμόρφωσης του οικονομικού περιβάλλοντος. Ωστόσο, οι στόχοι που θέτονται στους εκάστοτε Γύρους διαπραγματεύσεων συχνά αντικατοπτρίζουν τις επιθυμίες των

μεγάλων βιομηχανικών δυνάμεων, θέτοντας στο περιθώριο τις αναπτυσσόμενες χώρες και τις ανάγκες αυτών. Για το λόγο αυτό, ο οργανισμός θα πρέπει να εκσυγχρονίσει τη θεματολογία των Γύρων, στοχεύοντας στο περαιτέρω άνοιγμα των οικονομιών με ασφαλή τρόπο που θα ωφελήσει την αύξηση της ευημερίας.

Το οικονομικό σύστημα, συνεπώς, επηρεάζεται και διαμορφώνεται από τους διεθνείς οικονομικούς θεσμούς. Οι τρεις αυτοί οργανισμοί συντελούν τους κυριότερους πυλώνες της παγκόσμιας οικονομίας, μέσω των οποίων μπορεί να επέλθει η ζητούμενη αλλαγή στην αρχιτεκτονική της. Λειτουργούν ανεξάρτητα, αλλά και σε συνεργασία μεταξύ τους, προωθώντας με αυτό τον τρόπο περαιτέρω τους κοινούς τους στόχους. Το δημοκρατικό έλλειμμα, ωστόσο, και η έλλειψη διαφάνειας των δράσεών τους κατά τη λήψη αποφάσεων για την παγκόσμια διακυβέρνηση εγείρει προβληματισμούς για τη νομιμότητά τους. Η παγκοσμιοποίηση προχωράει με βήμα ταχύ και ο κόσμος έχει ανάγκη ισχυρούς και δημοκρατικούς διεθνείς θεσμούς, οι οποίοι θα μπορούν να διαχειριστούν τις υφιστάμενες οικονομικές συνθήκες, δρώντας ως διαμορφωτές του παγκόσμιου οικονομικού περιβάλλοντος. Η μεταρρύθμιση και η μετατροπή τους από διεθνείς γραφειοκρατίες σε οργανισμούς με κοινωνικό προσανατολισμό, καθίσταται αναγκαίο βήμα για την αποκατάσταση της αξιοπιστίας τους.

Σε απάντηση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, τα κράτη έδωσαν μεγάλο βάρος στην ανάληψη συλλογικής δράσης και συντονισμού των πολιτικών τους μέσα από την ενίσχυση του ρόλου των ομάδων της άτυπης διακυβέρνησης. Η διασφάλιση της σταθερότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και η αποφυγή εμφάνισης νέων κρίσεων αποτελούν τους στόχους των άτυπων αυτών θεσμών. Οι σύνοδοι των φόρουμ ηγετών, όπως έχουν διαμορφωθεί μέχρι αυτή τη στιγμή, θέτουν ισχυρά θεμέλια για την οργάνωση και την καθοδήγηση των χωρών προς την πολυμερή συνεργασία.

Οι ομάδες G8 και G20 έχουν αποκτήσει αυξημένη σημαντικότητα στην παγκόσμια διακυβέρνηση, αφού προσφέρουν πρόσφορο έδαφος για εποικοδομητικό διάλογο μεταξύ των συστημικά σημαντικότερων χωρών. Με τη θέσπιση μηχανισμών, όπως οι εσωτερικοί μηχανισμοί αξιολόγησης και αποτίμησης των επιτευγμάτων των συνόδων και το FSB, εξασφαλίζουν την εκπλήρωση των ποσοτικών και ποιοτικών στόχων τους. Οι σημαντικότερες βελτιώσεις που επέφερε η συλλογική δράση των ομάδων αυτών μέσα από τη συμμετοχή των χωρών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων των συνόδων, είναι η μεταρρύθμιση του ρόλου των διεθνών οικονομικών οργανισμών, η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των οργανισμών,

ώστε να συμμετέχουν στη χάραξη της πολιτικής βάσει των αποφάσεων των συνόδων, καθώς και η διεύρυνση του διαλόγου με τη συμμετοχή διάφορων χωρών και περιφερειακών οργανώσεων στις συνόδους ως προσκεκλημένες, γεγονός που ωφελεί την καλύτερη και πληρέστερη συμμετοχή του συνόλου των δρώντων της παγκόσμιας οικονομίας. Οι κύριοι οικονομικοί στόχοι που αποτελούν κοινό έδαφος των συνόδων είναι η μεταρρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα, με σκοπό τη μείωση της αβεβαιότητας, η θέσπιση ενός εποπτικού πλαισίου ικανού να μην επιτρέψει την εμφάνιση νέων κρίσεων, η δημοσιονομική εξυγίανση, η τόνωση της ζήτησης, η μείωση των ανισορροπιών, καθώς και η προώθηση του εμπορίου, των επενδύσεων, της απασχόλησης και κατ' επέκταση της ανάπτυξης.

Η δράση των ομάδων αυτών έχει βρεθεί μπροστά σε πληθώρα επικρίσεων, που αφορά κυρίως στην αποτελεσματικότητα της συμμαχίας, τη νομιμότητα των αποφάσεων και την έλλειψη λογοδοσίας. Ωστόσο, οι ομάδες αυτές βρίσκονται στο κέντρο της παγκόσμιας διακυβέρνησης και, παρότι μπορεί να συμπεριλαμβάνονται και μη ρεαλιστικές προσδοκίες στη λίστα των στόχων τους, παρουσιάζουν μεγάλες δυνατότητες προώθησης σημαντικών αλλαγών στη διεθνή τάξη πραγμάτων, μέσα από την επιβολή σημαντικών δεσμεύσεων.

Οι μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται να γίνουν στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, ώστε να ενισχυθεί η σταθερότητά του, βρίσκονται στην κορυφή της ατζέντας των G8 και G20 από το ξέσπασμα της κρίσης έως σήμερα. Αυτές αποτελούνται από ουσιαστικές αλλαγές σε πολλούς τομείς της οικονομίας, οι οποίες μπορούν να πραγματοποιηθούν μέσω πολιτικής βούλησης κυρίως. Οι οικονομικές συνθήκες παραμένουν δύσκολες, με τις παγκόσμιες αγορές να καθίστανται ευμετάβλητες και ασταθείς, ενώ οι κίνδυνοι ξεσπάσματος και εξάπλωσης νέων κρίσεων εξακολουθούν να ελλοχεύουν.

Η επέκταση της ρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα αποτελεί μια αναγκαία μεταρρύθμιση για να διασφαλιστεί η εξυγίανση του τομέα. Πιο συγκεκριμένα, το εποπτικό αυτό πλαίσιο θα πρέπει να διασφαλίζει τη διαφάνεια στο χρηματοοικονομικό τομέα, τη ρύθμιση του σκιώδους τραπεζικού τομέα, την ρύθμιση της αγοράς παραγώγων, την περεταίρω μείωση και αποδυνάμωση της ισχύς των “too big to fail” ιδρυμάτων, καθώς και την εφαρμογή ευέλικτων προτύπων ανά χώρα, με στόχο να μην εφαρμοστεί το “one size fits all”. Το άνοιγμα των αγορών των αναπτυσσόμενων χωρών θα πρέπει να γίνεται με πιο ομαλό τρόπο και όχι με γρήγορες και βεβαιασμένες πολιτικές. Η παγκόσμια ζήτηση θα πρέπει να τονωθεί περεταίρω, μέσα από τη λήψη κατάλληλων διαρθρωτικών πολιτικών, αλλά θα πρέπει να υπάρχει έλεγχος της πιστωτικής επέκτασης, ώστε να μην καταστεί ανεξέλεγκτη. Η

ανοικοδόμηση μιας ισχυρότερης και πιο ανθεκτικής παγκόσμιας οικονομίας απαιτεί και επιμέρους μεταρρυθμίσεις στο δημοσιονομικό τομέα κάθε χώρας ξεχωριστά. Η λήψη μέτρων για την αποκατάσταση της κρατικής φερεγγυότητας θα ενισχύσει την προσήλωση των κυβερνήσεων και την αποτελεσματική τήρηση των όσων συμφωνήθηκαν. Με αυτό τον τρόπο θα ελαχιστοποιηθούν οι συστημικοί κίνδυνοι, θα ενισχυθεί η μακροοικονομική σταθερότητα των οικονομιών και θα επέλθει η ανάπτυξη, όχι μόνο σε εγχώριο επίπεδο, αλλά και σε παγκόσμιο.

Συμπερασματικά, στην παρούσα εργασία εξετάστηκε το κατά πόσο είναι εφικτή η ανάδυση ενός νέου οικοδομήματος της παγκόσμιας οικονομίας μέσα από τη δράση των σημαντικότερων φορέων παγκόσμιας διακυβέρνησης. Γεγονός αποτελεί ότι οι σύγχρονες προκλήσεις επιβάλλουν τη συλλογική δράση σε παγκόσμιο επίπεδο όχι μόνο για τη διαχείριση των διεθνών οικονομικών κρίσεων, αλλά και την προώθηση της παγκόσμιας ανάπτυξης. Η εμφάνιση των άτυπων ομάδων διακυβέρνησης σε συνδυασμό με την απροθυμία της ανάληψης της ηγεσίας από τις ΗΠΑ, σηματοδότησε την απαρχή της πολυμερούς προοπτικής για τη συνεργασία των σημαντικότερων δρώντων του οικονομικού συστήματος. Στον απόηχο της κρίσης υπήρξε συναίνεση και ισχυρή πολιτική βούληση μεταξύ των συστημικά σημαντικότερων κρατών του κόσμου, ώστε να προχωρήσουν σε μεταρρυθμίσεις στο οικονομικό σύστημα, μέσα από ένα φιλόδοξο πρόγραμμα ενίσχυσης της ρύθμισης και της εποπτείας του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Παρά τη πληθώρα συζητήσεων και προτάσεων, ωστόσο, το οικονομικό περιβάλλον δεν έχει αλλάξει σε τόσο μεγάλο βαθμό, επιφέροντας το ερώτημα του κατά πόσο κοντά είμαστε τελικά στην λήψη του κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου, που θα εξασφαλίσει την βιώσιμη ανάπτυξη και τη θωράκιση του συστήματος από πιθανές κρίσεις. Η αβεβαιότητα δεν έχει εξαλειφθεί και οι επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης ακόμη ταλανίζουν πολλές οικονομίες ανά τον κόσμο. Η προσήλωση στους στόχους που έχουν τεθεί από τον κυριότερο φορέα παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης, τη G20, μπορεί να μην αποτελεί πανάκεια για την επίλυση των παγκόσμιων ζητημάτων, αποτελεί όμως την καλύτερη απόφαση των κρατών, η οποία έχει ως αποτέλεσμα τη διακυβέρνηση των δυνάμεων της παγκοσμιοποίησης και του αντίκτυπου των οικονομικών κρίσεων, βάσει ενός συλλογικού πλαισίου δράσης.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- ♦ Βαρουφάκης, Ι. (2012). *Παγκόσμιος Μινώταυρος. Οι Πραγματικές Αιτίες της Οικονομικής Κρίσης*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.
- ♦ Μπαμπανάσης, Σ. (2004). *Νέα Διεθνής Οικονομία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- ♦ Παπάζογλου, Χ. (2010). *Εισαγωγή στη Διεθνή Οικονομική*. Αθήνα.
- ♦ Πουρναράκης, Ε. (2004). *Διεθνής Οικονομική. Μια εισαγωγική προσέγγιση*. Αθήνα.
- ♦ Ρουμελιώτης, Π. (2002). *Παγκόσμια Διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση;* Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.
- ♦ Ρουμελιώτης, Π. (2006). *Παγκόσμια Οικονομική Διακυβέρνηση*. Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Λιβάνη.
- ♦ Ρουμελιώτης, Π. (2009). *Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.
- ♦ Σπηλιόπουλος, Η. (2004). *Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί*. Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος.
- ♦ Brzezinski, Z. (1998). *Η Μεγάλη Σκακιέρα. Η αμερικάνικη υπεροχή και οι γεωστρατηγικές της επιταγές*. Μετάφραση: Αστερίου, Ε. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.
- ♦ Cohn, T. (2009). *Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία και πράξη*. Μετάφραση: Λούντος, Ν. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- ♦ Gilpin, R. (2008). *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία. Η διεθνής οικονομική τάξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
- ♦ Gilpin, R. (2010). *Η Πρόκληση του Παγκόσμιου Καπιταλισμού. Η παγκόσμια Οικονομία τον 21ο αιώνα*. Μετάφραση: Κατσιλιέρης, Γ. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
- ♦ Held, D. (2008). *Για ένα Παγκόσμιο Κοινωνικό Συμβόλαιο. Η Σοσιαλδημοκρατική απάντηση στη Συναίνεση των ΗΠΑ*. Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- ♦ Krugman, P. & Obstfeld, M. (2003). *Διεθνής Οικονομική. Θεωρία και Πολιτική*. Β' Τόμος. Μετάφραση: Δουλφής, Γ. & Πανταζίδης, Σ. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- ♦ Levine, P. (2002). *Η λογοτεχνική ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών 1603-2000*. Αθήνα: Πατάκης.
- ♦ Strange, S. (2004). *Η Υποχώρηση του Κράτους. Η Διάχυση της Εξουσίας στην Παγκόσμια Οικονομία*. Μετάφραση: Καπερναράκου, Κ., Παπαδόπουλος, Ι. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

- ♦ Walt, S. (2006). *Στρατηγικές αντίστασης στην ηγεμονία των ΗΠΑ*. Μετάφραση: Αστερίου, Ε. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Ξενόγλωσση

- ♦ Keohane, R. (2002). “Governance in a Partially Globalized World”, στο Held, D. & McGrew, A. (ed.) *Governing Globalization. Power, Authority and Global Governance*. Cambridge: Polity Press.
- ♦ Barnett, M. & Duvall, R. (2005). *Power in Global Governance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ♦ Edghal, W. (2004). *A Century of War. Anglo-American Oil Politics and the New World Order*. London: Pluto Press.
- ♦ Fine, B., Lapavistas, C., Pincus, J. (ed.) (2003). *Development Policy in the 21st Century: Beyond the Post-Washington Consensus*. London: Routledge.
- ♦ Gilpin, R. (2002). “A Realist Perspective on International Governance”, στο Held, D. & McGrew, A. (ed.) *Governing Globalization. Power, Authority and Global Governance*. Cambridge: Polity Press.
- ♦ Jenkins, K., Plowden, W. (2006). *Governance and Nationbuilding: The Failure of International Intervention*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publications.
- ♦ Karns, M. & Mingst, K. (2004). *International Organizations: The politics of process of Global Governance*. Colorado: Lynne Rienner Publishers
- ♦ Krugman, P. (2013). *End this depression now*. New York: WW Norton & Company.
- ♦ Matsushita, M., Schoenbaum, T. & Mavroidis, P. (2006). *The World Trade Organization. Law, Practice and Policy*. Oxford: Oxford University Press
- ♦ McAleese, D. (2001). *Economics for Business. Competition, Macro-stability and Globalisation*. England: Pearson Education.
- ♦ Stiglitz, J. & Charlton, A. (2005). *Fair Trade for All. How trade can promote development*. Oxford: Oxford University Press.
- ♦ Vayrynen, R. (2001). “Reforming the World Order: Multi- and Plurilateral Approaches”, στο Hettne, B. & Oden, B. (ed.) *Global Governance in the 21st Century: Alternative Perspectives on World Order*. Sweeden: Almkvist & Wiksell International.
- ♦ Williamson, J. (1990). “What Washington means by Policy reform”, στο Williamson J. (ed.) *Latin America Adjustment: How much has happened*. Washington: Institute for International Economics

Άρθρα και Δημοσιεύσεις

- ♦ Γιαννακόπουλος, Β. (2011). «Οι προτάσεις G8 για τις παγκόσμιες προκλήσεις». Διαθέσιμο <http://www.geostrategy.gr/pdf/20110530%20G8%20&%20Global%20Challenges.pdf> (πρόσβαση 06/08/2014)
- ♦ Μακρή, Γ. (2008). «Παγκοσμιοποίηση και Διεθνής Πολιτική Οικονομία: Μια Θεωρητική Προσέγγιση». Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων.
- ♦ _____. (2005). “What are the main concerns and criticism about the World Bank and IMF?”. Διαθέσιμο στο <http://www.brettonwoodsproject.org/2005/08/art-320869/> (πρόσβαση 23/06/2014).
- ♦ Bradford, C. & Linn, J. (2007). “Reform of Global Governance: Priorities for Action”. Διαθέσιμο στο <http://www.brookings.edu/research/papers/2007/10/global-governance> (πρόσβαση 06/07/2014)
- ♦ Bahuet, C. (et. al) (2012). “Reconfiguring Global Governance – Effectiveness, Inclusiveness and China’s Global Role”. UNDB Report of High-Level Policy Forum on Global Governance. Διαθέσιμο στο http://www.undp.org/content/dam/china/docs/Publications/UNDP-CH_Global_Governance_Report_2013_EN.pdf (πρόσβαση 1/6/2014).
- ♦ Bailin, A. (2001). “From Traditional to Institutionalized Hegemony”. Διαθέσιμο g8.utoronto.ca (πρόσβαση 07/08/2014)
- ♦ Boughton, J. & Bradford, C. (2007). “Global Governance: New Players, New Rules”. Διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2007/12/boughton.htm>
- ♦ Carney, M. (2014). “To G20 Finance Ministers and Central Bank Governors”. The FSB Chairman Report. Διαθέσιμο στο http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_140411.pdf (πρόσβαση 16/08/2014)
- ♦ Dailami M. (2011). “Multipolarity: The New Global Economy”. Washington: The World Bank
- ♦ Dailami M., Masson P.(2009). “The new Multipolar International Monetary System”. Working Paper 5147. Washington: The World Bank
- ♦ Eichengreen B.(2012). “When Currencies Collapse”. Άρθρο που δημοσιεύτηκε στο Foreign Affairs, January/ February 2012 Issue. Διαθέσιμο στο <http://www.foreignaffairs.com/articles/136779/barry-eichengreen/when-currencies-collapse> (πρόσβαση 16/06/2014)

- ♦ Fullilove, M. (2013). “Challenges for Global Governance in 2013”. Διαθέσιμο στο <http://www.cfr.org/global-governance/challenges-global-governance-2013/p29742> (πρόσβαση 10/07/2014)
- ♦ Gnath, K. (2010). “A Group’s Architecture in Flux: The G8 and the Heiligendamm Process”. EUI Working Paper RSCAS 2010/06. Italy: European University Institute.
- ♦ Harding, R. (2014). “US fails to approve IMF reforms”. Διαθέσιμο στο <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/8d4755ee-7d43-11e3-81dd-00144feabdc0.html#axzz39SPRHimO> (πρόσβαση 23/06/2014)
- ♦ Indyk, M., Lieberthal, K., O’Hanlon, E. (2012). “Scoring Obama’s Foreign Policy. A Progressive Pragmatist Tries to Bend History”. Διαθέσιμο στο <http://www.foreignaffairs.com/articles/137516/martin-indyk-kenneth-lieberthal-and-michael-e-ohanlon/scoring-obamas-foreign-policy> (πρόσβαση 20/06/2014)
- ♦ Kirton, J. (2010). “The G8-G20 Roles and Relationship”. Διαθέσιμο στο g8.utoronto.ca (πρόσβαση 06/08/2014)
- ♦ Laub, Z. (2014). “The Group of Eight (G8) Industrialized Nations”. Διαθέσιμο στο <http://www.cfr.org/international-organizations-and-alliances/group-eight-g8-industrialized-nations/p10647> (πρόσβαση 07/08/2014)
- ♦ Naim, M. (1999). “Fads and Fashions in Economic Reforms: Washington Consensus or Washington Confusion?”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/naim.htm> (πρόσβαση 23/06/2014)
- ♦ Nelson, R. (2013). “The G-20 and International Economic Cooperation: Background and Implications for Congress”. Congressional Research Service, CRS Report for Congress.
- ♦ Rachman, G. (2008). “And now for a World Government”. Διαθέσιμο στο <http://www.ft.com> (πρόσβαση 26/6/2014)
- ♦ Rodrik, D. (2001). “The Global Governance of Trade as if Development Really Mattered,” New York: UNDP. Διαθέσιμο στο <https://www.mtholyoke.edu/courses/epaus/econ213/rodrikgovernance.PDF> (πρόσβαση 15/06/2014).
- ♦ Severino J. , Moss, T. (2012). “Soft Lending without Poor Countries”. Center for Global Development, Διαθέσιμο στο http://www.cgdev.org/sites/default/files/1426547_file_Moss_IDA_FINAL_web.pdf (πρόσβαση 01/08/2014)

- ♦ Stiglitz, J. (2008). «Το επόμενο Μπρέττον Γουντς». Άρθρο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Ναυτεμπορική» στις 10/11/2008
- ♦ Stiglitz, J. (2004). “From the Washington Consensus towards a new Global Governance”. Διαθέσιμο στο http://policydialogue.org/files/events/Stiglitz_Post_Washington_Consensus_Paper.pdf (πρόσβαση 23/06/2014).
- ♦ Stuenkel, O. (2014). “The Death of IMF Reform?”. Διαθέσιμο στο <http://thediplomat.com/2014/02/the-death-of-imf-reform/> (πρόσβαση 23/06/2014)
- ♦ Vestergaard, J. (2011a). “The World Bank and the Emerging World Order. Adjusting to Multipolarity at the Second Decimal Point”. Διαθέσιμο στο http://en.diiis.dk/files/publications/reports2011/RP2011-05-World-Bank-voice-reform_web.pdf (πρόσβαση 01/08/2014)
- ♦ Vestergaard, J. (2011b). “The G20 and Beyond. Towards effective global economic governance”. Διαθέσιμο στο <https://www.econstor.eu/dspace/bitstream/10419/59816/1/654351805.pdf> (πρόσβαση 16/08/2014)
- ♦ Wouters, J. & Odermatt, J. (2013). “Comparing the four pillars of Global Economic Governance: A critical analysis of the institutional design of the FSB, IMF, World bank and WTO”. Working Paper No. 128. Leuven: Leuven Centre for Global Governance Studies.

Επίσημα Έγγραφα

Διεθνές Νομισματικό Ταμείο:

- ♦ Articles of Agreement of the International Monetary Fund

Όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας:

- ♦ IBDR Articles of Agreement
- ♦ IFC Articles of Agreement
- ♦ IDA Articles of Agreement
- ♦ Convention Establishing the Multilateral Investment Guarantee Agency
- ♦ Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of other States

G7/G8:

- ♦ G7 Summit Declaration of Rambouillet, 1975
- ♦ G7 Brussels Summit Declaration, June 2014
- ♦ Statement of G7 Finance Ministers and Central Bank Governors, Washington DC, September 25, 1999

G20:

- ♦ London Summit – Leader’s Statement, 2 April 2009
- ♦ Leader’s Statement, The Pittsburgh Summit, September 24-25, 2009
- ♦ The G-20 Toronto Summit Declaration, June 26-27, 2010
- ♦ The G-20 Seoul Summit Leader’s Declaration, November 11-12, 2010
- ♦ Communique, G20 Leaders Summit Declaration, Cannes, November 4, 2011
- ♦ G20 Leaders Declaration, Los Cabos, Mexico, June 19, 2012
- ♦ G20 Leaders Declaration, St Petersburg, Russia, September, 2013

Διαδικτυακές Πηγές

- ♦ European Commission. “G7/G8, G20”. Διαθέσιμο στο http://ec.europa.eu/economy_finance/international/forums/g7_g8_g20/index_en.htm (πρόσβαση 06/08/2014)
- ♦ Europedia. «Η ΕΕ και ο ΠΟΕ». Διαθέσιμο στο http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/7/23/04/index.tkl?lang=gr&all=1 (πρόσβαση 31/07/2014)
- ♦ FSB (2013). “A Narrative Progress Report on Financial Reforms. Report of the Financial Stability Board to G20 Leaders”. Διαθέσιμο στο http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_130905a.pdf (πρόσβαση 12/08/2014)
- ♦ FSB. “About FSB”. Διαθέσιμο στο <http://www.financialstabilityboard.org/about/overview.htm> (πρόσβαση 16/08/2014)
- ♦ FSB. “Mandate”. Διαθέσιμο στο <http://www.financialstabilityboard.org/about/mandate.htm> (πρόσβαση 16/08/2014)
- ♦ G20 (2008). “The Group of Twenty: A History”. Διαθέσιμο στο www.g20.utoronto.ca/docs/g20history.pdf

(πρόσβαση 10/08/2014)

- ♦ G20. “About G20”. Διαθέσιμο στο https://www.g20.org/about_G20 (πρόσβαση 10/08/2014)
- ♦ G20. “G20 Members”. Διαθέσιμο στο https://www.g20.org/about_g20/g20_members (πρόσβαση 10/08/2014)
- ♦ G8 Information Center (2010). “G8 and G20 Economic Indicators”. Διαθέσιμο στο http://www.g8.utoronto.ca/evaluations/factsheet/factsheet_eco.html (πρόσβαση 06/08/2014)
- ♦ GDP Growth Data. Διαθέσιμο στο <http://data.worldbank.org/>
- ♦ IMF (2008). “Globalization: A Brief Overview”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2008/053008.htm> (πρόσβαση 10/6/14)
- ♦ IMF (2009). “Initial Lessons of the Crisis for the Global Architecture and the IMF”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2009/021809.pdf> (πρόσβαση 10/07/2014)
- ♦ IMF (2010). «Πώς το ΔΝΤ προωθεί τη διεθνή οικονομική σταθερότητα». Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/pdf/globstabg.pdf> (πρόσβαση 15/06/2014).
- ♦ IMF Factsheet (2013). “IMF Lending”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/howlend.htm> (πρόσβαση 22/06/2014).
- ♦ IMF Factsheet (2013). “Special Drawing Rights (SDRs)”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/sdr.HTM> (πρόσβαση 16/06/2014)
- ♦ IMF Factsheet (2014). “IMF – FSB Early Warning Exercise”. Διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/np/exr/facts/ewe.htm> (πρόσβαση 16/08/2014)
- ♦ IMF Factsheet (2014). “The IMF and the World Bank”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/imfwb.htm> (πρόσβαση 01/08/2014)
- ♦ IMF Factsheet, (2014). “IMF Quotas”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/quotas.htm> (πρόσβαση 16/06/2014)
- ♦ IMF Staff (2014). “Global Prospects and Policy Challenges”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/2014/021914.pdf> (πρόσβαση 12/08/2014)
- ♦ IMF, (2013). “Annual Report 2013: Promoting a more secure and stable global economy”. Washington: IMF Publications.
- ♦ IMF. “About the IMF - Overview” Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/about/overview.htm> (πρόσβαση 22/06/2014)

- ♦ IMF. “History of the International Monetary Fund”. Διαθέσιμο στο <http://www.imf.org/external/about/history.htm> (πρόσβαση 15/06/2014).
- ♦ IMF. “The IMF and the World Trade Organization”. Διαθέσιμο στο <https://www.imf.org/external/np/exr/facts/imfwto.htm> (πρόσβαση 02/08/2014)
- ♦ OECD. “OECD and the G20”. Διαθέσιμο στο <http://www.oecd.org/g20/about.htm> (πρόσβαση 11/08/2014)
- ♦ The World Bank. “Leadership”. Διαθέσιμο στο <http://www.worldbank.org/en/about/leadership> (πρόσβαση 01/08/2014)
- ♦ The World Bank. “Millennium Development Goals”. Διαθέσιμο στο <http://data.worldbank.org/about/millennium-development-goals> (πρόσβαση 01/08/2014)
- ♦ The World Bank. “What we do”. Διαθέσιμο στο <http://www.worldbank.org/en/about/what-we-do> (πρόσβαση 01/08/2014)
- ♦ The World Bank. “World Bank History”. Διαθέσιμο στο <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/EXTARCHIVES/0,,contentMDK:20053333~menuPK:63762~pagePK:36726~piPK:437378~theSitePK:29506,00.htm> (πρόσβαση 01/08/2014)
- ♦ WTO. “About the WTO”. Διαθέσιμο στο http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/wto_dg_stat_e.htm (πρόσβαση 31/07/2014)
- ♦ WTO. “The Doha Agenda”. Διαθέσιμο στο http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/doha1_e.htm (πρόσβαση 02/08/2014)
- ♦ WTO. “Understanding the WTO - organization chart”. Διαθέσιμο στο http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org2_e.htm (πρόσβαση 31/07/2014)